IZDAJA ZA GORIŠKO IN BENEČIJO

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VIII. - Štev. 164 (2160) | Poštnina plačana v gotovini | Spedizione in abbon. post. 1. gr. | TRST, nedelja 6. julija 1952 | Cena 25 lir

ZLI ELEMENTI Z OSVAJALNIM APETITOM DO NASE S KRVJO ZALITE OSVOBOJENE ZEMLJE PONOVNO IZTEGUJEJO OSVAJALNE KREMPLJE. ZAKAJ PONAVLJAJO TO TAKO HITRO PO NEDAVNI SRAMOTNI INVAZIJI IN OKUPACIJI NASE DEŽELE PO FASISTIČNIH POŽIGALCIH IN MORILCIH? ZAKAJ PONAVLJAJO TO, KLJUB TEŽKI LEKCIJI, KI SO JO DOBILI V NASI DEŽELI?

MARSAL TITO.

DIEGO DE CASTRO

Pričakovali smo sicer, da bo italijanska vlada imenovala za političnega svetovalca pri gen. Wintertonu dostojnega predstavnika italijanskega imperializma, vendar pa nismo mogli verovati vestem, ki so za ta položaj omenjale enega najhujših — če ne najhujšega istrsko CLN-ovskega prvaka *Diega De Castra. Tržačani*, še prav posebej tržaški Slovenci, nismo in ne bomo nikdar priznali v Londonu izmešetarjenih ilegalnih sklepov in z njimi prav takega rimskega političnega svetovalca pri vrhovnem poveljniku naše cone. S tega stališča nam je osebnost italijanskega svetovalca indiferentna, ker se zavedamo hkrati, da bo njegova glavna naloga: doseči za vsako ceno čimveč ukrepov novo organizirane ameriško-italijanske uprave naše cone, ki bi v čim večji meri uresničili rimske imperialistične zahteve na Tržaškem in s tem čimbolj škodovali interesom tržaškega prebivalstva.

Če kljub temu pišemo o Diegu De Castru, delamo to zaradi tega, da bi tržaška slovenska javnost bila obveščena, kdo je ta človek in zakaj je Rim postavil prav njega na to mesto. Pišemo o njem tudi zato, da opozorimo ZVU in njenega najodgovornejšega predstavnika, da pomeni izbira ravno Diega De Castra za italijanskega političnega svetovalca prav tisto izbiro, ki za ZVU prav danes — kljub londonskim sklepom — ne bi smela biti sprejemljiva.

Predvsem je Diego De Castro znani prvak tistega istrskega CLN, katerega delovanje so v njegovi pravi luči pokazali vsi dosedanji procesi proti CLN-ovskim terorističnim elementom v coni B. Na dlani je namreč vprašanje:

Kako bi mogel biti v sestavu reorganizirane uprave cone A človek, pa čeprav le kot predstavnik italijanske vlade in zgolj v svojstvu svetovalca (enakopravnega s političnima svetovalcema ZDA in Velike Britanije), ki je bil in je menda še vedno na vodstvu organizacije, katera je tako globoko kompromitirana z organiziranjem terorističnih akcij v sosedni coni Tržaškega ozemlja?

Kako si je mogoče zamisliti politiko pomiritve in ohranitve miru v tem delu Evrope, če se postavlja na eno izmed treh tako odgovornih mest cone A prvak teroristične organizacije, (kar je nedvomno «istrski» CLN, ki se je še do nedavnega proglašal za «tajnega»)?

Kako more biti na tako odgovornem mestu človek iz vodstva tiste organizacije, ki je pred kratkim pomagala organizirati znane fašistične marčne izgrede?

Poleg tega pa je Diego De Castro, ki se pokriva s plaščem znanstvenega delavca — univerzitetnega profesorja za statistiko v Turinu — Tržačanom, zlasti pa našim čitateljem (z njegovimi strupenimi članki smo neštetokrat polemizirali) znan kot najstrupenejši uvodničar tržaškega klerofašističnega dnevnika v njegovi vsakodnevni gonji sovraštva in mržnje proti Slovencem in proti Jugoslovanom. Omenimo naj le, kakšno je njegovo stališče do tržaškega vprašanja, do tržaških Slovencev, do Slovanov Slovenskega Primorja, Istre, Reke in Dalmacije ter do Jugoslavije in Jugoslovanov sploh, stališče, ki ga zavzema v svoji najnovejši knjigi, ki je pred dvema mesecema izšla v Italiji pod naslovom *«Tržaški problem»* (pripominjamo, da ima v načrtu baje še šest podobnih knjig).

Že v uvodu svoje knjige se sicer De Castro hvali s svojo popolno objektivnostjo, toda kakšna je ta objektivnost, vidimo po tem, da se je za podatke o notranjem položaju v FLRJ opiral na informacije kraljevskega emigranta Fotiča in ustaškega publicista dr. Ante Ciliga. De Castro se zelo varuje, da se ne bi zaletel in se odrekel katerega koli dela vzhodne obale Jadrana. Če na enem mestu pravi, da je Wilsonova črta točna meja med Jugoslavijo in Italijo, pa na drugem mestu zagovarja «prirodno» mejo na Julijskih Alpah. De Castro zagovarja glede meje z Jugoslavijo *«inteligentno politiko, ki bi prevzela v odnosu na vso Jugoslavijo tisto funkcijo, katero so svojčas imele v Dalmaciji Benetke»*. Ko govori o fašističnem napadu na Jugoslavijo pa cinično ugotavlja, *«da tudi namere nekaterih jugoslovanskih krogov niso bile prijateljske do Italije»* in *«da bi se bilo prav lahko zgodilo, da bi bila tedaj napadla Jugoslavija»*.

De Castro v svoji knjigi fašističnih zločinov z okupacijo sploh ne priznava, zato pa ne izbira besed, ko gre za klevetanje Jugoslovanske ljudske armade, ki je osvobodila Julijsko krajino. Od začetka do konca knjige se vleče sistematično klevetanje in intrigiranje proti Jugoslaviji. Z vsemi silami skuša prikazati Jugoslavijo kot barbarsko deželo, s katero je nemogoče imeti dobre odnose. De Castro hvali četnike Draže Mihajloviča ter obsoja Angleže, ki so nudili pomoč Narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije.

Druga glavna tema De Castrove knjige pa so «nasprotja med jugoslovanskimi narodi». Knjiga vsebuje celotno podrobno poročilo, ki ga je skupina italijanskih politikov predložila Badoglievi vladi leta 1944. Sklepi tega poročila so opozorili to vlado, da morajo italijanske pomorske enote skupaj z zavezniškimi četami prodreti v Trst, Reko, Zader in zavzeti vso Julijsko krajino. Omenjeni italijanski politiki so nadalje priporočali, naj se v Srednji Evropi ustanovi država, ki bi odgovarjala stari Avtro-Ogrski...

Jasno je torej, kakšne politične koncepcije se vrtijo v glavi CLN-ovskega prvaka, koncepcije, ki De Castra usposobljajo za izvajanje rimske imperialistične politike v Trstu: De Castro bi rad videl Jugoslavijo razbito na kose, da bi s tem odpadle ovire za imperialistični pohod na Balkan.

Naši čitatelji pa se še dobro spominjajo vseh tistih De Castrovih predlogov za razdelitev STO med Italijo in Jugoslavijo, razdelitev, ki naj bi pomenila prvi korak za nadaljnje poteze rimskih napadalcev. Naši čitatelji se bodo prav gotovo spomnili tudi tistega De Castrovega članka, v katerem se je hvalil, kako je kot nekakšen zvezni oficir po kapitulaciji Italije zahteval od zavezniškega poveljstva v Italiji, naj se takoj izkrcajo na zahodni istrski obali in prepodijo enote jugoslovanske armade. Pri tem ga ni bilo sram povedati, da so mu tedaj ponudili Angleži milijon lir in da ga bodo s padalom spustili v Istri rekoč: «Izvolite, če imate dovolj hrabrosti za tveganje». De Castro seveda — ni tvegal..

Podobnih idej je še danes prepolna De Castrova glava. Zgodilo se je celo, da se je v nekem svojem članku v pokojnem *«Giornale dell'Istria»* sam De Castro tudi spozabil in zapisal, da prizna, da je njegov iredentizem *otročji*, *nelogičen* in *nesmiseln*, toda da ta iredentizem obstaja in predstavlja zaradi tega vendarle... nekaj.

In prav to otročjo, nesmiselno, nelogično iredentistično politiko bo uganjal De Castro po nalogu rimske vlade v Trstu. Toda ta politika za nas Slovence in Jugoslovane ni nikakršna otročarija, kajti njene posledice so nas stale skoro pol milijona mrtvih. Zato bomo storili vse, da se take posledice ne bodo več ponovile. A dolžnost ZVU je, da nam pri tem pomaga. Zato smo mnenja, da je za ZVU imenovanje CLN-ovskega prvaka in strupenega sovražnika Slovencev in Jugoslovanov Diega De Castra na položaj političnega svetovalca nesprejemljivo.

Nov osnutek odgovora na noto SZ

LONDON, 5. — Predstavnik zunanjega ministrstva je izjavil, da so pristojni britanski, francoski in ameriški funkcionarji v Parizu zaradi Adenauerjevih ugovorov proti načrtu zahodnega odgovora na zadnjo sovjetsko noto o Nemčiji poslali svojim vladam nov načrt, ki deloma sprejema Adenauerjeve predloge. Odgovor treh vlad bodo Adenauerju sporočili, takoj ko ga bodo dobili. Domnevajo, da bodo zahodni odgovor lahko poslali v Moskvo proti koncu prihodnjega tedna.

SKUPNI INTERESI IN IDEALI MIRU podlaga jugoslovansko-grškega prijateljstva

Zdravice Moše Pijada in Kontikasa na svečanem kosilu v čast grške delegacije - Vest agencije Jugopress, da so Rusi pripravljeni podpreti italijanske zahteve glede Trsta

Beg dveh romunskih vojaških letal v FLR Jugoslavijo

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 5. — Grška parlamentarna delegacija je danes dopoldne v spremstvu predsednika zvezne skupščine Vladimirja Siniča, skupine ljudskih poslancev in raznih dopisnikov položila venec na grob neznanega junaka na Avali. Popoldne je obiskala izvršilni ljudski odbor Beograda, nato pa se je udeležila svečanega kosila, ki ga je priredil na njihovo čast Prezidij ljudske skupščine Jugoslavije. Zvečer je delegacija prisostvovala slavnostni predstavi «Ohridske legende» v narodnem gledališču v Beogradu. Svečanega kosila so se poleg članov delegacije in zastopnikov grškega poslaništva v Beogradu udeležili tudi podpredsednik Prezidija Moša Pijade in Joža Rus, minister zvezne vlade Milentije Popovič, Svetozar Vukmanovič - Tempo, Stanoje Simič, podpredsednik Prezidija ljudske skupščine Srbije Smiljanič in namestnik zunanjega ministra Veljko Vlahovič. Pri kosilu sta Moša Pijade in vodja grške delegacije Kontikas izmenjali zdravice. Moša Pijade je v svojem govoru poudaril, da so se grško-jugoslovanski odnosi kljub nekaterim nerešenim vprašanjem razvili v odnose prisrčnega prijateljstva, kar je popolnoma naravno, ker imata Grčija in Jugoslavija skupne interese in skupen ideal miru in sodelovanja za obrambo neodvisnosti in varnosti. «Ti odnosi imajo trdno podlago v preteklosti, toda — je poudaril Moša Pijade — Federativna ljudska republika Jugoslavija, bratska družina svobodnih narodov, v kateri so vsi narodi prvič v svoji zgodovini dobili možnost za svobodni narodni razvoj, ne želi ustvariti s sosedno Grčijo samo odnose stvarnega enakopravnega sodelovanja, temveč ona razpolaga danes z neprimerno večjo stvarno močjo in moralnim avtoritetom, ki jamči to sodelovanje, ustvarja od grško-jugoslovanskega prijateljstva gotovo zastopstvo miru v tem delu Evrope, na katerega je treba računati».

Nato je Moša Pijade poudaril, da Grčija in Jugoslavija v preteklosti nikoli nista bili sovražnici, temveč da sta v težkih trenutkih vedno znali najti skupno pot. Zato nihče ne dvomi, da bosta Grčija in Jugoslavija tudi danes, ko se na obzorju ponovno zbirajo temni oblaki, znala najti svoje skupne interese in vzpostaviti take medsebojne sosedne odnose, ki jim najbolj odgovarjajo. Pri tem niso važne forme sodelovanja, temveč medsebojno razumevanje in stremljenje za istim smotrom.

Predsednik grškega parlamenta Kontikas je v svojem razgovoru poudarjal, da obisk grške delegacije prihaja v času stalnega boljšanja grško - jugoslovanskih odnosov ki postajajo vedno bolj trdni, da bi se razvili v prisrčno in iskreno sodelovanje. Jugoslavija s svojo povečano močjo, svojo moralno avtoriteto in povojna Grčija, ki se je razvila in okrepila s svojimi napori, predstavljata skupnen pomembni činitelj miru in stalnosti v tem delu Evrope. Kontikas je zaključil, da je prepričan, da bodo grški in jugoslovanski narodi ne glede na težave, s katerimi se ves svet bori, znali ostati na poti na kateri so se našli v preteklosti in po kateri bodo šli tudi v bodočnosti za dobro svojih lastnih interesov in splošnega miru.

Po vesti agencije Jugopress skuša Sovjetska zveza po vodji italijanske socialistične stranke Nennija vplivati na to, da se ustvari antifašistična fronta, ki naj bi jo sestavljali krščansko-demokratska stranka, Nennijeva socialistična stranka in stranke centra. S to vestjo je v zvezi tudi vest, da je bil Nenni poklican v Moskvo, da sprejme odlikovanja za svoje zasluge za mir. Iz istega vira javljajo, da je Sovjetska zveza pripravljena podpreti italijanske zahteve glede Trsta, če bo Italija dovolj rezervirana do atlantskega pakta.

V merodajnih krogih v Beogradu javljajo, da bo znani belgijski socialistični voditelj in bivši predsednik belgijske vlade Spaak v kratkem obiskal Jugoslavijo. Obisk je bil odložen na nedoločen čas zaradi nepričakovane bolezni Spaaka.

Danes zjutraj med 7. in 9. uro sta se spustili na jugoslovansko ozemlje dve romunski vojaški letali tipa Nesorčnik s kapetanom Georgiju Jubon in podporočnikom Borišem Konstantinom. Oba letalca sta izjavila, da sta pobegnila iz Romunije z namenom, da zaprosita jugoslovanske oblasti za zatočišče.

Pred okrožnim sodiščem v Leskovcu se je danes pričela razprava proti bolgarskim vohunom, Georgiju Zaharijevu in Ljubomiru Ivanovu in petim njihovim pomagačem. Zaharijev in Ivanov sta po resoluciji Informbiroja pobegnila v Bolgarijo, kjer sta stopila v bolgarsko obveščevalno službo. Po posebnem tečaju na planini Vitoš sta prišla letos 29. junija dobro oborožena s propagandnim materialom in fotoaparatom v Jugoslavijo z nalogo da fotografirata vojne objekte. Ko sta se skušala vrniti v Bolgarijo, sta bila aretirana. Obtoženi pripadajo skupini Čede Stojkoviča, ki je 30. junija ubila narodnega heroja Sava Djukiča.

V merodajnih krogih v Beogradu izjavljajo da se pričakuje, da bodo v prihodnjem tednu vlade ZDA, Velike Britanije in Francije izročile jugoslovanski vladi spomenico v zvezi s sklepi omenjenih vlad na nedavnem sestanku v Washingtonu, da se Jugoslaviji nudi gospodarska pomoč za kritje primanjkljaja v plačilni bilanci za leto 1952-53. Višina te pomoči še ni znana. Takoj po izročitvi spomenice se bodo začeli razgovori z vladami ZDA, Velike Britanije, Francije in Jugoslavije o izvršitvi te pomoči.

B. B.

V Londonu prejeli besedilo predlogov kitajsko-korejske delegacije

LONDON, 5. — Danes so v Londonu prejeli besedilo novih predlogov, ki jih je izročil voditelj kitajsko-korejske delegacije v Pan Mun Jomu Nam Il. V zunanjem ministrstvu odklanjajo pojasnilo o vsebini predlogov, v dobro obveščenih krogih pa prevladuje vtis, da predlaga kitajsko-korejska delegacija, naj bi korejski ujetniki imeli pravico izbirati, ali naj se vrnejo v domovino, vztrajajo pa, da je treba vse kitajske ujetnike repatriirati, tudi če ti tega ne želijo. V istih krogih so mnenja, da Združeni narodi ne bi mogli sprejeti teh novih predlogov, čeprav pomenijo koncesijo v primeri s prejšnjimi.

V Pan Mun Jomu je današnja tajna seja trajala 70 minut. Po seji je voditelj delegacije OZN general Harrison izjavil, da nima nič povedati o razgovorih, ki se bodo nadaljevali jutri.

GEN. WINTERTON PRISTAL NA RIMSKI PREDLOG GLEDE VITELLIJA

Bivši prefekt Genove bo „višji upravni ravnatelj“ v Trstu

Za političnega svetovalca pa je skoraj gotovo, da bodo v Rimu imenovali CLN-ovskega prvaka prof. DIEGA DE CASTRA in pričakujejo le vljudnostni formalni pristanek iz Londona in Washingtona

TRST, 5. — Urad za obveščanje javnosti pri ZVU sporoča: «V smislu spomenice londonskega sporazuma je italijanska vlada predložila sedanjega prefekta v Genovi dr. Giovannija Vitellija za «višjega upravnega ravnatelja» pri Zavezniški vojaški upravi. General Winterton je zelo vesel, da lahko sprejme dr. Vitellija na to mesto. Uradno imenovanje bo izvršeno v primernem času».

(Od našega dopisnika)

RIM, 5. — Po današnji seji rimske vlade, ki je bila od 10,30 do 13,30 ure je informacijski urad predsedstva vlade izdal uradno poročilo v katerem je med drugim rečeno, da je ministrski svet *«postavil na razpoloženje genovskega prefekta dr. Vitellija zaradi njegove postavitve na drugo službeno mesto»*.

Medtem pa se je izvedelo, da je na svoji današnji seji ital. vlada določila dr. Giovannija Vitellija za višjega upravnega ravnatelja pri reorganizirani upravi cone A v smislu londonskih sklepov.

Glede imenovanja političnega svetovalca pa se z gotovostjo ve, da je vlada postavila prof. Diego De Castra, univerzitetnega profesorja iz Torina in znanega prvaka takoimenovanega «istrskega CLN» v Trstu, t.j. organizacije, ki je znana po neštetih terorističnih dejanjih v coni B STO.

Kot je znano mora na podlagi londonskih sklepov rimska vlada predložiti, a poveljnik cone A gen. Winterton na predlog pristati in nato imenovati vse nove italijanske funkcionarje v novi upravi cone A razen političnega svetovalca, za katerega morata dati le svoj formalni pristanek iz vljudnosti kot je navada pri imenovanjih diplomatskih predstavnikov vladi v Londonu in Washingtonu. Na podlagi tega je potrebno tudi tolmačiti dejstvo, da ime Diega De Castra v uradnem poročilu predsedstva vlade sploh ni omenjeno, medtem ko je za genovskega prefekta rečeno samo, da je *«postavljen na razpoloženje»*. Za prvega čakajo v Rimu pristanek generala Wintertona (ki je medtem že sporočen javnosti, op. ur.), glede Diega De Castra pa je rimska vlada v stikih s predstavniki angleške in ameriške vlade.

Pripominjam, da sem v svojem zadnjem dopisu od 3. t. m. omenil ime *Gian Augusto Vitelli*, ki je bil tudi prefekt in ki je po rodu iz Genove, medtem ko je dejansko vlada danes predložila genovskega prefekta *dr. Giovannija Vitellija*, ki je vršil službo glavnega ravnatelja tako imenovanega *«fondo del culto»* pri ministrstvu za notranje zadeve.

Glede imenovanja prefekta Vitellija za upravnega ravnatelja reorganizirane uprave v Trstu se v Rimu poudarja, da je z imenovanjem prav nekega prefekta za to mesto hotela vlada poudariti videz kot da bi bil Trst s cono A že sestavni del Italije kakor katera koli druga italijanska provinca. Glede imena Diego De Castro pa nismo slišali nobenega komentarja ker je v tukajšnjih krogih skoraj popolnoma neznano ime. Ve se le toliko, da je to eden izmed tolikih istrskih iredentistov ki postajajo v najrazličnejših državnih uradih italijanskih mest, že nadležni.

A. P.

Jutri kongres republikanske stranke ZDA

CHICAGO, 5. — General Eisenhower je danes prišel v Chicago, kjer se bo v ponedeljek začel kongres republikanske stranke. V mestu se je do sedaj zbrala že ogromna množica ljudi, ki so v posredni in neposredni zvezi s kongresom.

V Chicagu je imel Eisenhower tiskovno konferenco in je obsojal dejstvo, da so sporne delegate Georgije, Lousiane in Texasa dodelili Taftu. Nato je general dejal, da bo z vsemi svojimi silami podprl kandidata stranke, ki ga bo, v primeru njegovega poraza, izbral kongres, «če program, na podlagi katerega bo dobil imenovanje, odgovarja mojim političnim idejam».

Nato se je Eisenhower izrekel za sklenitev tihomorskega pakta in «za vse mogoče ukrepe o kolektivni varnosti v vseh delih sveta, kjer so v nevarnosti ameriški interesi».

Nato je dejal, da se načeloma strinja z udeležbo kitajskih nacionalistov v korejski vojni, da pa bi moral imeti podrobne podatke o silah, s katerimi razpolaga Čangkajšek.

Med svojim potovanjem v Chicago je Eisenhower dejal, da «majhna skupina nasilnih ljudi skuša ukrasti njegovo imenovanje». Senator Taft, ki so mu to povedali, je izjavil, da general Eisenhower izreka take obtožbe, «ker dejansko nima na svoji strani zadostnega števila delegatov, da bi dobil bitko».

Na podlagi neuradnih računov ima sedaj Taft na svoji strani 530 delegatov, Eisenhower 427, drugih 131 delegatov je naklonjenih drugim kandidatom, 118 delegatov pa se ni še obvezalo. Spričo tega položaja se vedno bolj vztrajno govori o možnosti, da pride do mrtve točke, in da bi v tem primeru imenovali drugega kandidata, kakor n. pr. Mac Arthurja ali guvernerja Kalifornije Warrena. Govori se tudi o sporazumu Taft-Mac Arthur, na podlagi katerega bi general Mac Arthur kandidiral za podpredsedniško mesto.

ANA PAUKER dokončno likvidirana

Uradno so javili, da je „razrešena svojih funkcij“ - Verjetno bo v kratkem sledila vest o njeni aretaciji in o sodnem postopku proti njej

BUKAREŠTA, 5. — Danes so objavili ukaz Prezidija skupščine, s katerim je bila zunanji minister Ana Pauker «razrešena svojih funkcij». Bivši romunski poslanik v Moskvi Simion Buchici je bil odpoklican iz Moskve in imenovan za novega zunanjega ministra. Odpotoval je včeraj iz Moskve.

Kakor je znano, je bila Ana Pauker obtožena sodelovanja z bivšim notranjim ministrom Georgescujem in z bivšim finančnim ministrom Vasile Luco.

Po zadnji epuraciji, ko je Ana Pauker «priznala svoje napake», so postali napadi v tisku nanjo vedno ostrejši. Spočetka so jo obtoževali samo sodelovanja z omenjenima dvema ministroma, toda pred nekaj dnevi so jo odkrito imenovali «protirevolucionarko, sovražnico ljudstva in izdajalko domovine».

V vsej državi so organizirali zborovanja, na katerih so zahtevali njeno odstranitev in uvedbo sodnega postopka proti njej. Čeprav je bila formalno še vedno zunanji minister, je že pred enim mesecem predala oblast namestniku zunanjega ministra. Nepotrjene vesti pravijo, da je odpotovala v Moskvo, da predloži svoj primer Stalinu. V londonskih diplomatskih krogih pričakujejo sedaj vest o njeni aretaciji in sodnem postopku proti njej.

NEW YORK, 5. — Ameriški parnik «United States» je drugi dan prekooceanske plovbe prevozil 801 miljo s povprečno hitrostjo 35,60 vozlov na uro, medtem ko je leta 1938 ladja «Queen Mary» prevozila drugi dan svoje plovbe 730 milj s povprečno hitrostjo 31,74 vozlov na uro.

* * *

ZAGREB, 5. — V Zagrebu so se danes zaključili razgovori jugoslovanskih in italijanskih lesnih strokovnjakov, ki so proučili zlasti možnost povečanja izvoza jugoslovanskega lesa v Italijo, razen predvidenih 250.000 ton v zameno za italijanske industrijske proizvode.

SMRTNE ŽRTVE zaradi vročine

Na Dunaju umrlo v zadnjih treh dneh 25 oseb

LONDON, 5. — Skoraj v vsej Evropi še dalje vlada huda vročina, ki je povzročila večje število smrtnih žrtev. Na Dunaju je danes umrlo šest oseb. V zadnjih treh dneh je na Dunaju zaradi vročine umrlo 25 oseb. Temperatura znaša še vedno 38 stopinj.

Tudi v Švici traja vročina dalje. V Ženevi je toplomer kazal 36 stopinj, v Bazlu 40 v Curihu 38,5.

V Parizu je bilo zadnje dni nekoliko hladu a danes je bilo zopet izredno vroče. Toplomer je kazal 30 stopinj. V vsej srednji in južni Franciji se je temperatura, danes stalno višala.

V London in v vso Anglijo se je tudi zopet povrnila vročina, ki je povzročila požare v številnih gozdovih.

V Nemčiji je bilo najbolj vroče danes v Frankfurtu, Mannheimu in Karlsruhe, kjer je toplomer kazal 38 stopinj.

Tudi v Italiji vlada izredna vročina. V Turinu je bilo danes ponekod 40 stopinj, meteorološki urad pa je registriral 36,9 stopinj. V Novari je bilo 39 stopinj, v Milanu 36, v Genovi 39 v senci. V številnih mestih je bilo več smrtnih primerov zaradi sončarice. V Genovi so odpeljali zaradi sončarice 20 oseb v bolnišnico. Prav tako so v raznih krajih Italije nastali številni požari. V Salernu pa je divjala huda nevihta, ki je povzročila več žrtev in veliko škodo.

Naš tedenski pregled

Politika prijateljskega sodelovanja Jugoslavije s sosednimi državami daje dobre rezultate. Te dni je prišla v Jugoslavijo na obisk parlamentarna delegacija iz Grčije. Temu obisku pripisujejo posebno važnost za utrditev miru na Balkanu spričo potrditve dobrih odnosov med Jugoslavijo in Turčijo ter med Turčijo in Grčijo. Miroljubni krogi drugih držav izrekajo priznanje naporom Jugoslavije za okrepitev sodelovanja in dobrih odnosov z njenimi sosedi. Seveda, kar se tiče kominformovskih sosedov Jugoslavije, pa odločajo o njihovem odnosu do Jugoslavije v Moskvi. Kar se Italije tiče, pa je znano, da tamkajšnji uradni krogi odklanjajo roko sprave, ki jo je ponudila Jugoslavija, in tudi uradno podpirajo iredentizem, kar še bolj krepi fašizem in moskovske postojanke.

Moskovska propaganda ubira zadnje čase novo taktiko. V svetovno javnost skuša vnesti zmedo, češ da je prišlo do popuščanja pritiska na Jugoslavijo od strani sovjetskega bloka. To kaže manever na šestem zasedanju donavske komisije v Galcu, kjer so Jugoslaviji hinavsko ponudili nekaj mest v donavski komisiji, ki ji zakonito pripadajo in ki so ji bila protipravno odvzeta. Na tem zasedanju je jugoslovanska delegacija predlagala sprejetje novega poslovnika donavske komisije. Ker ni mogla moskovska večina zaradi upravičenosti tega predloga odkloniti, je razpravljanje o njem odložila za nedoločen čas. Na ta način se je dejansko podaljšalo brezpravno stanje na Donavi, z druge strani pa je Moskva skušala pokazati evropski javnosti nekako spravljivost. Vse te spletke imajo namen podpreti protijugoslovanske spletke Vatikana in Italije ter nekaterih zahodnih krogov. Podoben namen ima tudi zakasnela nota o Trstu, s katero Sovjetska zveza «protestira» proti londonskim sklepom, pri tem pa ne napada italijanskega imperializma, katerega ima za zaveznika v vseh protijugoslovanskih dejanjih.

* * *

Prav za drugo obletnico korejske vojne, ko so letala združenega poveljstva napadla električne centrale na reki Jalu, ki loči Severno Korejo od Mandžurije, pa se je pozornost vsega sveta ponovno obrnila na to deželo. Ta napad je široko odjeknil po vsem svetu in postavil znova vprašanje, ali se bo zdaj vojna na Daljnem vzhodu še razširila, kajti pravi namen omenjenega bombardiranja ni bil ohromiti industrijo Severne Koreje, temveč industrijski potencial Mandžurije. Bombardiranje hidrocentral je povzročilo precejšnje motnje pri odnosih med ZDA in Veliko Britanijo ter drugimi državami, ki sodelujejo na strani OZN na Koreji. Ameriško poveljstvo se je odločilo za bombardiranje, ne da bi se posvetovalo z Veliko Britanijo in drugimi člani OZN. Kljub zatrjevanju Američanov, da je akcija le vojaškega značaja, je bombardiranje nedvomno imelo tudi politični pomen v času, ko so pogajanja v Pan Mun Jomu zašla v slepo ulico. V Londonu so jasno poudarili, da vojna na Koreji in mir, do katerega bo moralo priti, nista v izključnem ameriškem interesu. Čeprav sestavljajo ameriški vojaki 90 odstotkov vojaških sil na Koreji, poudarjajo v Londonu, da še ni rečeno, da bi morali o vojni in miru odločati le ameriški generali. V angleški spodnji zbornici so padali precej ostri očitki na račun teh najnovejših ameriških akcij na Koreji, zlasti ker ni bila britanska vlada niti predhodno obveščena, čeprav je ravno tiste dni obrambni minister Alexander bil na korejskem bojišču in zbiral informacije za angleško vlado.

Nekateri domnevajo, da so bili za omenjeno akcijo odločilni ameriški notranji razlogi. Volilna kampanja je dosegla sedaj pred kongresom republikanske in demokratske stranke višek. Republikanci so očitali ameriški vladi, da vodi premehko politiko na Daljnem vzhodu in da se skuša preveč približati angleškemu stališču. Pariški list «Figaro» pa je napisal, da bi želeli Američani pokazati Rusom, da pri morebitnih pogajanjih o Nemčiji ne morejo več računati na popuščanje Zahoda.

To so seveda domnevanja in težko je presoditi, ali je bil namen te akcije samo povečati pritisk na korejsko-kitajsko delegacijo v Pan Mun Jomu, ali pa skušajo Američani preizkusiti, kakšna bo reakcija v Pekingu.

Težko je reči, ali je nenadna sprememba taktike kitajsko-korejske delegacije v Pan Mun Jomu posledica (kakor nekateri trdijo) tega bombardiranja. Omenjena delegacija je namreč zahtevala tajna pogajanja na podlagi zadnjih predlogov združenega poveljstva, naj bi se seznami vojnih ujetnikov znova pregledali in iz njih naj bi se izpustili vsi tisti ujetniki, ki se ne marajo vrniti v domovino. S tem bi se izmenjali vsi vojni ujetniki, kakor je vedno zahtevala kitajsko-korejska delegacija, ker bi oni, ki ne bi več bili na seznamih in ki so odklonili povratek, dejansko zgubili položaj vojnih ujetnikov. Do sedaj sta bili že dve tajni seji in značilno je, da je pekinški radio o nadaljevanju pogajanj poročal v nenavadno zmernem tonu. V združenem poveljstvu so glede novega kitajsko-korejskega koraka zelo previdni, poudarja pa se, da ne bo opuščen noben napor, ki bi koristil ugodni rešitvi pogajanj.

* * *

Tudi glede zahodnega odgovora na sovjetsko noto o Nemčiji so znova nastale težave. Zahodnonemška vlada se namreč ne strinja z besedilom pripravljene note in zahteva nekatere spremembe. Trije zahodni predstavniki so se morali ponovno sestati in so poslali na podlagi Adenauerjevih pripomb popravljeno besedilo znova v pregled svojim vladam. Ko bodo te besedilo vrnile, bo znova predloženo Adenauerju v pregled. Izročitev note se je torej znova zavlekla vsaj za teden dni.

* * *

V ZDA pa je sedaj vsa pozornost obrnjena na priprave za predsedniške volitve. V ponedeljek se bo sestal kongres republikanske stranke, ki bo določil zmagovalca v tekmi med senatorjem Taftom in generalom Eisenhowerjem. Mogočni aparat republikanske stranke uporablja vsa sredstva, da bi zagotovil imenovanje Tafta. Po mnenju nekaterih so možnosti Tafta in Eisenhowerja približno enake. Drugi pa celo nakazujejo možnost, da pride do izvolitve kakega tretjega kandidata. Vsekakor pa bo v nekaj dneh zadeva jasna. S tem bo postal tudi bolj jasen položaj v demokratski stranki. Prav te dni je guverner Stevenson končno izjavil, da bi sprejel kandidaturo, če bi mu jo ponudili.

* * *

Na koncu naj omenimo še najnovejše dogodke v Egiptu. Vlada Hilali paše je nenadoma odstopila in novo vlado je sestavil Siri paša, ki je znan kot nevtralec in strokovnjak za vprašanja Nila. Na splošno menijo, da je naloga te vlade pripraviti nove volitve, na katerih bo nedvomno znova zmagala dosedanja najmočnejša stranka, t. j. vafdisti. Znano je, da se je prav za časa, ko so bili vafdisti na vladi, zaostril spor z Veliko Britanijo. Značilne so tudi izjave dosedanjega predsednika vlade Hilali paše, ki je dejal, da je prišlo do padca vlade na posredovanje nekega tujega poslaništva (mišljeno je ameriško poslaništvo) in sicer na podlagi obljube vafdističnih voditeljev, da bodo bolj pripravljeni na sporazum z Zahodom, če ponovno pridejo na oblast. Vsekakor je značilno, da je Siri paša odredil izpustitev glavnega tajnika vafdistične stranke iz hišnega zapora in da se je z njim prijateljsko razgovarjal.

Nadaljnji razvoj dogodkov pa bo morda omogočil jasnejši vpogled v dogodke, pri katerih ima važno vlogo zakulisna borba med angleškimi in ameriškimi interesi na tem področju.

Mossadek odstopil

TEHERAN, 5. — Ministrski predsednik Mossadek je danes podal ostavko svoje vlade. Ob priliki svoje ostavke je Mossadek govoril po radiu in je med drugim dejal: «Ne čutim se trudnega ali šibkega. Če bo parlament hotel, bom sestavil novo vlado, kakor sem to napravil v preteklosti, in bom nadaljeval borbo proti imperializmu».

Poslanska zbornica in senat bosta sedaj glasovala za določitev novega ministrskega predsednika. Tisti ki dobi največje število glasov, bo pooblaščen za sestavo nove vlade. Politični krogi so mnenja, da bo nalogo za sestavo nove vlade ponovno dobil Mosadek.

Še pred ostavko vlade je iranski senat danes izglasoval podaljšanje obsednega stanja v Teheranu in razglasitev obsednega stanja v sledečih mestih Kuzistana: Ahvaz, Suze in Dezfoul.

Skozi sito in rešeto

Pes čuvaj odpotoval domov

Že lani smo imeli priložnost čitati v nekem italijanskem ilustriranem tedniku, da se je znameniti «pes čuvaj italijanstva Trsta» in še znamenitejši tvorec hipoteze o neugasnjeni suverenosti Italije nad Svobodnim tržaškim ozemljem — «rettore magnifico Ermanno Cammarata pritoževal, da mu primanjkuje materialnih sredstev za dostojno življenje, ki mora biti v Trstu pač odgovarjajoče njegovemu pasjemu poslanstvu, ki je seveda bolj vzvišeno kot ono navadnega zemljana. No, pred dnevi pa smo izvedeli, da so na tržaški univerzi izvolili drugega rektorja, ki bo v novembru prevzel Cammaratov položaj — ne vemo še, če bo tudi ta... pasji.

Predvčerajšnjim pa so iredentistični časopisi sporočili, da je dr. Giulio Cleva kot predsednik provincijskega odposlanstva «Tržaške province» poslal Cammarati pozdravno pismo, v katerem izraža omenjeno — od ZVU postavljeno — odposlanstvo svoje obžalovanje zaradi dejstva, da pes čuvaj zapušča Trst po šestnajstih letih itd. itd., kjer je kot «buon figlio, meritando riconoscimento di tutti come uno dei più valorosi e ferventi difensori del nostro buon diritto al completo ritorno alla Madrepatria e della cultura italiana di Trieste...»

Mi pa s svoje strani kličemo: Vsaj en pes čuvaj manj — čeprav jih bo prišlo na njegovo mesto kar enaindvajset v Londonu izmešetarjenih, ki bodo imeli prav gotovo nekaj sto tisoč lir mesečne plače za dostojno življenje. Cammarati pa kljub temu želimo več sreče v lepem Neaplju, ki je mnogo bliže njegovi rodni Siciliji, in ga opozarjamo na pravilnost našega ljudskega pregovora, ki pravi, da je nehvaležnost plačilo sveta...

Atomska logika

Joliot-Curie, «atomski znanstvenik», hkrati pa predsednik Svetovnega sveta miru, je na zadnjem zasedanju tega sveta izjavil dobesedno med drugim: «Naš cilj je, izogniti se grozoviti svetovni vojni in zagotoviti trajen mir, v katerem se vsakdo lahko bori na demokratičen način za način življenja, ki ga ima za najboljšega. Partizani miru proglašajo za sovražnike mednarodne varnosti one, ki postavljajo svoje ideje kot pogoj za ohranitev miru».

Tu je atomska logika in kominformistična samokritika sicer dosegla svoj višek, a se je hkrati poslovila od zdrave pameti. Ne poznamo sicer besed, ki jih je uporabil Joliot-Curie, a če so jim uredniki «Dela» dali tako obliko v slovenščini domnevamo, da so se odločili zanjo ker so sodili in sodijo, da je gornja oblika najvernejši slovenski izraz njegove misli. A ta misel je, vsaj v slovenščini, nekaj zelo čudnega. Partizani miru se hočejo izogniti vojni in zagotoviti trajen mir. Do tu bi bilo še nekako v redu. Isti partizani še pojasnjujejo, kakšen je ta njihov mir. In tudi tu bi ne imeli kaj pristaviti, ker gre v bistvu za pojasnilo, ki nam pove, da so oni za mir, ki naj bo res mir. A na žalost ti nadobudni partizani tudi nekaj proglašajo. Proglašajo namreč. «za sovražnike miru one, ki postavljajo svoje ideje kot pogoj za ohranitev miru». Tu se vsa zadeva vražje zaplete, in nastopi najpopolnejša tema. Kdor se bori za mir, ima prav gotovo tudi neke ideje (svoje ali tuje), kako naj se mir ohrani. Joliot-Curie proglaša za sovražnike mednarodne varnosti one, ki postavljajo svoje ideje kot pogoj za ohranitev miru. Znano je, da partizani miru postavljajo tuje ideje kot pogoj za ohranitev miru. Oni torej ne morejo biti sovražniki mednarodne varnosti. A iz njihove lastne terminologije je tudi znano, da niti državniki zahodnega sveta ne postavljajo svojih lastnih idej za ohranitev miru, ampak postavljajo ameriške, torej zanje tuje ideje za ohranitev miru. Svoje ideje za ohranitev miru imajo le moskovski in ameriški državniki, in oboji so trdno prepričani v dobroto le svojih lastnih idej. A kdor postavlja svoje lastne ideje kot pogoj za ohranitev miru, je po definiciji partizanov miru sovražnik mednarodne varnosti. Spričo takega njihovega stališča ne razumemo zakaj se partizani miru obračajo v svoji propagandni akciji izključno le na naslov zahodnih velesil, dosledno pa opuščajo Moskvo, ki ima tudi svoje ideje za ohranitev miru, ideje, ki po našem mnenju ogrožajo mednarodno varnost celo v večji meri kakor one zahodnih velesil.

O veličastnosti in še kaj

Kjer kominformistični prvaki zberejo nekaj poslušalcev za svoje dolgočasno besedičenje, tam se prav gotovo in neizbežno vedno dogaja nekaj veličastnega. Če se pa s podobnim besedičenjem ukvarja sam poglavar tržaških kominformistov, tedaj pa je veličastnost obvezno na višku. Na eni takih «veličastnih manifestacij solidarnosti tržaških množic do (sic!) Sovjetske zveze» je «burno pozdravljen» govoril znane neslanosti sam veliki Vidali. Med drugim nam je veliki voditelj sporočil, da se Tito «mrzlično pripravlja na vojne avanture» in da se zato «veže sedaj v vojaško zavezništvo tudi z Grčijo in Turčijo, katerih fašistična režima se prav tako z vojnimi pustolovščinami skušata rešiti pred ljudsko jezo». Vse te Titove «provokacije» «kažejo, kako je danes vojna nevarnost velika». Zdelo bi se, da je po Vidalijevem odločujočem mnenju izbruh nove vojne celo v Titovih rokah. Usodna zmota. «O zgodovini in usodi človeštva ne bodo odločali bedni provokatorji, temveč sile ljudskih množic, ki so»... itd. «Veličastno manifestacijo solidarnosti do (sic!) ZSSR je povzdignila prisotnost godbe in pevskih zborov, kateri so s svojimi pesmimi še bolj dvignili že itak veliko navdušenje navzoče množice». Ne zavračamo drznih prispodob, a mnenja smo da je spričo veličastnosti manifestacije, sama prisotnost godbe in pevskih zborov vendarle premalenkostna okoliščina, da bi mogla «še bolj dvigniti» veličastno navdušenje množice, ki je bilo «že itak veliko».

DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI

Danes, nedelja 6. julija
Bogo, Domogoj
Sonce vzide ob 4.22 in zatone ob 19.57. Dolžina dneva 15.35. Luna vzide ob 1933 in zatone ob 2.28.
Jutri, ponedeljek 7. julija
Benedikt, Negoda

7 dni

Slovenska šola in goriški šovinisti

Šovinistični odborniki goriškega občinskega sveta na čelu z odbornikom za šolstvo prof. Di Gianantonijem so ob zadnjih odločnih nastopih slovenskih občinskih svetovalcev v obrambo slovenskega šolstva skušali dokazati tov. Pavlihu in g. Bratužu slovenski nacionalizem in nelojalnost. Toda kaj predstavlja večji nacionalizem, ali borba za priznanje slovenskega šolstva ali pa vneto prizadevanje nepoboljšljivih šovinistov, da bi slovensko šolstvo čim bolj okrnili?

Goriški Slovenci bi bili veliko bolj zadovoljni ko bi se jim ne bilo treba dan za dnem mučiti s skrbjo, kakšna bo v bližnji bodočnosti nadaljnja usoda slovenskega šolstva. Nihče od občinskega upravnega odbora in niti odbornik prof. Di Gianantonio nam v tem pogledu ne nudi nobenega jamstva, ker «Ni v njihovi oblasti odločati o politični naravi tega vprašanja». Dokler pa bo stanje neizpremenjeno bodo naši občinski svetovalci vedno pripravljeni braniti slovenske interese.

* * *

Te dni je sledil prijateljskemu obisku avstrijskega zunanjega ministra dr. Gruberja v Beograd prijateljski obisk grškega parlamentarnega poslanstva. Spričo navezovanja vedno tesnejših prijateljskih zvez med Jugoslavijo in njenimi nekominformističnimi sosedi, prihaja vedno bolj do izraza dejstvo, da je za stalno slabšanje jugoslovansko-italijanskih odnosov odgovorna samo italijanska vlada, kajti Jugoslavija s krepitvijo prijateljskih zvez v zadnjih dnevih dokazuje, da želi prijateljstvo s svojimi sosedi.

Slej ali prej bo morala Italija prekiniti s svojo protijugoslovansko gonjo in sprejeti prijateljsko jugoslovansko roko. Slovenci v Italiji želimo, da bi to spoznanje čimprej prodrlo med italijanske odgovorne ljudi, ker bo le na ta način mogoče reševati vrsto nerešenih vprašanj med katerimi zavzema priznanje pravic naši narodni manjšini eno najvažnejših mest.

Smrt Leopolda Doljaka

V prometni nesreči v Liguriji je izgubil življenje goriški avtoprevoznik Leopold Doljak. Na njegovem pogrebu v sredo se je od njega poslovilo ogromno število Goričanov obeh narodnosti, kajti pokojnik je med najširšimi goriškimi sloji užival dober ugled. Slovenci so z njim izgubili velikega ljubitelja in učitelja petja, ki ga ne bodo nikoli pozabili.

ZLETEL BO NOV GOLOB „MIRU“

Kominformisti slepo služijo italijanskemu beraškemu imperializmu

Obrabljene krilatice, protijugoslovanska gonja, sovraštvo in rožljanje s sovjetskim orožjem ne služijo miru med narodi

Kominformistični voditelji so sprožili novo «mirovno» ofenzivo. V Berlin so poklicali predstavnike posameznih držav in se v znamenju Picassovega goloba znova sestali, da proučijo nova sredstva za prepričevanje naivnih ljudi v sovjetsko «miroljubnost».

Goriški federal kominformistične podružnice Silvino Poletto je imel za potrebno, da ob tej priliki napiše za kominformistično italijansko glasilo članek, v katerem poudarja, da je treba ravno v Gorici, kjer je bilo v prvi vojni italijanskega beraškega imperializma, kot jo je veliki Lenin sam imenoval, 170.000 mrtvih, krepiti miroljubno zavest.

Popolnoma pravilno je, da je treba v Gorici krepiti miroljubno zavest. Toda tega plemenitega načela se ne sme prikrojevati po trenutnih koristih, ampak mora postati miroljubnost glavni cilj vsega delovanja neke države ali skupine držav.

Ne moremo reči, da se Sovjetska zveza skupaj s svojimi satelitskimi državami oklepa tega načela. Izbruh korejske vojne je čisto sovjetska robota, tako kakor je sovjetska rabota rožljanje z orožjem ob jugoslovanskih mejah s kominformističnimi državami, čeprav je bolj kot jasno, da Jugoslavija nima napadalnih namenov, ker je preveč zaposlena z urejevanjem svojega notranjega življenja, z izgradnjo socializma.

Kako se more Polettovo pisanje zdeti resno v luči takih dokazov, ki jih nudi svetovni javnosti sovjetska politika, torej politika njegovih gospodarjev? Kako more njegovo pisanje prepričevati ljudi, ko pa vendar ljudje niso tako naivni, kot mislijo kominformisti, da jemljejo besede kominformističnih voditeljev za čisto zlato? V dobi radia in poplave časopisov ljudje presojajo poštenost in dobronamernost političnih voditeljev na podlagi njihovih dejanj. In ta za sovjetske voditelje niso naklonjena.

Drugo veliko napako, ki jo je napravil kominformistični voditelj Poletto pri ocenjevanju goriškega položaja s stališča vojaških obiskov atlantskih poveljnikov, je ta, da se ne drži pravil o treznem presojanju dogodkov, ampak da vojaške obiske tolmači na popolnoma zgrešen način. Zaman je govoriti o «italijansko jugoslovanskem zavezništvu v okviru atlantskega pakta». To je krilatica, ki ni nič manjša kot govoričenje o sovjetski «miroljubnosti».

Kominformistični voditelji so na Goriškem v zadregi glede volivcev in glede argumentov, s katerimi bi tolkli italijansko buržoazijo. Na um jim ne pride nič boljšega, in tudi v zimskih mesecih so gonili vedno isto pesem, kot «Tito - De Gasperijevo zavezništvo».

Kje je tu realnost in kje predvsem tista resnicoljubnost, ki ji je bil Lenin tako zvest? Kje je komunistična morala?

Ni treba poudarjati, da je tako pisanje neresno in da je Poletto napravil vsem čitateljem veliko uslugo, ko se je podpisal pod svojo potegavščino, da ga bodo lahko sodili po njegovih nevrednih dejanjih.

Prav isti Poletto, ki bi moral prvi med vsemi poznati napredno teorijo o narodnostnem vprašanju, ker so mu višji kominformistični voditelji dodelili birokratično pozicijo ob stičišču dveh narodnosti, prav isti Poletto se v svojem članku zaletava v naš list, ker smo na italijansko šovinistično časopisno kampanjo o «ingiusti confini» odgovorili, da je lahko samo Jugoslavija nezadovoljna s sedanjimi mejami, nikoli pa ne Italija. Polettu tako pisanje ne gre v račun, ker povzroča slabo spanje vsem šovinistom. Zato pravi temu «solita sporca campagna sciovinista e provocatoria dei banditi titini...».

Kominformistično časopisje namenoma prikriva pravi namen obiskov atlantskih poveljnikov ob jugoslovanski meji in govori o «umazani šovinistični kampanji», kadar naš list razgalja prave namene takih obiskov. Kominformistično časopisje in z njim Poletto trobi svojo pesem namesto da bi se radoval z italijanskimi šovinističnimi vladnimi voditelji, ki snubijo atlantske poveljnike za svojo umazano protijugoslovansko gonjo, za netenje sovraštva in ogražanje miru.

V tem je jedro vseh atlantskih obiskov in ako bi bilo Polettu in njegovim «miroljubnim» podrepnikom do resnice in miru bi razkrinkavali tako italijansko nemiroljubno politiko, ker je škodljiva interesom miru v tem delu Evrope.

Ker pa je njemu in njegovim to po godu in voda na mlin sovjetske vojnohujskaške in provokatorske politike do Jugoslavije, rajši strelja mimo tarče. Torej ne os Rim - Beograd, ampak os Rim - Moskva.

Slovenci in demokratični Italijani naj po tem lokalnem dogodku sodijo kako oddaljena je sovjetska kampanja «za mir» od njenih resničnih namenov.

Pogled na Žabnice v Kanalski dolini

Vajeniške šole

V Furlanski pokrajini so zadnje čase ustanovili več vajeniških šol in skupin za pogozdovanje, zato je koristno, da si malo ogledamo, kako delujejo.

Predvsem lahko opazimo, da so se te ustanove zelo razširile in pomnožile šele zadnje čase, čeprav so bile potrebne že prej. Zdaj niso tolike važnosti, ker v poletnih mesecih ni v Beneški Sloveniji tako hude brezposelnosti kot v ostalih mesecih zaradi poljskega dela in košnje, ki zaposluje skoraj vso delovno silo v kmečkih krajih.

Omenjene ustanove bi bile bolj koristne in potrebne, če bi začele delovati v pravem času, ko so ljudje brez dela in zaslužka.

Kakšne sleparije se skrivajo večkrat za kulisami teh ustanov, smo pred kratkim izvedeli od nekega nadzornika, ki je pri njih zaposlen. Povedal nam je, da večkrat pazniki prištejejo nadure delavcem tudi če ne delajo, denar pa si pridržijo sami.

SNG ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Danes, 6. julija 1952 ob 21. uri gostovanje v PLAVJAH (na prostem)
z Držićevo komedijo

BUNDO MAROJE

Slovensko Gledališče - Koper

V torek, 8. julija 1952 ob 21. uri na prostem na Trgu nasproti Muzeja (v primeru slabega vremena - v gledališču)

Vdova Rošlinka

Cvetko Golar
Komedija v treh dejanjih

Scenograf: Akad. slikar **H. Pečarič**
Režiser: **Tugo Klasinc**

OSEBE:
Vdova Rošlinka - Stana Mlakar; Manica, njena hči - Lada Lukša; Tončka, Maničina prijateljica - Tončka Ventin; Rožmanov Janez - Viljem Tomšič; Balantač, pobožni romar - Dušan Kralj; kmetje: Jernejec - Oskar Venturini; Gašper - Tugo Klasinc; Tomažin - Stane Pukšič; Blažon - Evgen Frelih; Tinče, pastir - Alojz Usenik.

Godi se na Gorenjskem, v hiši vdove Rošlinke.

Inšpicijent: **Stane Pukšič**
Šepetalka: **Mila Lukša**
Razsvetljava: **Claudio Nichelli.**

Sceno je izdelal gledališki kolektiv.

Vstopnina: Sedeži po 50 din; stojišča po 30 din.

IZ SODNIH DVORAN

Kirurg na zatožni klopi

Tožila ga je bolnica, da ji je pozabil med operacijo v trebuhu obvezo Sodišče ga je po dolgi razpravi oprostilo - Prikaz operacije pred sodiščem

GORICA, 5. — Danes popoldne ob 14.45 je sodišče po razpravi, ki je trajala približno pet ur, in po enournem posvetovanju oprostilo profesorja Sussija kirurga in primarija mestne bolnice Brigata Pavia obtožbe, da je povzročil Travisan Roamniti iz Korza štev. 1 telesne poškodbe.

Kot znano je prof. Sussi januarja 1950. leta s pomočjo dr. Ugomarija operiral Travisanovo in jo po težki operaciji, ki je zahtevala mnogo truda in spretnosti, rešil dvanajst kilogramov težkega tvora, ki si ji je zarastel v trebuhu.

Po operaciji se je Travisanova čeprav olajšana počutila zelo slabo. Celih osem mesecev je čutila hude bolečine v trebuhu in jih potrpežljivo prenašala misleč, da so posledica težke operacije. V dobi okrevanja, ko ji niso bolečine ponehale, je Travisanova pogostoma šla na pregled k dr. Ugomariju, ki jo je zdravil za črevesno vnetje. Ker pa bolnici ni šlo na boljše ji je dr. Ugomari svetoval radiološki pregled. Toda Travisanova, ki se je bala ponovne kirurške intervencije, je z radiološkim pregledom zavlačevala.

Osem mesecev po operaciji pa se je Travisanova za vselej rešila bolečin v trebuhu, ko je 21. septembra istega leta, skupno z blatom izločila kos platna za obveze dolgega okrog 50 cm. Travisanova in njen brat, ki je bolničar, sta takoj zasumila, da ji je prof. Sussi pozabil platno v trebuhu med operacijo in da je bilo to vzrok njenih bolečin.

Platno je Travisanova skrbno zavila in ga nesla pokazat prof. Sussiju, toda ta, kot je Travisanova izjavila pred sodniki, jo je grobo zavrnil, naj mu ne dela neprilik in govori neumnosti. Tedaj je Travisanova zahtevala zdravniško preiskavo, ki so jo poverili dr. Micheliniju iz Tržiča, ki je Sussiju pomagal pri operaciji Travisanove. Dr. Michelini je ugotovil, da je platno oblike in kakovosti onega, ki ga uporabljajo pri operacijah v goriški mestni bolnici.

Na prvem delu razprave, ki se je pričela že v petek prejšnjega tedna in se je nato nadaljevala v ponedeljek in danes, je sodišče najprej zaslišalo obtoženega prof. Sussija, ki je s pomočjo knjig, obširne razlage in nastopa z vsemi kirurškimi potrebščinami, izvedel pravo operacijo na votlini vaze, ki jo je prinesel s seboj in jo prikazal kot trebušno votlino. V njo je nataknil takozvano vrečo «Mikulicz», ki jo v času operacije dajo v trebušno votlino, da vpija kri. Z nastopom, pri katerem mu je pomagal bolničar, je prof. Sussi sodišču dokazal, da je s sistemom «Mikulicz» sploh nemogoče kaj pozabiti v trebušni votlini, posebno še ne, ker vsak košček platna ali drug predmet, ki ga bolniška sestra daje zdravniku med operacijo, jim ga mora ta po operaciji vrniti.

Po nazornem nastopu prof. Sussija je sodišče pretekli petek zaslišalo dr. Michelinija in dr. Ugomarija, ki sta pomagala pri operaciji Travisanove. Zaslišali so nadalje tudi bolniške sestre, ki so vse izključile možnost, da bi prof. Sussi pozabil platno v trebuhu Travisanove.

Po pričah v prid obtožencu, so prišle na vrsto obremenilne priče, in sicer brat tožiteljice Goliardo Travisan in njegova svakinja Silvana Pavlin, ki sta oba opazovala potek tožiteljičine bolezni in tudi izločitev platna. Med zasliševanjem je prof. Sussi ostro zavrnil izjave Goliardia Trevisana in bi se bil z njim malodane spoprijel, če jih ne bi predsednik dr. Stroto opozoril na red.

Za njimi je sodišče zopet zaslišalo dr. Ugomarija. Predsednik je namreč hotel vedeti, če je res, kot je trdila tožiteljica, da ji je on svetoval, naj sodno postopa proti prof. Sussiju in zahteva povračilo stroškov za dolgo bolezen, ki ji jo je povzročalo pozabljeno platno. Dr. Ugomari je odločno zanikal, da bi kdaj kaj takega svetoval Travisanovi.

Že takoj pri prvem delu razprave je prof. Sussi na vprašanje, kako si razlaga prisotnost platna v trebuhu Trevisanove, ki ga prav gotovo ni požrla in ni prestala nobene druge kirurške intervencije, pri kateri bi ji platno lahko ostalo v trebuhu, izjavil, da je to skrivnost. Navedel je v tej zvezi mnogo primerov, ko si ljudje, zlasti tihotapci sami marsikaj vtaknejo v danko in pridejo nato k njemu na pomoč, in čeprav ni ravno izjavil, je vendar namignil, da je baje tudi Travisanova napravila tako.

Danes sta zastopnik Travisanove odv. Annoscia iz Trsta in nato tudi javni tožilec dr. Marsi obširno pretehtala izjave obtoženca samega in vseh ostalih prič ter prišla do zaključka, da se platno ni moglo drugače vtihotapiti v telo Travisanove, kot da je bilo pozabljeno v njenem trebuhu pri operaciji. Medtem ko je odv. Annoscia zahteval povračilo škode Travisanovi v znesku 3 milijona lir in poravnavo sodnih stroškov njenega zastopnika v znesku 350.000 lir, je javni tožilec zaključil svoj obtožilni govor s prošnjo, naj sodišče spozna prof. Sussija za krivega in ga po uvidevnosti obsodi.

Za njima je spregovoril obtožencev zagovornik dr. Paglilla, ki je ironiziral vse izjave odv. Annoscia in utemeljil, da je Travisanova uprizorila sodni postopek proti prof. Sussiju, da bi od njega izpulila nekaj denarja. V zagovoru je nadalje tudi namignil, da je do razprave prišlo tudi zaradi intrig nekih ambicioznih zdravnikov, ki so verjetno z zavistjo gledali na Sussijev položaj.

AVTO POVOZIL OTROKA

STANDREŽ, 5. — Stanovanjska poslopja, ki so razvrščena vzdolž Ul. Sv. Mihaela v Standrežu predstavljajo s svojim neposrednim izhodom na cesto veliko nevarnost za domače prebivalstvo in zlasti za otroke, ki so pri kretanju nepazljivi in hitri.

Tako je danes popoldne ob 15.15 postala žrtev verjetno premajhne previdnosti 4-letna Sturri Ivana iz Ul. Sv. Mihaela 160. Zahotelo se ji je namreč na cesto. V hitrici je odprla vrata in stekla ven iz bogve kakšnih razlogov. Nesreča je hotela, da je prav v istem trenutku pripeljal mimo s svojo fiat 1100 GO 4502, 49-letni Gratton Ivan iz Ul. Brigata Pavia 107. Šofer je deklico opazil v pravem času in pritisnil na zavore toda zaradi prehitre vožnje je bila nesreča neizogibna. S prednjim delom je udaril ob 4-letno dekle in jo podrl na tla. Domači so takoj telefonirali po rešilni avto in jo odpeljal v bolnico Sv. Justa, kjer so ji zdravniki ugotovili rane po glavi in na nogah. Zdi se, da ima zlomljeno eno nogo. Zdravniki se o njenem zdravstvenem stanju niso še natančneje izjasnili, vendar se zdi, da je zadovoljivo.

Pogozdovanje hriba Bernardija

Te dni so se začela dela za pogozdovanje hriba Bernardija. Zaposlenih je 70 delavcev, ki bodo imeli dela za tri mesece. Nakazana vsota znaša približno 3,600.000 lir. Nasadili bodo 60 tisoč sadik iglavcev.

Z zadovoljstvom pozdravljamo to pobudo in želimo, da bi imela zaželen uspeh ter da se ne bi pri tem ustavili. Treba bo nadaljevati s pogozdovanjem teh krajev, kar bo dvignilo naše gozdno bogastvo in bo tudi v veliko korist našemu splošnemu gospodarstvu, posebno pa kmetijstvu.

Seznam ljudskih sodnikov

GORICA, 5. — Goriško županstvo sporoča da je v veži županstva od 1. do 15. julija na vpogled seznam ljudskih sodnikov na porotnem prizivnem sodišču. Proti izpustitvam in morebitnim netočnostim lahko vložijo prizadeti priziv na prizivno sodišče v Benetkah do 30. t. m.

Pritožbe sprejema goriško okrajno sodišče (Pretura).

Davčni seznami

GORICA, 5. — Goriško županstvo sporoča da je od 4. do 8. julija na občinskem protokolnem uradu (soba štev. 17) na vpogled 33 davčnih seznamov glavnih, dodatnih in izrednih za upravno leto 1952-53, ki jih je poslala lokalna finančna intendanca.

Davkoplačevalci si omenjene sezname lahko ogledajo v dopoldanskih uradnih urah.

KRATKE VESTI IZ BENEŠKIH VASI

Brdo

Že precej časa je minulo od, kar smo poročali o smrti 73-letne starke Lenaro Katarine. Takrat so pravili, da se je starka ponesrečila ko je po strmem klancu peljala poln voziček gnoja in ni mogla vzdržati teže zaradi hude strmine, tako da jo je voz stisnil ob obcestni zid.

Šele kasneje je prišla resnica na dan, da je namreč povzročil nesrečo neki motociklist Pinosa iz Zavrha. Sorodniki starke so sami razširili prvotno vest, da ne bi nihče imel opravka s sodnijami, ker so pač spoznali, da Pinosa ni povzročil nesreče namenoma. Toda nekega dne je Garban Ivan iz Podbrda v razgovoru z brigadirjem karabinjerjev nehote povedal resnico.

Kaže, da bodo zaradi tega imeli sorodniki in sam Pinosa še opravka s sodnijo, ker so pred zakonom zatajili resnico o starkini smrti.

Dreka

Skoraj pred enim mesecem, in sicer 18. junija je odšel iz naše vasi na delo v Švico mladi Krajnik Silvio. Naslednjo nedeljo pa so starši prejeli obvestilo, da je umrl v neki švicarski bolnici zaradi avtomobilske nesreče.

Morda bi bil izgubil svoje življenje tudi doma, žalostno pa je, da je tako rano umrl v tujini, kamor je šel po zaslužku. Lepše bi bilo, če bi mladina, pa tudi družinski očetje lahko dobili zaposlitev doma in jim ne bi bilo treba romati v tujino.

Prizadeti družini naše globoko sožalje.

Ahten

V petek je bil v Vidmu pogreb 73-letne Skubla Tereze iz Maline. Starka je vedno živela v svojem domačem kraju, le dva dni pred smrtjo so jo sprejeli v dom onemoglih v Vidmu, kjer ji ni manjkalo potrebne posrežbe in hrane. Toda starka je verjetno zelo občutila domotožje, kar ni pri naših ljudeh, ki so zelo navezani na svojo zemljo, nič čudnega.

PRED ZBOROVANJEM V VICENZI

ZA RAZVOJ ZADRUŽNIŠTVA

Važen sestanek zastopnikov raznih zadrug Koristne predloge je poslati Trgovski zbornici

GORICA, 5. — Trgovsko obrtna zbornica v Gorici je povabila 4. t. m. zastopnike vseh panog poljedelskega značaja na informativen sestanek v zvezi z zborovanjem Treh Benečij poljedelskega sodelovanja», ki bo v Vicenzi v septembru t. l.. To snidenje ima namen proučiti razvoj zadružništva poljedelcev Treh Benečij, pregledati dejavnost kmetijskih zadrug, nedostatke in škodljivosti, zahtevati primerne zakonodajne odredbe bodisi kreditnega odnosno fiskalnega značaja v prid poljedelskemu zadružništvu. Na tem sestanku je poročal ravnatelj deželnega kmetijskega urada dr. Marsano o pomanjkljivostih v poljedelstvu naše dežele in priporočal ustanovitev deželnih zadrug in to v prvi vrsti za vinogradništvo (zadružna klet), mlekarstvo, sadjarstvo, zelenjavo in drugo. Po splošni razpravi, v katero so pričujoči, posegli so sklenili povabiti vse tiste, ki bi s svojimi predlogi pripomogli k uspešnemu razvoju zadružništva v poljedelstvu, naj pošljejo pisana poročila Trgovsko - obrtni zbornici v Gorici, katera jih bo po možnosti vključila v že pripravljeno poročilo na Trgovsko obrtno zbornico v Vicenzi. Tega sestanka so se udeležili tudi zastopniki naših zadrug.

Odpusti z dela

RABELJ, 5. — Industrija Furlanske pokrajine vedno bolj občuti sledove nesmiselne vladne politike, delavci pa so seveda najbolj prizadeti. Iz dneva v dan raste število brezposelnih, predvidevajo pa še nove množične odpuste v bližnji bodočnosti.

Ravnateljstvo rabeljskega rudnika je pred dnevi odpustilo 30 delavcev, češ da jih ima preveč. Ta mesec je namreč stopila v veljavo prepoved izvoza rude rabeljskega rudnika na Poljsko. Zato hočejo verjetno skrčiti proizvodnjo in zmanjšati število delavcev, ki pa se bodo z vso odločnostjo uprli novim odpustom.

Izlet v Avstrijo od 14. do 17. avgusta

GORICA, 5. — Zveza slovenskih žena v Italiji vabi vse člane in prijatelje na zanimiv štiridnevni izlet v Avstrijo.

Spored izleta:

Dne 14. avgusta odhod iz Gorice ob 5.30; potovanje skozi Conegliano - Cortina d'Ampezzo - Toblach - Brenner - Innsbruck. Ob 13. pristanek v Innsbrucku za kosilo do 15. Ob 15. odhod proti Nemčiji skozi Reihentall. Prihod v Salzburg ob 19. Prenočevanje v Salzburgu.

Dne 15. avgusta odhod iz Salzburga ob 9.30, kosilo v Linzu in ob 14, odhod iz Linza proti Dunaju s kratkim pristankom v St. Poeltenu. Prihod na Dunaj ob 18. Prenočevanje na Dunaju.

Dne 16. avgusta odhod z Dunaja ob 14., kratek pristanek na Semmeringu in prihod v Graz ob 19. Prenočevanje v Grazu.

Dne 17. avgusta odhod iz Graza ob 9. uri, ob 13.30 kosilo v Raifintzu na Vrbskem jezeru (Woerther See), ob 15. odhod v Vrbo (Velden), ob 15.30 prihod v Vrbo (Velden) in pristanek do 18. Prihod v Gorico okrog 23.30.

Prijave sprejemajo na sedežu Prosvetne zveze v Ul. Ascoli 1 do vključno 14. julija.

Vožnja z avtobusom stane za izletnike z osebnim potnim listom 4500 lir. Izletniki, ki nimajo osebnega potnega lista bodo morali nevedeni ceni vožnje priložiti še 1000 lir za kolektiven potni list.

Širite in čitajte Primorski dnevnik!

Prebivalci Podvrat hočejo priključitev k Fojdi

Pred časom smo že pisali o vprašanju odcepitve vasi Podvrata od občine Ahten. Že pred leti je prefektura izročila pokrajinski upravi tozadevno zahtevo prebivalcev Podvrat s prošnjo, naj bi pokrajinski svet izrazil svoje mnenje v tej zadevi. K prošnji so bili priloženi sklepi občine Fojda in Ahten ter načrt za novo razmejitev.

Pokrajinska uprava je že leta 1941 in 1946 dala svoje ugodno mnenje zaradi razdalje omenjene vasi od sedanjega sedeža občine. Prebivalci vasi Podvrata, ki spadajo sedaj še pod občino Ahten, se hočejo priključiti občini Fojda, ker imajo s Fojdo boljše prometne zveze; bliže šolo, zdravniško službo, pošto in telefon. To je še bolj očitno zdaj, ko so napravili novo cesto do vasi Canebola. Sami vaščani pa so zdaj začeli graditi na lastno pobudo cesto, ki bo vezala Podvrata in Canebolo.

Nova cesta Podvrata-Fojda je vsekakor lepša od ceste do Ahtena. Tudi občinski svet v Ahtenu je s svojim sklepom 8.12.1951 dal svoje ugodno mnenje za odcepitev vasi Podvrata, ker je razvidno, da je ta vas v vseh ozirih bolj navezana na Fojdo.

Načrt nove razmejitve, ki je bil v smislu zakona že objavljen, je napravil geometer Alto Fantuzzi iz Vidma. V zameno bo k ahtenski občini priključena vas Prosnid, ki spada sedaj pod občino Tajpana, a je bolj navezana na Ahten. Pričakujemo, da bo te dni končno sprejet sklep o tej spremembi, ker ni nobenih vzrokov, ki bi mogli to oporekati.

Blagovne izmenjave z Jugoslavijo

GORICA, 5. — Preteklega maja je goriška trgovinska zbornica v okviru videmskega trgovinskega sporazuma za obmejne izmenjave izdala 12 uvoznih in 15 izvoznih dovoljenj.

Uvoženega je bilo za skupno vsoto 28.398.400 lir sledečega blaga: gradbeni les, drva za kurjavo, žaganje, sveže sadje in govedo za zakol.

Izvoženega je bilo za 9.637.219 lir blaga, in sicer: nadomestni deli za avtomobile in motorna kolesa, razni stroji, radioelektrični material, kmetijsko orodje in razno drugo blago. V omenjeni vsoti je vključen tudi znesek za popravilo enega kamiona in enega jeepa.

Stanje avtonomnega kompenzacijskega računa z dne 31. maja je bilo sledeče:

vplačila: 518.126.697 lir; izplačila: 428.327.084 lir; 24.645.265 lir prejetih kot vplačilo za izmenjave v teku. Saldo znaša 65.154.348 lir.

NITI MRTVIH ne pustijo pri miru

GORICA, 5. — *Goriško javnost je razburilo pisanje «Gazzettinovega» urednika o pogrebu pokojnega Leopolda Doljaka. V svojem poročanju se namreč neotesani urednik ni mogel izogniti neslani pripombi, da je bil pokojnik poznan v mestu «posebno v času titovske okupacije».*

Ko bi pred objavo take netaktnosti urednik povprašal po svojih italijanskih krogih, kdo je poznal pokojnega Doljaka, bi izvedel, da so ga poznali že prej. In da je imel v Gorici polno prijateljev, tudi po letu 1945, kar dokazuje številna udeležba Slovencev in Italijanov na njegovem pogrebu.

Nekaterim šovinističnim urednikom tudi posmrtni ostanki Slovencev povzročajo izbruh protislovenske jeze.

Rok za invalidnine

Zveza vojnih invalidov opozarja vse prizadete, da v smislu zakona od 10. avgusta 1950 št. 648 o podaljšanju roka, zapade 31. avgusta zadnji rok za predložitev prošenj za pokojnine, podpore in izplačila za vojaške invalidnine zaradi poškodb itd. povzročenih od 1. septembra 1939. dalje; v primerih zakasnitve roka v smislu prejšnje zakonodaje zaradi ran, poškodb itd. povzročenih pred 1. septembrom 1939, z ozirom na pogoje navedene v drugem odstavku čl. 26 omenjenega zakona od 10. avgusta 1950. To velja v primerih, določenih v tab. C, v primeru poslabšanja bolezni zaradi dogodkov pred 1. septembrom 1939, če je bil že zapadel rok v smislu prejšnje zakonodaje, toda le pod pogojem, da ni bila vložena v ta namen druga prošnja po objavi omenjenega zakona.

Zveza vojnih invalidov v Gorici opozarja, da rok zapade nepreklicno 31. avgusta t. l. in da bodo upoštevane samo prošnje, ki jih bodo prejeli do tega dne, zato priporoča vsem, ki so že vložili prošnje, a še niso dobili nikakega odgovora in se bojijo, da so se njihove prošnje izgubile, naj v navedem roku predložijo nove prošnje s pripombo o prejšnji prošnji.

NOVI FILMI

Dnevnik vaškega župnika

Zgodbo duše bi lahko imenovali film, ki je bil prejšnje poletje v Benetkah nagrajen s prvo mednarodno nagrado; zgodbo dvomov, ki mučijo mladega, bolehnega duhovnika na začetku njegove poti. Naj on sledi tistim, ki samo dobesedno pojmujejo evangelij in ga spreminjajo v bistvu, ali naj se upre temu in teži za bistvom, četudi ve, da si bo s tem nakopal zasmeh in neprijateljstvo? Odločitev pade in izbere si najtršo, a najbolj pravično pot.

Učinek je, da ga vsa vas začne mrziti in krajevni plemič že dela za njegovo premestitev. A vse to mu ne more do živega, ker ga neusmiljena bolezen prej uniči.

Pred seboj imamo skoraj popolnoma individualno zgodbo: zgodba mladega župnika je res zgodba vseh, ki hočejo prilagoditi besede evangelija vsakdanjemu življenju, najznačilnejše pa prihaja prav iz duševnosti in poedinosti mladega človeka, ki to dejanje nosi. Samota, mladost, bolezen odtegnejo mladega človeka od vseh tistih, ki skupno z njim sledijo istim ciljem in ga nam predstavijo zgolj kot poedinca, četudi so njegovi polemični momenti že velik del splošnosti.

Kot vidimo je vsebina precej zamotana, enako zamotan je tudi način prikazovanja. Bresson je nameril namreč svoj aparat naravnost na glavnega junaka in vse kar se nam kaže je gledano z njegovimi očmi. Gledalec ne ostane pasiven a mora vneto sodelovati pri režiserjevem ustvarjanju. Velika zasluga tega izrednega načina govora je v tem, da je na skrajno enostaven način prikazal in utelesil najneznatnejše dražljaje duše, četudi se je do sedaj zdelo, da nujni realizem filma ne bo nikoli mogel dovoliti kaj takega. Zaslugo pa ima ta govor še v tem, da s svojo plemenitostjo prikazovanja in svojo izredno emotivno močjo prepriča in si osvoji vse tiste, ki verujejo v film kot umetnost ter jim pove, da morajo nekje obstojati še novi in čistejši načini filmskega izražanja.

"Desetnica Alenčica" v Standrežu

Otroška igralska družina v Standrežu vabi vse Slovence, ki niso imeli prilike prisostvovati prvemu nastopu, na ponovitev pravljične igre v štirih dejanjih «Desetnica Alenčica». Igro bodo ponovi v danes 6. julija v Standrežu na odru letnega gledališča.

Otroška igralska družina vabi občinstvo, naj bo točno, da se predstava ne bo preveč zavlekla.

Prodaja vstopnic na sedežu Prosvetne zveze v Ul. Ascoli 1 vsak dan od 9. do 12. in od 15. do 18. in pri blagajni v nedeljo od 16. dalje.

Na predstavo vozi redni avtobus ob 19. in 20. uri. Po predstavi pa bo vozil izredni avtobus v Gorico.

Seznam davka na obrtnice

GORICA, 5. — Goriško županstvo sporoča, da je od 5. do 9. julija t. l. na občinskem protokolnem uradu (soba št. 17) na vpogled seznam davka na obrtnice za leto 1952.

Interesenti si omenjeni seznam lahko ogledajo v dopoldanskih uradnih urah.

KINO

VERDI. 15: «Dolina usode», G. Garson in G. Peck.
VITTORIA. 15: «Vsak dan drugo dekle», R. Cummings in J. Garfield.
CENTRALE. 15: «Iz dalje je prišel človek», B. Donlevy.
MODERNO. 15: «Beznica štirih vetrov», L. Ball.
ESTIVO. 21: «Čarovnik za silo», R. Rascel.
NA PROSTEM V STANDREŽU. 21: «Slavna pustolovščina», G. Cooper in A. Leeds.

LOTERIJA

VENEZIA	34	8	10	15	61
FIRENZE	69	50	2	18	68
TORINO	84	83	14	16	60
MILANO	82	61	28	11	66
PALERMO	78	3	61	65	72
ROMA	59	33	69	26	67
GENOVA	48	43	42	81	29
BARI	60	17	7	10	16
NAPOLI	59	14	16	58	37
CAGLIARI	52	68	28	21	64

"MOTO GUZZI"
EKONOMIČNA LAHKA MOTORNA KOLESA
GALLETTO 160, 4 PRESTAVE
AIRONE 250 normalna - Sport
ASTORE 500 - FALCONE-SPORT
MOTORNI TOVORNIK 15 Q. PREVRNLJIVI
"MONDIAL PISTON"
bati za motorje avtomobilov, motornih koles, Diesel
MEHANIŠKA DELAVNICA za vsa popravila
CREMASCOLI
TRST - UL. FABIO SEVERO 18
TELEFON 89-03

Dr. N. GIGLIA
ZDRAVNIK KIRURG ZOBOZDRAVNIK
Izdeluje proteze v jeklu, zlatu, kavčuku in plastiki. — Zdravi z najmodernejšimi sistemi.
Sprejema od 15. do 20. ure.
TRST - Ul. Torrebianca št. 43 (vogal Ul. Carducci)

„AROMA“
naravno
sirišče
za izdelovanje vseh vrst sira proizvaja
„AROMA“
Reka III., Račkoga 38.
Izdelek odobren od zdravstvene inšpekcije

MESANICA TEKOČIH PLINOV ZA DOMAČO UPORABO
faro.gas
CARLO BRUSINI
Ul. sv. Frančiška 54 - Tel. 29041
Obiščite nas na velesejmu! Paviljon A - Stojnica 41

ADRIA EXPRES
ADEX IZLETI
26. IN 27. JULIJA IZLET V
Opatijo
27. JULIJA IZLETI V
Ajdovščino
Vipavo
Črni vrh
Rovinj
Vpisovanje do 12. julija pri «Adria-Express», Ul. F. Severo 5 b - Telefon 29243.

Letoviščarji!
V hladnem gorskem zraku, ali ob modrem Jadranu Vam bo čitanje «PRIMORSKEGA DNEVNIKA» samo v oddih. — Naročite se na list za kakršnokoli dobo in za katerikoli kraj, tudi za inozemstvo.
15-dnevna naročnina 180 lir.
UPRAVA LISTA
Tel. 7338

Naročnike v Jugoslaviji,
ki prejemajo PRIMORSKI DNEVNIK z zakasnelostjo, ali imajo kakšne druge nerednosti pri prejemanju lista, prosimo, da nas o tem takoj obvestijo.
ADIT - LJUBLJANA
Tyrševa cesta 34

PRAZEN PRISTAN

Boris Pahor

Vojak Ferdo Trampuž je isti nedeljski dopoldan korakal proti Tripolisu tako samozavestno, kakor da se bo ukrcal in odplul domov. Pa tudi tako veselo. Prvič tako veselo, odkar je na teh arabskih tleh. Kakor da mu je palmov drevored od sinoči nov prijatelj in da je vojaška baraka, v kateri je spal, postala zanj minulo noč ribiška koča nekje na tržaški obali. Sredozemski valovi se vso noč glasno premetavajo po kamnih pred barako, so ujeti morski psi, on pa leži na hrbtu v temi in se mu zdi, da posluša valove na devinskih skalah ali ob Debelem rtu ali ob školjih nekje na samoti med Semedelo in Izolo.

Zdaj pa je še sonce, tako nenavadno prijazno. Junijsko sonce je v puščavi v tej dopoldanski uri že goreče, tu pa liže robove štirikotnih tripoliških hiš oprezno in iz obzira do sveže morske sape. Štirikotne hiše pa so bele kocke, kot bi jih ponoči vse po vrsti nekdo nanovo in skrbno pobelil z mlekom...

Vojaku Ferdu Trampužu se danes svetijo dokolenke. Topničar je in topničarji imajo usnjene dokolenke okoli meč. Položil je bil nogo na kamen in si namazal usnje s črno vojaško mastjo; nato drugo dokolenko: tam ob morju, ob nizkeci vodi, ki je med školji zelena, ko da so se v nji raztopili palmovi listi. Kako imenitno misel je imel tisti, ki je postavil tjakaj barako za prehodne vojake! Pa je spet spal v nji sam nocoj! Dà, namazal si je bil usnjene dokolenke s črno mastjo in si jih zdrgnil s kosom hlačnika, ki je bil še ostal od skrajšanih vojaških spodnjih hlač; tako da se je bleščalo sonce, v dokolenkah in se je v njih bleščalo vse Sredozemsko morje. On pa je bil na produ pred barako, kakor vesel ribič, ki bi bil potegnil od nekod staro vojaško obleko ter si jo za šalo nadel, pa bi se nato sukal pred kočo na samotni obali, zaupljivo pomežiknil nabreklemu morju in vodnim iskricam na črnikastih kamnih ter ponosen vzkliknil: «Glejte, kakšen vojak sem bil nekoč!»

A ko je Ferdo tako hodil iz tripoliškega predmestja proti mestu, se ni počutil prav nič vojaka. Pa tudi na vojno, kakor da je popolnoma pozabil. Vojna je nekje ob egiptovski meji: tu je samo sonce na palmah in na oleandrih. Sploh je ta dopoldan ves samo odsev oleandrovih cvetov in Arabci v svojih belih barakanih svečeniki večne pomladi, nedeljska tišina pa mlačen dih večne puščave. Mimo je privozil avtobus in vojaku Ferdu se je zazdelo, da je to avtobus, ki iz Miramara vozi proti Trstu.

Zakaj to nenavadno razpoloženje

Zaradi mornarjev.

Dà, sinoči je Ferdo Trampuž stal na pomolu in opazoval arabske čolnarje: veslali so in vabili italijanske vojake na vožnjo po pristanu. Takšni, oviti v dolge bele halje, niso bili Arabci, čolnarji kot so možje čolnarji drugod po svetu, so bili apostoli v palestinskih čolnih: ko pa so se izpod volnene halje pokazale rjave mišičaste noge, so spet bili tudi pravi čolnarji! Zaton je zlatil morje in stolp tripoliškega gradu, v drevoredu zdolž brega so bili oleandrovi cveti rožnate čipke in rožnate čipke so bili tudi zobčasti okraski na zidu belega gledališča. Tedaj je bil sredi arabskih čolnov nepričakovano pristal čoln s tremi veselimi možmi. Salili so se in se smejali kuharju, ki je bil debel:

«Počasi, debeljačina, da nam ne zvrneš čolna!» so vzklikali.

«Ti kuhar, potem ne boš več videl mola San Carlo!» so vzklikali.

«Mar mi je za vaš molo San Carlo,» je godrnjal kuhar

A v resnici ni bil tako hudo debel, samo njihova tržaška kri jih je delala tako jezične in vedre

«Tržačani?» je presenečen vprašal vojak Ferdo Trampuž in v grlu se mu je zavozljalo.

Tisti suhljat, ki je bil Marko po imenu, se je najprej zazrl v Ferda nato pa obrnil glavo k drugima dvema in pomenljivo pokazal na Ferda s sunkom glave:

«Ti, Piero, lej še enega ondi!»

Piero je stal na krmi in se z rokama oprijemal pomola, medtem ko se je kuhar izkrcaval; gledal je Ferda pol radovedno, pol strogo, kakor da ga kara, zakaj ni raje ostal doma, namesto da se klati po svetu v vojnih dneh.

Marko pa je vojaku Ferdu odgovoril:

«Vsi ne, tale Toni je Rečan» je rekel o kuharju.

Pa so bili šli reški kuhar Toni, mornarja Piero in Marko ter topničar Ferdo kakor štirje bratje v mesto.

Tripolis je bil ko vsak večer mesto vrveža in barv: puščava nima več moči in od morja prihaja hlad kakor izpod rožnatosinje pahljače, ki se lahno pregiba. Na trgu čakajo pod oboki Arabci na avtobus in imajo rdeče fese na glavi; kočije pa drdrajo z ozkimi kolesi, ki so notranji strani rumeno pobarvana. Kmalu bodo vse trgovinice zaprte in ne bo nikjer več ne preprog ne srebrnih zapestnic ne Arabk, ki prodajajo pečeno koruzo na pločnikih. Oni pa stopajo kakor štirje bratje skozi arabsko četrt veseli, ko da so se izkrcali na še neodkritem kontinentu in iščejo prostor, kjer jim bo njihov kuhar pripravil večerjo. Njihove besede pa se potapljajo v strastni muslimanski glasbi, ki vre iz zvočnika. Tako so bili sedli za pleteno mizico pred kavarno in tako je vojak Ferdo Trampuž zvedel, da je njihov parnik zasidran že teden dni v tripoliškem pristanišču; prav zaprav daleč proč od pristanišča zaradi angleških bomb, ki lahko pridejo ponoči. In kdove koliko časa ne bodo še dvignili sidra. In pri tem tržaški in reški mornarji zmerjajo vojno z vlačugo in zmerjajo z vlačugo matere vseh, ki so naredili tako, da je vojna. Mornarji so sedaj zreli možje, ko tako kolnejo, pa so hkrati radovedni otroci, ko istočasno zaupljivo sprašujejo vojaka Ferda o koncu vojne: ker on prav gotovo kaj odločilnega vé, kako je z vojno in s temi vojaškimi zadevami! Obenem seveda pijejo pivo in so tako globoko zleknjeni v pletenih sedežih brezbrižni pohajači, kakor milijonarji, ki jim je cel svet postal zelo dolgočasna zadeva. Ko pa so se naveličali:

«Hajdi, gremo domov,» so odločili.

Pa so sedli spet v čoln in odveslali, vojaka Ferda Trampuža pa so vzeli s sabo seveda. Kakor štirje bratje. Vojak Ferdo se je šele tedaj zavedel, da je zasidrana ladja pred tripoliškim pristanom! Čoln je počasi priplul k nji, ki je bila seveda skrita v temi. Potem pa so bili na krovu in mornarji so prinesli vina in ostanke od večerje. Pa so poklicali še druge, pa sta Marko ali Piero vsakikrat trznila z glavo ali pokazala z nazaj ukrivljenim palcem na Ferda: «Lej še enega ondi!» Glasni so bili v mali kabini, hrupni so bili kakor pirati okoli plena in vse okoli je bila jeklena in črna noč. A plen teh dobrih piratov je bila samo domača zemlja, ki se je prebudila v njih ob vojaku Ferdu, ki so ga tako rekoč našli na obrežju mesta Tripolisa kot novorojenčka, ki ga mati zapusti.

Polnili so kozarce s črnim vinom in utapljali v njem vse poglavarje sveta, vse Afrike in vse muslimane, vse angleške bombe in vse minarete in mošeje in vse tanke in blinde in vse topove. In še enkrat naj hudič vzame vojno in torpede, ki potapljajo ladje. In še enkrat naj bodo hudiču vlačuge matere vseh tistih, ki hočejo vojno.

A niso bili nič pijani, samo hrupni; jezni in zbadljivi: kakor da so se ob vojaku Ferdu končno enkrat sprostili. Zato so naganjali kuharja, naj se odpravi k svojemu štedilniku: naj počasti gosta! Pa je bila že polnoč čez in kuhar se je uprl, in mornarji so se nasmejali. Dà, Ferdo naj pride jutri! Jutri je nedelja, h kosilu naj pride in sprejeli ga bodo kakor se spodobi. Pri njihovi veri, da ga bodo. A naj pride prej, naj pride ob desetih! Ob desetih bodo poslali čoln ponj. Kakopa! Je njihov gost ali ni?

In zdaj je vojak Ferdo sredi tripoliškega glavnega trga in dokolenke se mu svetijo kot še nikoli. Jutri se bo morda treba vkrcati na transportno ladjo, ki bo prenesla njegovo divizijo v Bengazi, v Derno ali Tobruk — a zakaj misliti ta hip na to? Še pol ure manjka do desetih in vojak Ferdo pričakuje desete ure kakor napovedi premirja ter odhoda domov, vse istočasno: premirje in odhod s tržaškimi in reškimi mornarji. O, saj tudi Ferdo Trampuž ve, da ni res — a recite, kar hočete, nenavaden praznik pa je vendarle takšno vabilo na ladjo, ki je ušla angleškim letalom, na trgovsko ladjo z domačo posadko. To je kakor da greš za en dan iz Afrike domov; in še s čolnom pridejo pote. Nalašč pote.

On pa nalašč ne bo šel pred deseto, ker noče gledati, kako prihaja čoln k bregu. Vojak Ferdo hoče, da bi iznenadenje prišlo vse hkrati, ne počasi kakor privesla čoln, ki ga ti nestrpno čakaš. Zato hodi po ulicah in gleda na uro in vsako minuto je nemir večji v njem.

Arabci gredo mimo njega, on pa gre mimo majhnih barov, v katerih Arabci točijo sladek čaj, toda vse to se ga ne tiče več! Na vse to gleda zdaj z očmi Piera in Marka: na pol nebrižno na pol zviška. Pa se mu zdi, da ga vidi, Piera, kako sedi pred kavarno zdolgočasen in niti ne gleda Arabcev: ko da ga pogled nanje utruja. Dà, zdaj bo spet videl, Piera in vse na krovu: kmalu bo med njimi kakor v nedeljo opoldan doma. —

Ob stebru čepi Arabec z zabojčkom za čiščenje čevljev: **«Pulire scarpe?»** vneto vpraša. «Čistiti čevlje?»

«Hvala, Ali,» prisrčno reče in odkima Ferdo Trampuž.

Ne, Ali, ne! Ali ne vidiš, da se moji čevlji in moje dokolenke svetijo bolj ko tvoje oči? Ali veš, da sem povabljen in da ponoči skoraj nisem spal? da sem na vse zgodaj snažil čevlje in si prišil gumb na jopiču? Oh, ti ne veš, kaj je to: iti za en dan domov! O, saj nisem včeraj niti jaz vedel, kaj je to. Ali, niti slutil nisem, niti nisem slutil, da bi mogel slutiti! Oj, Ali!

Ko je bilo deset, je vojak Ferdo hitro zavil okoli vogala in se znašel ob pomolu. Toda čolna ni bilo. Morje se je razprostiralo v nedogled in se nabreklo in modro grbančilo.

Vojaku Ferdu so se odsrkale misli; iskal je z očmi ladjo, iskal zdolž brega čoln in znane obraze; gledal je na uro in spet iskal ladjo in čoln. In iskal je upanje v sebi, iskal vero v sebi ter tlačil hudoben dvom, nemogoč, nečloveški dvom. Toda ladje ni bilo. Pa saj je tudi včeraj ni videl, je pomislil, a je vendarle bila! Dà, a včeraj je ni bil videl vojak Ferdo Trampuž, ker je mislil na Egipt, na tanke in na Angleže; včeraj je stal ob morju, a je bil z mislijo in s telesom že zarit v pesek nekje v Marmariki, z ognjem saharskega sonca nad sabo, z ognjem angleških topov in bomb nad sabo; včeraj je zrl v morje, v tisoče milj široko morsko vodo, čutil pa je, kako mu

(Nadaljevanje na 5. strani)

SLIKAR GABRIJEL STUPICA

Dosleden realist, ki dela na nas enako moderen vtis kot abstraktni slikarji, razstavlja na beneški XXVI Biennali

Gabrijel Stupica
Avtoportret (Olje 1952)

Gabrijel Stupica, zadnje presenečenje in obenem najmočnejša pojava novejšega slovenskega slikarstva, se je rodil 21. marca 1913 kot sin osnovnošolskega učitelja v hribovski vasi Dražgoše, v pokrajini, ki jo krasi od srednjega veka dalje vrsta pomembnih umetnostnih spomenikov, in v bližnji soseščini izvoljenih krajev slovenskih impresionistov, ki upravičeno nosijo naziv slovenskega Barbizona.

Velik in teman, zamolkel in pretresljiv, stoji Stupica pred nami kot človek in taka je tudi njegova umetnost, ki govori bolje kot katerakoli pisana beseda: o težki življenjski poti, ki jo je umetnik prehodil, o visokih ciljih, ki si jih je zastavil, in o izredni likovni sili ter moralni moči, ki sta mu dajala in mu dajeta moč, da nas istočasno plaši, pretresa in notranje bogati.

Mati mu je umrla še otroku, ki je poznal bedo slikarske boheme, mu je branil umetniški poklic. Vseeno je Stupica odšel takoj po končani gimnaziji na umetniško akademijo v Zagreb, kjer mu je bil v letih 1931—1935 najboljši učitelj mojster Ljubo Babić in v galeriji dvojica rano umrlih hrvaških pleneristov, Račić in Kraljević. Dokončanemu študiju sledi pet let stradanja, ki pa umetnika ne stro. V tem času Stupica notranje dozori, razširi svoja umetniška in človeška spoznanja in na predvečer razsula stare Jugoslavije doživi v Zagrebu v družbi umetniško in nazorsko progresivnih slikarjev svoj prvi večji uspeh*.) Skoraj istočasno, 1939 v Ženevi, se tudi pobliže spozna s svojimi velikimi slikarskimi sorodniki Španci, z El Grecom, Velazquezom in Goyom, katerim se odzove še neprimerno močneje kot Francozom, ki jih je spoznal nekaj mesecev poprej na veliki razstavi francoskega slikarstva 19. stoletja v Beogradu.

Prvemu uspehu sledi druga doba preizkušnje med vojno. Odtrgan od ožje domovine v ustaškem Zagrebu, slika Stupica še naprej v majhni kuhinji, ki mu služi tudi za stanovanje. Vendar njegov slikarski ugled med poznavalci neprestano rase. Kmalu po osvoboditvi, leta 1946, sprejme mesto profesorja na slovenski umetniški akademiji v Ljubljani, kjer deluje kot ena najbolj spoštovanih osebnosti še danes.

Dela Gabrijela Stupice, ki je na letošnji beneški Biennali sicer fragmentarno, a še vseeno dobro predstavljeno, ne moremo uvrstiti v nobeno šolo ali skupino in nemogoče nam je, da bi ga razložili z imeni genijev, ki so mu le pritrjevali na njegovi poti. Ta njegova pot ni tudi danes še niti približno končana in Stupica stoji z vsem svojim velikim tehničnim znanjem, ki si ga je nabral s trdim in žilavim delom, še vedno neposredno in vprašujoče kakor otrok pred prirodo. Pravim, pred prirodo, kajti Stupica je dosleden realist, eden tistih redkih umetniško močnih polnokrvnih realistov 20. stoletja, ki se jim skoraj čudimo, da delajo na nas enako moderen vtis kot abstraktni slikarji zadnjih odtenkov. Stupica je človeško miren, skoraj plašen in nezaupen v svoji zadržanosti, ki ji je tako mrzko vse, kar hlasta za efektom in reklamo. Človek, ki se odvrača od bleščeče zunanjosti, se kot umetnik umika v svoj zastrti atelje. Tu njegov slikarski genij zaživi: pred očesom, ki se je navadilo polmraka, oživljajo zdaj figure, portreti in tihožitja mnogo močneje kot zunaj, ko nas je slepila brutalno jarka luč in zmešani hrup slučajnosti. Stupica ni niti psiholog niti teoretik niti arhitekt. Toda zato je slikarstvu zapisan s telesom in dušo. Otroško čista melanholija, ki se lahko stopnjuje v obup starca, enako strastno neposreden odnos do osebe ali mrtve prirode, ki se je pred njo ustavil — vse to mu je s krčevitem naporom uspelo izraziti z njegovim značilnim slikarskim jezikom temnih tonov, ki mu bo ve'o le nujno sredstvo, nikoli pa cilj ali konvencija.

Tako samo slikarji so bili francoski impresionisti in tako samo slikar je Stupica, trpeči otrok s široko razprostrtimi očmi, ki vidijo več kot naše in ki se zato, da bi paralizirale svoje stalno stanje fizične in psihične napetosti, zatekajo v tišino odmaknjenega ateljejskega somraka. Motiv z vso svojo nadmotivno vsebino se staplja z likovnim izrazom v neločljiv umetnostni dojem. Slikarski brio «Rdečih jabolk» in «Jasmina» s poklonom El Grecu, iz zgodnjega časa, malo kasnejši, vprašujoče nezaupni «Avtoportret», ki mu je do danes sledila vrsta drugih, vizionarno ekspresivnih in hkrati neusmiljeno naturalističnih, klasično dovršeni «Deček z lubenico» (1945), temno bogastvo «Velikega tihožitja» (1947), «Velika parada» (-949), istočasno najbolj neparadna po miline polnem motivu čakajočih otrok in najbolj značilna za barvno-tonsko razkošje, ki ga je slikar iztrgal iz gostih senc, končno kot stopnjevan izraz čisto slikarskih prizadevanj, kot eno del, ki se vežejo v cele komplekse enakovrednih rešitev istega problema, «Rdeča žena» (1952).

Stupica, ki z izjemo Avtoportreta kot portretist na Biennali sploh ni zastopan, ne govori enostavnega jezika. Vsa njegova vrednost in silna individualnost sta danes razumljiva skoraj le izbranim, ki ju prav tako ne spoznajo mimogrede, ampak šele po lastnem naporu. Vendar lahko odkrije sleherni v njegovih delih ono toplo iskro globoke humanosti, ki dokazuje, da veliko realistično slikarstvo ne le še živi ampak da ima tudi bodočnost.

MENASE L.

Gabrijel Stupica **Deček z lubenico** (Olje 1945)

---

* Bila je to XVI. razstava hrvatskih umetnikov v Umetniškem paviljonu na Zrinjevcu v Zagrebu, ki so se je udeležili razen Stupice še: Ljubo Babić, Ivan Generalić, Krsto in Željko Hegedušić, Edo Kovačević, Zoran Mušić, Vanja Radauš, Vilim Svečnjak, Tomašević-Dordević Nevenka in Ernest Tomašević, Tompa-Ehrlich Marija in Kamilo Tompa, Fedor Vaić.

Peta številka RAZGLEDOV

Ne bi navajal na prvem mestu leposlovja, ker bi rad poudaril najtehtnejši in najzanimivejši prispevek številke. To je razprava Kmet na Krasu pred pet sto leti, ki jo je napisal univ. prof. dr. Milko Kos. O tem je avtor že predaval letošnjega maja v tržaškem Avditoriju. pa je bilo zelo prav, da je bila snov predavanja obdelana za tisk in da je tako dostopna širšemu občinstvu. Kraška zgodovina je malo znana, kakor da bi bil ta svet le životaril zraven drugih slovenskih pokrajin. Tu pa je prikazan ravno tisti čas, ki je najbolj odmaknjen in ki je tudi drugod zapustil le skopa poročila. Dr. Milko Kos je segel po starih zapisih, zlasti po urbarjih, iz katerih je osvetlil zgodnja stoletja po slovenski naselitvi, prvotno in kasnejšo družbeno razvrstitev, kmetov položaj v času gospodarskega blagostanja in propad in opustošenje, ki so ga zapustili turški roparski pohodi. Mislim, da bo vsakega domačina veselilo, ko se bo ob branju te obravnave razgledoval po nekdanjih razmerah domače zemlje, še posebej, ko bo srečal podatke o svojih krajih in bo morda utegnil nanje navezati ljudsko sporočilo.

France Bevk je objavil nekaj odlomkov iz spominov. Tičejo se dogodkov, ki so bili pomembni za pisatelja osebno, predvsem pa za našo splošnost. Tako pripoveduje o popotovanju v Italijo — v policijskem spremstvu, kako gleda italijanski agent na Slovence, kakšne razpoke opaža Slovenec v italijanski enotnosti. Potem govori o poraznem odmevu, ki ga je zbudil žalostni konec prejšnje Jugoslavije med našimi interniranci, o obisku pri domačih po očetovi smrti, nazadnje pa kako je zaradi organiziranja Osvobodilne fronte znova padel v roke italijanski oblasti

Gema Hafner nadaljuje Lominjske mogotce in pripoveduje o spremembah po prihodu partizanske oblasti. Povečini je to poročilo, zanimivo, kolikor se tiče recimo izseljevanja istrskih Italijanov. Zbudi pa ravno toliko zanimanja, da bi človek rad, da bi šlo pripovedovanje globlje in da bi posvetilo v dušo teh istrskih ljudi: koliko se da tu govoriti o narodni zavesti, koliko usedlin so pustili avstrijski časi v Hrvatih in italijanaših, kako je v teh zadnjih s socialnim stanjem, kje se torej družijo, kje ločijo s hrvaško govorečimi. Tistemu, ki pozna vsaj malo te ljudi, je tako poročilo premalo, kaj šele drugim.

Dve pesmi Toneta Bategelja — Kvarnerski ribiči in Jesen na vasi — tečeta prijetno v slogu nekdanjega pesniškega realizma. Druga vsaj je tudi po vsebini podoba že odmaknjene idile na vasi, le v župnikovi podobi je prilite pol današnjosti, tako da ne spada ne v stari ne v novi svet.

Vladimir Bartol nadaljuje s pripombami h «Kritikam» Josipa Vidmarja, ki se razvijajo v zelo zložno in ne vselej tehtno kramljanje o izvirnosti. Nekaterim mislim pa je treba pritegniti, tako zlasti potrebi po evropskem merilu za naše literarno delo, spoznanju, da se naše mere dostikrat zelo križajo z oceno tujcev, pa že samemu poudarjanju izvirnosti, le da je ne gre mešati z izvirnostjo po vsi sili, ker taka je kdaj tudi herostratska, razdiralna ali abotna. Pomislek, pravzaprav trditev, da Slovenci ne bi mogli presenetiti sveta, ker je recimo naš kmet «tako neverjetno malo tipičen», da ima naše področje «tako zelo malo komplicirane človeške in družbene oblike», bi slovenski pisatelji utegnili spodbiti, samo moči bi jim bilo treba in zelo bistrega poznanja človeka, ne samo spoznanja, da ni vse ravno tako, kakor se navadno popisuje. Pa bi začeli tam pri zahodu, šli v Trst in naprej čez Dolenjsko, na pr. Suho krajino, na Štajersko, pa tudi drugam — koliko zapletenosti se je nabralo tod spričo verske, politične, socialne preteklosti! Partizanski boj in kasnejši čas je moral človeka opozoriti na to.

Za obletnico smrti dr. Ivana Prijatelja, znanega literarnega zgodovinarja, je poročevalec prispeval oris njegovega dela in pri tem ome-

(Nadaljevanje na 5. strani)

GRLJAN nekdaj božja pot ribičev

Za čudežno znamenje so se pozneje prepirale Barkovlje in Katinara. Neki proseški posestnik ima še sedaj vknjiženih na posestvo 12 goldinarjev, ki jih je njegovim prednikom posodil grljanski samostan

Znamenit kip iz nekdanje cerkve samostana v Grljanu; sedaj je v novem znamenju na Melari (Katinara)

Preteklo nedeljo je bila na Katinari zanimiva cerkvena slovesnost. Procesija iz župne cerkve do Melare z blagoslovitvijo novega znamenja. To ni sicer nič izrednega, — poleg tega se boste vprašali, kaj ima to opraviti z naslovom.

In vendar...

Kip Matere božje v novem znamenju je star, zelo star in znamenit. Bil je namreč v cerkvi starega samostana v Grljanu, — v cerkvi, kamor so romali slovenski ribiči in mornarji vsega Tržaškega zaliva že dolga stoletja sem. Ribiči, ki jih je presenetil vihar na morju, so našli najbolj prirodno zatočišče v Grljanskem zalivu. Sem so se reševali iz smrtno nevarnih viharjev, sem so prihajali se zahvaljevat Materi božji za rešitev.

Grljanski zaliv je najsevernejša točka Jadranskega morja, kjer se Jadran najgloblje zajè v južnoevropsko-kraško celino s prijetno, večji del položno obalo. Vzhodno obalo tvori nevelik vendar izredno zanimiv polotoček, tam kjer danes stoji grad Miramar. Polotoček se sicer ne dviga tako hitro v breg kakor ostala obala, vendar dovolj, da ščiti zalivček ob zapadnem boku pred močnim in nevarnim severozahodnim vetrom, pred burjo. Tudi ob najhujšem viharju je tu morje razmeroma mirno in zavetno.

To so vedeli mornarji v teh vodah že v davnih, davnih časih. Za rešene mornarje je bilo tu zgrajeno zasilno zavetišče in poleg njega svetišče na čast zaščitnemu božanstvu že v starih časih. Kdaj je bilo temu začetek, morda ne bo mogoče nikdar dognati. Vsekakor govore prvi gotovi, pisani viri o krščanski cerkvici iz l. 650. v tem kraju. Ostanki starega mozaika dajo sklepati tu na zgradbe še predkrščanskih, rimskih in verjetno tudi še keltsko-ilirskih naselij.

Zanimivo je, mimogrede omenjeno, da je gradnja gradu Miramara povezana prav z Grljanskim zalivom. Bilo pa je to takole.

Nekega poletnega večera leta 1855 je plul na ladjici avstrijske vojne mornarice nadvojvoda Maksimilijan Habsburški (oni, ki so ga ustrelili Mehikanci v Queretaru leta 1867 v obrambi svoje narodne neodvisnosti) po Tržaškem zalivu, okrog Grljanskega polotočka. Neneden izbruh silovitega viharja ga je prisilil, da je iskal zavetja v Grljanskem zalivu. Čez noč je našel zavetje v hiši kmeta Daneva, po domače Cemparja s ~~Proseka~~. Kontovela

V krasnem jutro naslednjega dne je zlezel Na punto, kot so nazivali naši Kontovelci in Prosečani, ki so tu imeli svoje vinograde in travnike, najjužnejšo točko Grljanskega polotoka. Od tu je imel čudovit razgled na ves Tržaški zaliv, na Trst in na razčlenjeno istrsko obalo tja do Savudrijskega rtiča, proti zapadu pa se je pogled zgubljal po strmih kraških pobočjih do Devinske skale in Gradeške lagune ob izlivu Soče. Grljanski polotoček se razteza precej daleč v morje in od tu obvlada Tržaški zaliv s svoje osrednje lege.

Maksimilijan se je zaljubil v ta edinstveni razgled in sklenil tu sezidati grad. Naslednjega leta, 1856, so se že začela gradbena dela za temelje gradu na zemlji, ki so jo odkupili od naših Kontovelcev in Prosečanov (Cemparjevih, Putarjevih, Lukšovih, Grilančevih — Beskovih, Stakovih, itd.) Istočasno pa je začela tržaška občina gradnjo ceste prav do tja. V dveh letih je bil končan gradič blizu Cemparjeve hiše, v petnajstih letih pa sam Miramar, ki mu je izbral ime sam Maksimilijan po znanem gradu Karla V. na Spanskem pri S. Sebastianu; a sam ni dočakal njegove dovršitve.

Znano je iz starih papirjev, kot že omenjeno, da je obstajala v Grljanskem zalivu mala cerkev že leta 1.650, in poleg nje benediktinski samostan. V oni dobi in kasneje je bilo povsod zelo veliko število samostanov. Leta 1120 je samostan prevzel meniški red templarjev, toda po razpustu tega reda v letu 1308. so se benediktinci zopet vrnili. V dobi turških napadov v 15. ali 16. stoletju so menihi samostan dokončno zapustili. Od takrat je vse začelo propadati.

Eno ali dve stoletji kasneje se je začel zanimati za preostala zidovja prednik frančiškanskega samostana v Trstu (ta je bil takrat tam, kjer je danes škofija), ker se je hotel iznebiti nekaterih upornih fratrov in jih kaznovati s tem, da jih pošlje ven iz mesta. Uspel je pri tržaškem škofu Scarlicchiu (Skrliču?), ki je bil tudi sam frančiškan, in dobil od njega samostan leta 1626. Fevdalec Devinskega gradu grof Turn-Taxis je pa dal poslopje popraviti.

Od takrat se je samostan lepo razvijal. Dobil je že trideset let kasneje lastnega patra guardjana, neodvisnega od tržaškega, in ostal podrejen le še pokrajinskemu redovnemu vodstvu v Gradcu. Menihi so si znali širiti svojo posest in oblast z vedno novimi darili in zapuščinami tržaških patricijev in z različnimi postopki tudi od naših kmetov. (Nek proseški posestnik, ki ima še danes tam blizu svojo parcelo, mi je pripovedoval, da ima še sedaj nanjo vknjiženih 12 goldinarjev, ki so jih bili posodili samostanci njegovim prednikom. Ako ne bi bil samostan pravočasno odpravljen, je vprašanje, kako bi bilo s to njegovo zemljo.)

O mogočnosti samostana priča okolnost, da je avstrijski cesar Leopold, ko je prišel na svečan obisk v Trst (spomin na to je njegov spomenik na Borznem trgu) leta 1660, prišel tudi v Grljan.

Sicer pa je bila največja privlačnost kraja cerkvica, ena najvidnejših božjih poti daleč naokrog. Ribiči in mornarji so širili njeno poznanost s pripovedovanjem o svojih «čudežnih» rešitvah. V zahvalo svoji zaščitnici so prinašali preprosto naslikane podobe, ki predstavljajo ribiške čolne, čope, na viharnem morju in nad njim pa

(Nadaljevanje na 5. strani)

Grljanski portič

Od vasi do vasi

PADRIČE

Čeprav vam je že znano, moram vseeno ponoviti razveseljivo novico, da velika nova zgradba v našem kraju ne bo služila prvotno določenemu namenu. Tako vendarle ne bomo imeli poboljševalnice, ki bi prinesla naši vasi razne neugodne posledice.

Bodimo odkriti: ta zavod bi ustvaril pri nas skrajno neprijetno vzdušje. Zavest, da imamo v našem okolju neke vrste «nesrečne zavržence družbe», ki se čutijo kot pravi kaznjenci (saj morajo živeti kot za zamreženimi okni in za visoko zidno ter žično ograjo okrog poslopja), prav gotovo ne bi vplivala povoljno na domačine kot ne bi ugodno učinkovala prisotnost kaznilnice ali kaj podobnega.

Zlasti pa bi nam poboljševalnica spremenila našo vas v nekako italijansko kolonialno naselje in jutri bi tržaški in ostali šovinisti začeli zatrjevati, da živi v Padričah že od nekdaj italijanski element, kar dokazuje, da so bili tukaj odkar ljudje pametujejo le Italijani. Iz teh in še drugih razlogov je domače ljudstvo sprejelo zgornjo novico s pravim zadoščenjem.

Gradbena dela pri «poboljševalnici» še niso končana. Že dograjene stavbe so sicer pod streho, toda v notranjščini imajo delavci še polne roke opravila. Po prvotnem načrtu bi morali zgraditi še štiri poslopja

Tržaška občina se za vse naše pritožbe in predloge ne zmeni. Še manj za naše težave in noče niti slišati, da bi si za sedaj na kraju samem vsaj ogledala pot, ki vodi iz naše vasi do nove ceste in veže naprej čez Drašco (to je edino pravo ime za Razklani hrib) v Trst. In vendar je ta pot nujno potrebna temeljitega popravila; ne razumemo, zakaj se tržaška občina izmika svoji dolžnosti, zlasti ko je pot dolga komaj dva in pol kilometra. Toda, čim dlje bo odlašala, tem večji bodo stroški.

Izletniki se zgražajo nad to potjo in sprva stresajo jezo na našo vas, ker mislijo, da imamo lastno občino in da bi morali domačini popraviti pot, ko pa jim povemo, da odgovarja tržaška občina zanjo, osramočeni umolknejo. Naravnost preklinjajo pa domačini, ki si vsak dan lomijo po njej noge in tržejo čevlje. Gospodje na magistratu pa si mislijo: mar nam je za koristi slovenskih okoličanov.

Sporočam še to, da je povsod pri nas in še naprej proti Proseku letina manj povoljna. V marcu in aprilu je suša povzročila, da je letos sena polovico manj kot lani. Pridelek žita in krompirja bo srednje dober, trta, ki je dobro ocvela, pa obeta prav tako srednjo letino.

PREBENEG

Te dni je prišel v našo vas človek, ki nam je pravil od kod izvira ime našega kraja. Zdi se nam nekoliko neverjetno, toda zaradi zanimivosti vam vseeno povem, kaj sem slišal: Kakor znano, je še do obstoja beneške republike potekala meja med njo in nekdanjo Avstrijo tik nad vasjo Mačkovlje, ki ležijo za streljaj pod nami. Prebeneg so naši predniki zgradili v stoletjih nekako tik pred beneško mejo ali Benetkami. In iz besed: pred Benetkami naj bi bili prvi prebivalci naše vasi izoblikovali ime Prebeneg. Pomembno je še to, da je prišel na omenjeno izpeljavo imena Prebeneg nekdanji tržaški škof Nagel, ki je pastiroval v Trstu še v avstrijskih časih.

Sedaj pa prosimo Primorski dnevnik, da se zavzame za naslednje pereče vprašanje našega kraja: mimo nas, skoraj tik ob zadnjih hišah proti vzhodni strani, teče danes meja med cono A in cono B. Večino pašnikov imamo na ozemlju jugoslovanske cone. Tako moramo gnati živino najprej nekoliko navzdol, nato pa čez mejo do jarka, od tam pa ob potoku navzgor, na kar pridemo šele na vaško gmajno. Poleg izgube na času in naporu za ljudi, je še najvažnejše to, da posebno težka živina zelo trpi, ko jo ženemo po kamnitem jarku.

Naj povem, da straži na strani jugoslovanske cone mejo vojak, ki nadzira obmejni promet dvolastnikov. Toda, če bi vojaška uprava v Kopru premaknila stražnico nekoliko više, recimo vsaj za 50 metrov, potem bi vodili živino na pašo po lepi poti nad vasjo, kar bi pomenilo velik prihranek na času in naporu tako za ljudi kakor tudi za živino. Če bi pa vojaška uprava jugoslovanske cone mislila, da je stražnik na sedanjem mestu nujno potreben, potem naj bi uredila vsaj tako, da bi isti stražnik opravljal službo mimogrede tudi nad vasjo toliko časa, da bi prignali domačini svojo živino na pašo ali pa s paše. Mislimo, da bi se z dobro voljo dalo pomagati našim ljudem, ki se tako težko borijo za svoj obstanek!

Še eno stisko imamo: Naša občina v Dolini nam že dolgo obeta, da nam bo zgradila vodovod in javno pralnico. Sedaj hodimo po vodo globoko pod vas, kjer imamo studenec. Kakšna ovira je vse to pri našem delu, menda ni treba posebej podčrtavati. Slišimo, da ima občina že napravljene načrte in da bo začela z deli že ta mesec. Ta dogodek pričakujemo s pravo nestrpnostjo.

Končno sporočam, da nam je vzela suša seno in otavo. Na travniku, kjer navadno nakosimo 10 stotov sena, sta ga letos dva moža, ki sta kosila dva dni, nakosila kvečjemu 2 in pol stota. Krompir in fižol sta tudi uničena, žita pri nas nimamo, tako da je vse upanje obrnjeno samo še na grozdje, ki pa je odvisno prav tako od dežja. Če bomo hoteli obdržati dosedanjo živino, bomo morali nakupiti seno v Furlaniji. Dvomim, da bodo naše mlekarice, perice in naši težaki prislužili toliko denarja, kolikor ga bomo potrebovali.

NABREŽINA

Minuli teden so naše šole zaključile letošnje šolsko leto z razstavami in igro petdejanko «Dve Marički». Starši so se o razstavljenih delih izrekli pohvalno, in to glede onih osnovne kot tudi strokovne šole. Nekateri izdelki (Dorja Maria in Gruden Marica) so vzbujali posebno pozornost. Za Dorjin prt se je zanimal gen. Winterton, ki je obiskal razstavo in bi ga bil rad kupil. Tudi deški klesarski izdelki (nagrobni spomeniki, vaze, obtežilniki i. d.) so želi ugodno kritiko. Razstavni prostor pa ni bil primeren.

Za «Dve Marički» bi skoro bila kinodvorana pretesna. Mladi igralci osnovne šole so se res tako dobro odrezali, da so zaslužili vse priznanje. Mogli smo se vnovič prepričati o igralskem daru naše mladine in prepričani smo, da bomo mnoge izmed teh videli še večkrat na odru.

Da, naša mladina hrani mnoge tvorne elemente, ki jih v teh pogojih na žalost ne more plodno razvijati. Ovire in pomanjkljivosti, škodljivi politični in socialni vplivi, zapostavljanje in sovražni odnosi nasproti našim učnim zavodom — to in drugo zavira razvoj naše mladine. Naša šolska uprava gazi načela človečanstva, kulture, pravičnosti, demokracije. A mi kljub vsemu vzdržimo, ker smo trdoživi in ne bomo nehali z borbo za svoje pravice.

Župana ni še, ker je v ponedeljek poteklo tako, da ne oni ne ta nam županil ne bo. Kje je vzrok? Politična strpnost, upoštevanje naše stvarnosti — to nam je treba. Sicer pa je res, da kdor hoče vse, nima končno nič.

V noči od 28. na 29. preteklega meseca si je vzel življenje 85-letni Šušteršič Josip, bivajoč v Nabrežini - postaja. Utopil se je v hišnem vodnjaku. Bil je mirnega značaja in zelo priljubljen. Vzrok samomora je neznan.

RICMANJE

To pot vam iz naše vasi nimamo mnogo povedati. Ker gre še ljubezen skozi želodec, se hočem najprej dotakniti gospodarskih vprašanj.

Predvsem mislim na podaljšek avtobusne zveze iz Katinare vsaj do Ključa. Ta bi bila na roko zlasti vsem tistim domačinom iz naše vasi in Boršta, ki so zaposleni v Trstu ali imajo tam kakršnekoli vsakdanje opravke. Poleg prihranka na času in naporu, bi prihranili tudi mnogo izdatkov v denarju, ker bi bila ta zveza znatno cenejša.

Drugo vprašanje, ki nas zanima, je sledeče: nad progo imamo nekaj hiš brez električne razsvetljave. Občina bi morala priskočiti na pomoč in podaljšati vod vsaj do hiš. Hkrati naj bi razsvetlila cesto od vasi do Ključa, zlasti še do avtobusne postaje v Burku.

Predzadnji torek smo imeli pri nas domače veselje: najstarejši domačin dolinske občine Ivan Petaros, kmet iz Ricmanj št. 126, je namreč ta dan pri dobri moči praznoval svoj 99. god. V družini zavzema častitljivo mesto pra-pradeda. Štejte na prste koliko je to rodov. Prejel je mnogo čestitk in tudi mi mu po našem listu želimo, da bi čvrst učakal tudi stoletnico ter naprej!

(Nadaljevanje na 4. strani)

Od vasi do vasi

(Nadaljevanje s 3. strani)

SLIVNO

Ker se oglašamo bolj redko, bo naše današnje poročilo malo bolj obširno. Tudi mi ponavljamo posebno v zadnjih dneh pesem: «Vroče je vroče, čelo kipi, sonce pekoče, zemlja reži!» Že 2 in pol meseca zaman čakamo na izdaten dež in namesto tega se mora izsušena zemlja zadovoljiti z rosami. V splošnem smo doslej ob 1/2 pridelkov, pri senu še več. Dobro, da smo kosili pravočasno, da ni krma olesenela in tako zgubila na redilnosti. Moramo priznati, da so domačini skrbni in delavni ter si zelo prizadevajo, da pravočasno in čim bolj umno obdelajo zemljo. Tudi mladini gre pri tem vse priznanje.

Nekdaj je imela naša vas polno sadnega drevja, ki sta zanje prikladna zemlja in lega. Razen drugega koščičastega sadnega drevja bi uspevale marelice, ki jih trg zelo ceni. Tega sadu po naših vaseh ne poznajo in tudi v naši vasi je le nekaj debel, ki pa zelo dobro rodijo. Najbolj se za to zanima napredni posestnik Terčon Avgust. Naš vodovod (iz Štivana) je odpovedal že marca t. l. in slaba bi nam predla, če bi ne imele hiše vodne napeljave iz Nabrežine (Brojenco).

Pred dnevi so začeli popravljati občinske poti proti Prečniku, ki so jo tanki temeljito razorali. Ne vemo pa, če bi to delo imenovali popravo, pripravo ali — zapravo. Samo nasipanje gramoza bo malo pomagalo in učinek 4 milijonov, določenih za to pot, bo kje drugod.

Tudi naša šola je imela razstavo šolskih izdelkov. Skoro vsi smo si jo ogledali in se ob tej priliki razgovarjali to in ono o šoli

PREČNIK

Že večkrat smo poročali, da je občinska pot, ki vodi iz Šempolaja skozi našo vas v Mavhinje vedno v slabšem stanju, ker se je stalno poslužujejo tanki. Pravkar popravljajo ono proti Slivnemu, za kar je določena vsota 4 milijonov. Čeprav je tudi ta pot po tankih zelo pokvarjena, se da s tem zneskom, če je vložen umno in pošteno le precej napraviti.

V soboto, 29. junija so prvič zažarele v vasi javne žarnice, kar smo že dolgo želeli.

V nedeljo smo si ogledali šolsko razstavo v Šempolaju, kamor spadajo naši otroci in odnesli z nje zelo ugoden vtis. Razmeroma največ je pokazal 5. razred. Med starši se čuje mnenje, da bi bil uspeh mnogo večji, če bi oni ne imeli tolikih skrbi in bi bolj nadzorovali svoje otroke. Letos so vsi izdelali 1. in 2. razred, v ostalih treh razredih pa je bil uspeh 80-odstoten.

Glede letošnje letine se ne moremo še končno izraziti. Pri nas je kot po sosednjih vaseh in nas pridelki (seno žito, krompir) ne morejo zadovoljiti. Od žitaric sejemo ječmen in oves; prvi je slabo obrodil, enako bo z ovsom. Koruza, ki ne prihaja pri nas toliko v poštev, čeprav je še nekaj sejemo, se je do sedaj lepo razvila. Trta ima lep in zdrav nastavek.

PRAPROT

Med omembe vredno novost štejemo javne električne luči, ki so zadnjo junijsko soboto prvič zasvetile.

Sedaj imamo polno dela s spravljanjem zelo pičlega pridelka sena, s škropljenjem in žveplanjem trt, a tudi s škropljenjem krompirja in pobiranjem krompirjevca, ker je krompir nas glavni pridelek in se tudi bojimo okužbe za prihodnje leto. Če bo vsakdo storil svojo dolžnost, ne bo bojazni, da bi nam ta škodljivec v bodoče uničil krompirjev pridelek. Sicer pa naj omenimo, da je bordoška brozga, ki jo mešamo s sredstvom proti koloradskemu hrošču, koristna tudi proti peronospori, ki napada

Pred nekaj dnevi sta obiskala našo vas dva izletnika (menda inozemca), ki sta se čudila lepemu razgledu. Na spodnjem delu Tržaškega Krasa nas v tem prekaša le Sv. Križ obsežno obzorje zajema v jasnem vremenu, posebno v jutru po dežju, celo južnotirolske Alpe. Tudi sta se izletnika zanimala za jugozapadno stran naše vasi, ki se tako zelo razlikuje od severnovzhodne: prva je rodovitna in z lepimi njivami ter tik pod gornjo vasjo z debelo in večkrat celo več metrov debelo plastjo rdeče zemlje (jerovke), druga pa izrazita kraška gmajna.

Pridite, Tržačani k nam in ne bo vam žal izleta. Osvežil vas bo odličen zrak. Prometne zveze so ugodne z vlakom do (od) železniške postaje Nabrežina in z avtobusom.

BRAZDE NAŠIH KMETOVALCEV

Delo kmetovalca v juliju

POLJEDELSTVO

Žetev je tu! Žanjemo žito, ko je slama popolnoma porumenela in se zrnje ne da več raniti z nohtom. Ako pustimo žito popolnoma dozoreti, lahko mnogo zrnja izpade in se porazgubi. To velja posebno za pšenico, še bolj pa za oves.

Srpu naj na njivi sledi takoj plug. Podorji strnišče takoj, da se zemlja ne osuši in ne zgubi svoje godnosti. Za zgodnjim krompirjem in žitom sejemo činkvantin, ajdo, repo itd. Sadimo pa pozno zelje in ohrovt. Zapomnimo si, da žita zelo izrabljajo zemljo in zato moramo činkvantinu, ajdi in repi dobro pognojiti. Najbolj pripravna so hitro topljiva umetna gnojila, ki morajo takoj dati rastlinam potrebno hrano. Ni se nam treba bati, da bi postala zemlja po strnišču zaradi gnojenja z umetnimi gnojili pretežka, ker isto strnišče samo zemljo dovolj rahlja. Ako smo zgodnjemu krompirju izdatno gnojili s hlevskim gnojem, za drugi pridelek ni treba gnojiti.

Ako hočemo pridelati dosti zelja, ga moramo posaditi mnogo in mu gnojiti z gnojnico. Ko osipljemo koruzo, ji moramo tudi pognojiti z dušičnimi gnojili, če je potrebno. V tem mesecu tudi sejemo za zeleno krmo pitnik.

TRAVNISTVO

Košnja je v polnem teku. Letos so bile vremenske prilike takšne, da se ne moremo kdo ve kaj pohvaliti s pridelkom sena.

Detelja in lucerna pa nam vseeno dajeta še dokaj dober pridelek. Marsikje opazimo na večni detelji okužbe po predenici, ki nam v izdatni meri tudi zmanjša pridelek. Najuspešneje bomo naše njive zavarovali pred ojuženjem s predenico, če bomo deteljno seme kupovali pri res zanesljivih semenarnah.

Načinov za zatiranje predenice pa je več. Najbolje je, da pokosimo deteljo ali lucerno na okuženem mestu in vsaj še pol metra naokoli, jo pustimo na mestu, da se posuši, nato pa zažgemo. Da bolj gotovo zgori, lahko vse skupaj polijemo s petrolejem. Nato ves prostor prekopljemo, in sicer precej na globoko, tako da pridejo preostali deli predenične rastline globoko v zemljo, kjer ne morejo več škodovati.

Dalje lahko zatiramo predenico tako, da okužena mesta škropimo z AGROXONOM 3 in sicer v razmerju 1 kilograma na vsakih 100 litrov vode. Agroxon ni strupen za človeka ne za živino.

ŽIVINOREJA

Skrbi in oskrbuj govejo živino in prašiče, kakor v preteklem mesecu. Pazi, da daješ živini le zdravo in nepokvarjeno zeleno krmo. Posebno skrb moraš posvetiti v tem mesecu, ko je vse polno dela, tudi vprežni živini. Nakrmi jo dobro in v redu vsaj zvečer in zjutraj, ako ni zato dovolj časa opoldne. Ne pokladaj živini presvežega in neuležanega sena. Še nepokipelo in neuležano seno mora škodovati živini in povzročiti bolezni v prebavilih. Konjem ne krmi svežega ovsenega zrnja. Iz hlevov čisti redno gnoj, ki ga dobro tlači na gnojniku in večkrat zalij. Perutnino pusti po požetem žitu na strnišče, da pobere izpadlo žitno zrnje in pride tako do močne in cenene hrane.

Prašiči naj se mnogo gibljejo na prostem in njih glavna hrana naj bo detelja. Ne odlašajmo in cepimo jih proti rdečici!

VINOGRADNISTVO

S škropljenjem in žveplanjem moramo nadaljevati, da obvarujemo vinograde pred strupeno roso in plesnijo. Kdor je cepil v zeleno, naj ne pozabi škropiti tudi cepičev, ki so strupeni rosi bolj podvrženi, kakor pa stare trte. Nekateri cepijo v tem mesecu trte v oko. Na ta način lahko precepimo tudi one divjake, ki se, cepljeni v zeleno, niso prijeli.

Sedaj je čas, da odstranimo iz vinograda plevel in poganjke iz divje podlage. To delo je prav tako potrebno kot škropljenje.

Kar julij narobe napravi, noben mesec več ne popravi

ČEBELARSTVO

V tem mesecu je najvažnejše opravilo trčanje medu. Najbolje je, da trčamo večkrat po potrebi, vendar ne prej, preden ni vsaj polovica celic v satniku pokrita. Prezgodaj trčan med vsebuje preveč vode in se pozneje rad pokvari. Iz panjev vzete satnike je najbolje iztrčati takoj, dokler so gorki, ker gorki med se rajši trča kakor mrzli. Iztrčane satnike, če jih več ne potrebujemo, denimo vendar še v medišča in jih tam pustimo čez noč, da jih čebele izližejo in očistijo. Če trčamo v krajih, kjer je paša prenehala, moramo trčati v zaprtem prostoru, da nas čebele pri delu ne bodo nadlegovale in da ne nastane vročina. Zato moramo skrbeti, da panje nekoliko zasenčimo. V vročini rabijo čebele za zmanjšanje toplote v panju nekoliko vode in zato moramo skrbeti, da bo v napajališču pred čebelnjakom vedno dovolj vode, ki jo nekoliko osolimo.

VRTNARSTVO

V tem mesecu dobiš mnogo prostih gredic (leh) zaradi pobrane zelenjave itd. Na proste gredice presadi jesensko solato, jesensko endivijo, cvetačo, kapus, sej pa nizki fižol za jesensko stročje, pozne kumare, radič, navadno repo in proti koncu meseca tudi motovilec. Da bo motovilec tudi bolje kalil, pokrij z njim posejane gredice z vejevjem, listjem, slamo ali s starimi vrečami. Paradižnike zakoliči in jih priveži ob kole. Preščipavaj paradižnikom pridno zakotne poganjke. Proti peronospori škropi ponovno paradižnike z modro-galično raztopino. Pobiraj skrbno zrelo seme razne zelenjave, označi vsako seme in hrani ga na suhem prostoru. Zrelo čebulo in česen izruj in spravi v suh zračen prostor pod streho. Gredice prekopaj in pognoji. Na jagodnih gredah prikrajšaj poganjke.

KLETARSTVO

V tem mesecu ni v kleti posebnega dela. Skrbeti moramo, da bo klet hladna, da bo prazna posoda žveplana in da bodo sodi zaliti. Vinu dodamo 5 do 10 gramov bisulfita. S tem ga obvarujemo proti vsem boleznim.

Peronospora na krompirju

V naših krajih se goji precej zgodnjega krompirja. Obdelujemo ga še dokaj skrbno, a to obdelovanje je omejeno le na pletev in osipanje. Škropljenje z modro-galično apneno brozgo proti peronospori pri nas skoraj niti ne poznamo ali pa ga izvaja le malokdo, če primer ima med trtami tudi krompir in ko škropi trte, poškropi istočasno tudi krompir z modro-galično-apneno brozgo. — Vendar pa je zelo potrebno, ker peronospora napada vse vrste krompirja in v vseh legah, posebno pa v nižinskih in vlažnih. Peronospora zmanjša pridelek in ga tudi poslabša.

Prvi znaki peronospore so bledo-rumene lise na zgornji strani in belkaste na spodnji strani listov. Lise postajajo vedno bolj rumenkasto-rjave in ako je vreme vlažno in toplo, se lise širijo in združujejo. Barva listov postaja vedno bolj temna, listi sami pa se začnejo krčiti. Bolezen se pojavi tudi na steblih, kjer opazimo rjavkaste in črne lise. Po steblih preide bolezen tudi na gomolje.

Kjer je podnebje kolikor toliko suho in kjer tla propuščajo vodo, tam nam peronospora na krompirju ne povzroča mnogo skrbi; drugače pa je v mokrih letih in v težki vlažni zemlji, kjer nam peronospora na krompirju lahko uniči skoraj ves pridelek.

Proti krompirjevi peronospori se borimo s škropljenjem.

Za škropljenje uporabimo 1 do 1 in pol odstotno raztopino modre galice in apna. Krompir poškropimo z navadn trtno škropilnico. Pri škropljenju pa moramo paziti, da poškropimo kolikor mogoče spodnjo stran listov, kar dosežemo tako, da podaljšamo navadno cev škropilnice z drugo cevko, ki je zavita v kotu 90 stop. S takim škropljenjem dosežemo dvakratni uspeh, in sicer: dobimo večji pridelek, bolj trde gomolje, bogatejše s škrobom in s suhimi tvarinami, zaradi česar tak krompir tudi laže ohranimo. Škropljenje z modro-galično-apneno brozgo bi morali posplošiti in ga začeti izvajati kot onega pri trtni peronospori, zavedajoč se, da bomo le na ta način popolnoma obvarovali krompirjeve njive proti tej gli vični bolezni.

Letos imamo pri nas tudi opravka s koloradskim hroščem! Za zatiranje pa uporabljamo CYTOX v 0.25% raztopini vode. Če priporočamo naj se meša cytox z 1% modro-galično-apneno brozgo, ne pa z vodo, ima to gotovo svoj namen, in sicer ta, da s takim pripravkom opravljamo istočasno dve deli, to je, da zatiramo koloradskega hrošča in pa krompirjevo peronosporo.

Skrbimo za prašiče poleti

Vroči poletni meseci so za prašiče najbolj nevarni! Razne prašičje bolezni, predvsem rdečica, povzročijo v toplem poletju največ škode. Temu so v prvi vrsti krivi slabi hlevi in nezadostna skrb za prašiče.

Naši kmečki svinjaki so razen redkih izjem vsi majhni in nizki. Kanalov za odtok gnojnice mnogokrat nimajo, če pa so, so zamašeni z gnojem, tako da sploh ne požirajo gnojnice. Ali je čudno, če v takem svinjaku žival oboli? Mislimo si toplo poletje, ko sonce pripeka z vso silo. V majhnem in nizkem svinjaku postane neznosna vročina. Gnojnica zaradi tega izhlapeva in ves prostor se napolni s smrdečim amoniakom. Žival, ki mora biti vse dneve v takih prostorih, oslabi zaradi prevelike vročine. Amoniakovi hlapi delujejo zelo škodljivo na njeno zdravje, da izgubi tudi odpornost proti boleznim. Če se pojavi potem rdečica tudi pogine, ker ni cepljena.

Druga napaka, ki jo zagrešijo pogosto naši ljudje, je nezadostna skrb za prašiče. V čem tiči vzrok? Da na pravilno zrejo sploh niso vajeni!

Opozoriti hočemo samo na glavne zahteve letne oskrbe prašičev.

Držimo vedno v redu svinjake. Skidajmo jih pogosto in skrbimo za reden odtok gnojnice. V soparnih dneh, ko je v majhnih svinjakih dušljiva vročina, zamenjajmo ponoči lesena vrata (ali vsaj en del) z mrežo, da se zrak v hlevu ohladi. Tega seveda ne smemo storiti, če so noči mrzle, ker bi se prašiči prehladili.

PRASICI NAJ GREDO NA ZRAK

Naredimo za prašiče tekališče, kamor jih lahko spuščamo podnevi. Tekališče je ograjen prostor, ki leži v senci in kjer je po možnosti tudi voda, da se prašiči v njej lahko okopljejo. Najnavadnejše tekališče je pri nas ograjeno dvorišče. Če nimamo tekališča in ga tudi ne moremo narediti, spustimo vseeno prašiče na prosto, kamor koli moremo. Prašič, posebno mlad, ni zdrav, če je vedno zaprt. Živali, ki so vedno v hlevu, so slabo razvite in bolj podvržene bolezni. To velja predvsem tedaj, če so hlevi majhni in malo zračni. Če prašič nima vode, v kateri bi se okopal, ga lahko polivamo z vodo. Voda v poletni vročini zelo dobro vpliva na zdravje prašičev.

Poleti mora dobiti prašič poleg druge krme tudi dovolj zelenjave. Zelo zdrava je za prašiče večna detelja, ki je pri nas ne manjka, toda ni samo zdrava, ampak tudi redilna. Pokladamo jo surovo, sveže nakošeno. Izmed mnogih napak pri letnem krmljenju je najbolj razširjena ta, da dajejo gospodinje prašičem preredko hrano; poln škaf vode, pest otrobov in nekaj zelenjave, to je «hrana» za prašiče poleti. Res je, da so prašiči žejni, toda topla voda v oblodi ni najboljša za žejo. Mnogo bolje je, da damo prašiču najprej surove zelenjave (detelje), potem malo oblode, ne mnogo, ampak dobre, in nato nalijemo v korito čiste, sveže vode, ki prašiču najbolj prija in tudi ugasi žejo. Če prašič ni bil na to navajen, bo prvi dan malo nezaupljivo gledal, toda kmalu se bo temu privadil.

CEPITE PRASICE PROTI RDEČICI

Neprecenljive važnosti za našo prašičerejo je cepljenje prašičev proti rdečici. Nikdar ne bomo dovolj priporočali, da je zelo potrebno, da cepimo svoje prašiče. Še vedno se dobi kak zakrknjen «možak», ki ne da cepiti prašičev. Če ga vprašaš zakaj, pravi, da je predrago. Res je, da je predrago, če pride živinozdravnik zaradi enega prašiča v vas, vse drugače pa je, če pocepi po celi vasi naenkrat. V tem primeru stroški ne bodo tako veliki, da bi jih ne zmogel vsak kmetovalec. Zakaj bi se bali in bili v večnem strahu pred rdečico! Ali ni bolje potrošiti nekaj lir za cepljenje in biti brez skrbi? Ne zanašajte se na gospodinjo, «ki ima pri prašičih srečo» in jih vedno dobro zredi, ne zanašajte se tudi na razna zdravila, kajti pri rdečici vse to odpove. Malokateri prašič se ohrani in še tisti, ki preboli, ni navadno potem mnogo vreden. Vedno ostane kržljav in najboljša hrana ga ne odebeli.

Nove vrste rastlin s pomočjo atomskega izžarevanja

Znanstveniki v raznih deželah proučujejo učinek atomskega izžarevanja na obnavljanje in rast rastlin. Prepričani so, da bo atomsko obsevanje semen lahko izboljšalo vrste rastlin in povečalo pridelek žetve.

Z enim od največ obetajočih poskusov se ukvarjajo zdaj v laboratoriju ameriške komisije za atomsko energijo v Brookhavenu. Z izpostavljanjem koruznih zrn atomskemu izžarevanju ustvarjajo znanstveniki spremembe v dednih značilnostih. Atomsko izžarevanje povzroča veliko število sprememb v kratkem času in v Brookhavenu proučujejo zdaj drugo generacijo poganjkov obsevanih rastlin. Skušajo doseči želene spremembe ali lastnosti, ki bi jih lahko uporabljali praktično v trgovskem obsegu.

Proučevanje temelji na genetiki, na oni od najvažnejših znanosti našega časa. Vsaka živa celica, naj bo rastlinska ali živalska, je sestavljena iz tisočev posebnih kemičnih delcev, ki se imenujejo geni. Geni določajo naravno dednost poganjkov. Geni uravnavajo procese, ki zadevajo življenje, rast in zdravje vsake žive stvari.

Z obsevanjem lahko genetik povzroči različne spremembe. Včasih je na ta način nastala nova vrsta dragocenejša in boljša kot prvotna. S križanjem nove vrste z najboljšimi primerki starih vrst se vzgoji popolnoma nova in boljša vrsta.

Raziskovalci v Brookhavenu upajo, da bodo lahko s povzročitvijo genetične spremembe v koruzni križanici dobili manjšo hebridno rastlino, ki bo imela več zrn v storžu. Zeleno spremembo so dosegli v neki vrsti sladke koruze, katero so nato križali z raznimi vrstami poljske koruze.

Koruzna križanica, ki so jo dobili s križanjem raznih vrst, je že pripomogla k večjemu pridelku v raznih delih sveta. Sajenje nove koruze je v zadnjih desetih letih v Združenih državah povečalo pridelek koruze za stotino milijonov bušljev.

Izsledki genetikov so zanimali znanstvenike po vsem svetu skozi mnogo let. Ruski znanstveniki so kmalu po revoluciji leta 1917 na tem področju dosegli velike uspehe. Spoznali so važnost genetike za izboljšanje poljedelstva v njihovi državi. Leta 1936 pa je sovjetska vlada začela napadati genetike in jih prisilila, da so priznali svojo «zmoto in krivdo». Do leta 1948 so izginili vsi znani ruski genetiki. Sovjetski uradni krogi so odločili, da so načela genetike «krivoverstvo». Ker niso mogli dobiti nobenega resničnega znanstvenika da bi potrdil to stališče, so določili do takrat neznanega Lisenka za svojega glasnika. Lisenko je pač delal na področju križanja rastlin, ne ve pa ničesar o znanstvenih načelih.

Propagando proti genetikom vodijo tudi v vseh kominformističnih državah, ki zato niso deležne koristi moderne genetične tehnike v kmetijstvu, ki so jo ustvarili znanstveniki ostalega sveta. Dr. Muller, profesor zoologije na univerzi v Indianopolisu in Nobelov nagrajenec, izjavlja: «Reakcija proti genetikom v Sovjetski zvezi je potisnila ves sovjetski svet glede najbistvenejših vprašanj živih bitij za sto let nazaj.»

V Ameriki se ukravjajo s pogozdovanjem tudi visokošolci

Od vsepovsod

SPOMINSKA KNJIŽNICA DAVIDA LUBINA V RIMU

Ustanovljena je bila «Spominska knjižnica Davida Lubina» v Rimu, kot ji je dalo ime uradno vodstvo Organizacije združenih narodov za poljedelstvo in prehrano. Ta knjižnica je že ob ustanovitvi štela nad 350.000 del in je doslej največja poljedelska knjižnica v Evropi. Imenovana je po Davidu Lubinu pač v spomin plodnega delovanja tega idealnega delavca, ki se je skoro vso prvo polovico tega stoletja trudil za ustanovitev mednarodnega informativnega središča za poljedelstvo.

NOV BRITANSKI NAČRT ZA POVEČANJE POLJEDELSKE PROIZVODNJE

Iz «Bele knjige» britanskega ministrstva za poljedelstvo je razvidno, da bodo po novem štiriletnem načrtu za povečanje poljedelske proizvodnje povečali pridelavo živinske krme za petnajst odstotkov. Število živine se bo letno povečalo po tem načrtu za 400.000 glav. Z boljšim izkoriščanjem pašnikov bodo lahko približno 400 tisoč ha sedanjih pašnikov porabili za pridelovanje pšenice in krompirja, tako da bodo v čim večji meri zadostili vse potrebe domače potrošnje. — Po načrtu pa bodo povečali tudi število prašičev, goveje živine in ovac. Glede na politiko cen britanske vlade, po kateri bodo ostale cene živine in poljskih pridelkov nespremenjene vse leto 1952, bo vlada dala poljedelcem in živinorejcem raznih nagrad v vrednosti 39 milijonov funtov šterlingov.

PEPA piše JUCI

Draga Juca!
Vsak večer pri nas oglasi
se sosedov stari nono,
ki prav rad pripoveduje
iz življenja to in ono.

Tak' sinoči po navadi
družba nas bilà je zbrana
in pogovor je nanesel
na tržaškega župana.

Saj poznaš ga, tega tiča,
ki v oči takò mu bòde,
kar je naše, in ki vtopil
rad bi vse nas v žlici vode.

O domislici njegovi
najnovejši govor šel je,
ker zastave italijanske
po laternah vseh napel je.

Enodušno je v vsej družbi
krik ogorčenja zaoril;
pa je nono vzel besedo
in takò je spregovoril:

«Dragi moji, vi ste mladi,
zgražate se brez potrebe.
Italijan takò je ustvarjen,
da ne more pač iz sebe.

Večkrat že so doživele
naše ulice tržaške
taka vèlika junaštva
s strani elite laške.

Ko sem mlad bil, se je spomnil
italijanski šovinizem,
da spet enkrat bil potreben
bi poseben heroizem.

V gluhi, neprodirni noči
cvet junaštva se je zbral,
k cerkvi svetega Antona
se na tihem je podal.

Vrgli so na zid cerkveni
naglo eno, dve, tri jajca
in nato zbežali urno
so s korajžo vredno zajca.

Patriotična ta jajca
se na zidu so razbila,
belo-rdeča in zelena
barva se iz njih je ulila.

S tem tržaški Italijani
pokazàli so, da znajo,
kak' junaštvo se skazuje
s patriotično «fritajo».

V časopisju italijanskem
je mogočno završalo;
do nebes je te «junake»
dvigalo, občudovalo.

Nekaj dni nadaljevali
so ta hrup in ta ropot,
in potem pa zgodovina
šla je svojo staro pot». —

Z zvitim smehom je naš nono
to povestico končal
in s prebrisanim pogledom
te besede je dodal:

«Za tržaškega župana
torej ni novòst nobena,
da obeša svoja «jajca»
belo-rdeča in zelena!»

Previdnosti ni nikoli dovolj

A.: Res nerodno je, da Američani niso prej opozorili Angležev, da nameravajo bombardirati severnokorejske električne centrale. Ne razumem, kako so mogli zagrešiti tako nerodnost.

B.: To je bilo zgolj dejanje previdnosti. S tem so se izognili nevarnosti, da Kitajci in Severnokorejci prej zvedo za bombardiranje nego bi bilo izvršeno.

Iz zasedanja OZN

Malik: Danes pa namesto piva prinesite šampanjca!

Natakar: Gotovo godovni dan ali pa rojstni dan?

Malik: Ne! Danes sem na zborovanju podal svoj petdeseti veto.

Mihec in Jakec

Mihec: Lepe stvari slišim: Italijanski monarhist De Courten je imenovan za predsednika Traškega Lloyda. Ladji «Saturnia» in «Vulcania» se preselita v Genovo. Gospodarska uprava paroplovne družbe «Adriatica» gre pravtako za stalno v Genovo.

Jakec: Da, da! Klicali so «madrepatrio»; zdaj pa jih ta sprejema v svoj objem!

***

Mihec: Ali veš, da je župan Bartoli priklopil Evropskemu vlaku osmi vagon?

Jakec: In kaže v njem?

Mihec: Iz Trsta vseh Slovencev izgon.

Jakec: Ha, ha! Odkar nam v Rim zahaja, kristjanske solze tam cedi — klopotce Gašperju prodaja, da z njimi svet smradi.

***

Mihec: Jakec, si ti demokristjan?

Jakec: Ne! Sem partizan.

Mihec: Od kdaj pa?

Jakec: Od 20. marca dalje...

***

Mihec: Naš Bartolek, ta pa zna. Kar zagrozil je, da ne dà Evropskemu vlaku luči, pa se je rešil v srcu mesta slovenskih napisov.

Jakec: Če bi bil tvoj Bartolček res tak junak — kot si ti domišljuješ — bi napravil večje junaštvo, če bi 20. marca odvzel policiji vodo, da ne bi tako požehtala njegovih ljubljenčkov.

Mihec: Praviš, da bi šel proti policiji?

Jakec: Ne! Dovolj bi bilo, da ne bi s policijo sodeloval...

***

Ob sprejemu ministra Zampillija na tržaškem kolodvoru.

Bartoli: Kje pa je Madre Patria?

Zampilli: Se je spotaknila v Štivanu in ni mogla naprej.

Bartoli: In si jo pustil tam samo, med s'sciavi, brez pomoči?

Zampilli: O, ne! Je v družbi tulečih volkov.

BRANJE ZA MLADI ROD

MODRI KADIJA

Nekje ob levem bregu Save nasproti Bosne ponosne je živel stari Pero s svojim sinom Markom v pusti, razdrapani koči.

Avstrija je tedaj gospodarila tam in nemški uradniki so pestili ubogo ljudstvo. Nasprotni savski breg je ječal pod turškim jarmom. V imenu carigrajskega sultana so tam delili Bosancem pravico kadije, turški sodniki. Vkljub njihovim napakam pa so kadije uživali zaupanje tudi med preprostim ljudstvom tostran Save, ki nemških, po njihovo švabskih, sodnikov ni cenilo.

Životarila sta oče Pero in sin Marko iz dneva v dan. Nista imela zemlje, ki bi ju bila hranila. Kot najemnika sta si služila težki vsakdanji kruh.

Pa si je vtepel Marko v glavo misel, kako pusto in prazno je v hiši, ki ji manjka skrbne ženske roke.

«Oženil bi se, tata!», je omenil nekam boječe in sramežljivo svojemu očetu.

«Oženil?»

Dolg molk na obeh straneh.

«Pa kam bi z ženo», je pričel stari, ko še midva skoraj nimava prostora?»

«I, pa bi si postavil vrh tvoje koče nadstropje», se je moško odrezal sin.

Stari je kimal, Marko pa hajdi v gozd. Nasekal je drevje, tesal in zbijal in pletel in gnetel, dokler ni stalo vrh očetove hiše res lepo nadstropje. Tja je pripeljal Marko mlado brhko žensko. Uredila in olepšala je stanovanje po lastnem okusu, da sta se oba počutila prav prijetno v novem, zračnem gnezdecu.

Stari Pero je malo govoril. Le nasmehnil se je, pogodrnjal nekaj v brado in zadovoljno čepel v svoji temni izbici. Niti pogledal ni k sinu in snahi, čeprav sta ga večkrat vabila.

Da bi slednjič imel mir, je le zlezel po strmi lestvi v sinovo nadstropje.

Bože moj, kako se je starec na ves glas čudil in obžaloval, da se že prej ni bil potrudil tja gor, kjer je tako lepo, svetlo in zračno!

«Dosti dolgo si bil gori, Marko! Lepo je tu in tako mi je všeč, da ostanem gori, ti pa idi z ženo dol! Menjajva, kot se spodobi dobremu sinu, ki nudi očetu, kar mu prija!» Tako in enako je besedoval stari in se udobno razkoračil po sobi.

Pa ne za dolgo. Strele iz sinovih in sinahinih oči in ust so se vsipale nanj, da se je ponižan in razžaljen vrnil v svoj brlog.

Dva dni je molčal užaljeni starec, potem pa namignil sinu: «Naj odloči sodnik!»

«Pa dobro, oče!», je pokimal Marko.

«A ne švabski!» je pripomnil Pero. «Švabi so lopovi. Švabski ali madžarski vojaški sodnik bo vlekel zadevo tako dolgo, da mi bodo segnile že kosti v grobu. In kaj mi potem pomaga, če mi odloči tvoje nadstropje! Ajdimo h kadiji!»

«Dobro!»...

Kadi, mož najlepših let, z dolgo črno brado, je sedel na pisani preprogi sredi sobe in vlekel čibuk. Pazno je poslušal, gladil brado, puhal oblake dima proti razžaljenemu tožniku in molčal. Nenadno pa se je obrnil proti Marku, z besedami: «Prekrižaj se, sinko!»

Od samega začudenja je Marko odprl usta in ga debelo pogledal. Turčin bo njemu, kristjanu, ukazoval, da se prekriža?! Ni se zganil.

«Prekrižaj se!» Zdaj je kadija zarohnel in nejevoljno puhnil oblak dima v starega Pero.

Marko se je pričel počasi križati: «V imenu Očeta in Sina in...»

«Stoj!», je zagrmel kadija, da se je starec stresel. «Še enkrat!»

«V imenu Očeta in Sina...»

«Stoj!» je spet ukazal kadija. «Kje je oče?»

«Zgoraj», je odvrnil Marko in pokazal na čelo.

«In sin?»

«Spodaj.»

«Vidiš, sinko: oče zgoraj, sin spodaj! Pojdi in stori tudi ti tako!», je razsodil modri kadija...

ZA BISTRE GLAVE

Besede pomenijo:

Vodoravno: a: vezalka, izraz strahu; b: igra na karte, mesto ob Baltiškem morju; c: ni radodaren, moško ime; č: teža embalaže; moško ime; d: pretiran okras, reka na Gorenjskem; e: zločin, obljuba; f: sila, oseba v operi Othello; g: azijska država, židovsko moško ime.

Navpično: 1. važna luka zapadno od Reke, nebesno telo; 2. mesto na severnem Jadranu, nedotakljiv; 3. bog ljubezni, gozdni ptič; 4. soha (dvojina), barva konja (domač izraz); 5. hrib pri Ljubljani, vrsta fižola; 6. gora v Švici, nadležna žuželka; 7. moško ime, žabji glas; 8 igralna karta, najmanjši del snovi.

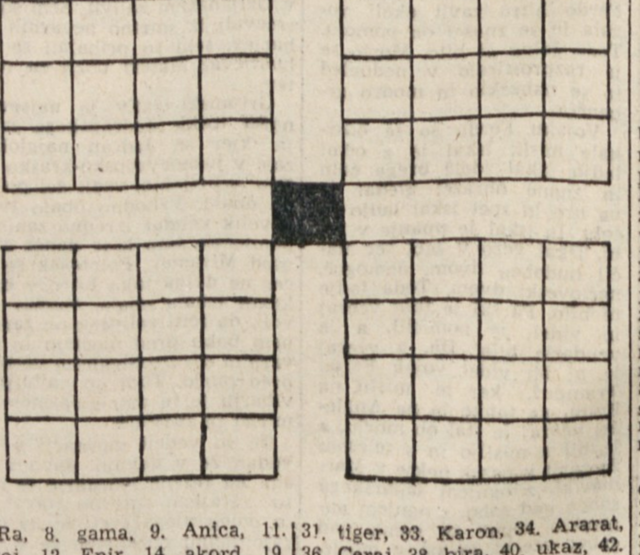

REŠITEV

Vodoravno: 1. Rabar, 6. Praga, 10. Mala Kapela, 13. Ana, 15. ocet, 16. Hope, 17. umik, 18. Niš, 19. Bikini, 21. Aco, 22. S.N., 23. retor, 24. tp, 26. ar, 27. Elizij, 29. salo, 32. klas, 33. koliba, 35. I.C., 37. ot, 38. basen, 39. Ru, 41. gem, 43. Ilirec, 45. tak, 46. erar, 47. Eros, 48. Sara, 49. rat, 50. Stanko Vraz, 52. Jenko, 53. aziat.

Navpično: 1. Racine, 2. Aleš, 3. bat, 4. ak, 5. rahitis, 6. plen, 7. Ra, 8. gama, 9. Anica, 11. pokoj, 12. Epir, 14. akord, 19. bezati, 20. Italec, 23. rilo, 25. plin, 28. lk, 29. Soseska, 30. Ob, 31. tiger, 33. Karon, 34. Ararat, 36. Ceraj, 38. bira, 40. ukaz, 42. Mate, 44. leto, 45. tara, 48. svi, 50. sk, 51. oz.

MODNI POMENKI

Po kopanju

Vsak zdravnik svetuje, da ne obdržimo mokrih kopalnih oblek na sebi. Taki nasveti so nam posebno ljubi, ker nam dajo možnost oblačil nove vrste. Po pravici rečeno, je tako oblačilo povezano s tako majhnimi stroški, da si ga lahko prav vse privoščimo.

Na prvi skici vidimo kratke hlače iz platnenega gabardina z zgornjim delom iz pikeja. Hlače so lahko bele ali črne, rdeče ali zelene, vendar vedno enobarvne. Gornji del je na hrbtu globoko izrezan. Lahko ga izvedemo tudi kot bluzo brez rokavov, ki nam služi ob vsaki uri poletnega dne.

Pri drugi skici se bomo zadržali malo dlje, kljub temu da je obleka zelo enostavna. Ogledali si bomo razne možnosti izvedbe te obleke. V beli barvi, popolnoma enostavna, z belim trakom okoli vratu, nam bo služila kot obleka za sončenje; zvečer bo beli trak nadomestila zlata verižica ali žametast črn trak, ki naj bo spredaj zavezan v lepo pentljo. Zlat pas in zlasti sandali bodo spremenili to preprosto obleko v najlepšo večerno toaleto. Važno je, da je zvončasto krilo zelo široko. Obstaja tudi možnost, da je zgornji del le del kopalne obleke, čez katero oblečemo široko krilo iz pikeja, katero je seveda poljubne barve.

In končno je zadnja skica, ki je lahko prav tako dvodelna: ravno krilo ter ohlapna, v pasu stisnjena jopica.

Za vse te obleke izberimo enobarvno blago ter prepustimo pisane vzorce kopalnim oblekam. Najlepši so kontrasti enobarvnih blag.

Sonja Mikuletič Palme

Zakonito urejena pijančljivost

Azteki, praprebivalci sedanje Mehike v Srednji Ameriki, so bili narod z visoko razvito kulturo. Tudi sedanji svet bi se od njih še lahko mnogo naučil. Pri Aztekih je med drugim tudi obstojal zakon, ki je določal, kdo izmed državljanov se sploh sme opiti. To je bilo dovoljeno le nad sedemdeset let starim ljudem, ki so poleg visokih let imeli otroke in vnuke. Ti so se lahko napili, če jih je bilo volja, agavinega soka, ki je tudi dandanes med Mehikanci najbolj priljubljena pijača. Pravijo ji pulque (pulke). Zanimivo je, da daje agava svoj sladki sok le enkrat v življenju. Tedaj pa skozi pet mesecev nepretrgoma. Nazivajo ta sladki sok Aguamiel. Zbirajo ga v mehove. Toplo je v Mehiki in sok kaj hitro zavre ter postane pulque. Štiriindvajset ur potem ko je sok zavrel, se mora pulque piti. Tedaj je najboljši. Je pa to zelo močna opojna pijača. Človek, ki se ga je napil, postane zelo pojevit in pretepaški.

ODKRITJE OTROSKEGA VODNJAKA NA SEDEŽU ZDRUŽENIH NARODOV

Na sedmo obletnico podpisa Ustanovne listine Združenih narodov, ki so jo kot znano podpisali 26. maja 1945 v San Franciscu, so odkrili na sedežu Združenih narodov okrasni vodnjak, ki je stal 50.000 dolarjev. Vodnjak so podarili Združenim narodom ameriški šolarji kot znak njihove vere v Združene narode. V imenu ameriške šolske mladine je izročila vodnjak predstavnikom Združenih narodov Joy Price, učenka iz Seatlea v zvezni državi Washington, ki je prečitala naslednje besedilo vklesano na spominski plošči vodnjaka:

«Darilo otrok iz Združenih držav in njihovih teritorijev Združenim narodom v znak prijateljstva do otrok vsega sveta in kot opozorilo v naše upanje v svetovni mir s pomočjo Združenih narodov.»

Pred odhodom v kolonije

Drugi teden bodo že naši malčki odpotovali v počitniške kolonije. Vse je že pripravljeno, tisti, ki bodo kolonije vodili se udeležujejo posebnega tečaja, da bodo znali bolje ravnati z mladino. Tudi otroci so že pripravljeni in nesrtpno čakajo na odhod. Zdravnik dr. Anton Danev je prav vse, ki so se priglasili, pregledal in jih določil, v katero kolonijo bodo šli. Precejšnje število jih bo moralo v zdravstvene, ostali pa v navadne kolonije. Prepričani smo, da se bodo tisti dečki in deklice, ki so določeni za zdravstveno kolonijo pod skrbnim nadzorstvom in zdravniško nego, dodobra okrepčali, da bodo drugo leto zdravi in čvrsti z uspehom obiskovali šolo. Prav vsem pa želimo na počitnicah veliko zabave in dobre volje!

NAŠE NEDELJSKO BRANJE

NAGELJ S PESNIKOVEGA GROBA

AVGUST ŠENOA

(Nadaljevanje iz nedelj. št.)

«Da, prav ste rekli, iz otožnega srca. Otožen, nesrečen je bil ta naš ‚jezični doktor'.»

«Vi ste ga dobro poznali?»

«Kako bi ga ne! Koliko časa je preživel v naši hiši!»

«O, povejte mi kar koli o njem. Zdaj ko sem prebral njegove Poezije, bi zelo rad zvedel kaj o njem.»

«Iz srca rada», reče dobra gospa in sede kraj mene. «Toda mnogo ne boste zvedeli, morebiti ravno najmanj tega, kar želite, kajti jaz sem preprosta ženska in pripovedujem samo to, kar sem videla. Da, naš France, nihče bi ne bil rekel o njem, da piše tako lepe stihe, vsai za nas lepe, ker jih razumemo in se primejo srca. Prešeren je malo gledal na svojo obleko. Bil je oblečen kakor koli. Ne enkrat sem ga zato oštela in še pošteno, toda on je skomignil z rameni. Ni mu bilo dosti mar, kaj so o njem govorili. Upognjene glave je strmel predse in pri kozarcu vina je lahko presedel cele ure. Večkrat je potegnil iz žepa svoje dolge suknje košček papirja in kaj načečkal, najbrž kakšen stih. In dober je bil, predober kakor otrok, pa tudi čudaški kakor mesečnik; te njegove velike oči so gledale plaho v svet, nikjer si ni znal najti pravega kotička, nikoli ni vedel, kam bi se dejal. Večkrat mi je prebral katero svojih pesmi, toda o njih je malo govoril. Če ga je kdo pohvalil, se je nasmehnil. Bil je zalo zamišljen, kakor vsi ljudje, ki imajo polno glavo; redkokdaj je kazal vesel obraz. In kaj je bilo to? Skelela ga je rana, stara, globoka rana. Ženska je bila tega kriva. Človek, ki vedno živi v zvezdah, vidi povsod na zemlji zvezde, in učeni glavi se najprej zmeša. Tudi Prešerna je spravila ženska do tega, ona je kriva, da na njem nismo videli veselega obraza. Ime ji je bilo Julija P...., no, menda ste brali njeno ime na začetku njegovih pesmic. Ali mislite, da je bila kakšna lepotica? Nikakor ne. Čisto navaden obraz, toda Prešernu je vžgala možgane. Ej, vsak človek ima svoje oči in vidi cekin, kjer je morda le svetel groš. Prešeren se je utopil v njene oči čez glavo, ona pa je vzela nekega gospoda uradnika. Zdaj, se mi zdi, živita v Novem mestu. In ni moglo biti drugače. Ona — gospodična, fina gosposka hči, punčka. Drugače ni hotela brbljati kot nemško, Prešeren pa je bil Kranjec, trd Kranjec. Kranjske pesmi kranjskega doktorja, to je za našo gospodo prava sramota, ali vsaj smešno. Omožila se je torej. Mar so ji bile Francetove bilje. To ga je zbodlo v srce in od te rane ni ozdravel vse svoje življenje. Tudi meni je govoril o njej; tolažila sem ga, a zaman. Govoril je zlasti tedaj, ko ga je vince nekoliko ogrelo. Rekel mi je mati, čeprav bi ne mogel biti moj sin; večkrat me je ubogal kakor krotko jagnje, včasi pa je bil divji in mrk. Nekoč je malo manjkalo, da ni bilo nesreče. Sedel je mirno, popolnoma mirno in pil. Stopila sem po opravkih na dvorišče, kar naenkrat pa se zasliši iz kuhinje vik in krik. Pohitim, da vidim, kaj je. Dekleta so blede kakor platno vile roke. Moj «jezični doktor» se je bil obesil na tisti veliki železni kavelj, ki je zabit v kuhinji nad pečnimi vratci. Zakaj, bog ve. Mnogo tudi nisem premišljala, temveč sem brž prerezala vrv. Tako smo ga rešili. Nikdar ga nisem vprašala o tem, pa tudi sam mi ni govoril. Z malokom se je družil, samo z majhnim črnim čevljarjem, ki še zdaj večkrat prihaja sem pit. Morebiti ste ga videli. Bilo je, ko da se je na njegovo glavo spustila otožnost kakor črna mrtvaška tančica. Ko je malo pred smrtjo sedel za mojo mizo, je potegnil iz žepa knjigo, prav tole knjigo, ki jo držite zdaj v rokah — svoje pesmi. Dal mi jih je rekoč, da nima nič pametnejšega, naj si to hranim za spomin. In umrl je. Pozneje je prišla Neža v našo hišo in, ko je brskala po mojih stvareh, je staknila spomin na Prešerna. In ga ne da iz rok. Tudi ona je taka glava, ki se naglo vžge, vroča kri in zna lepo in ubrano peti. Da, govorite ji kaj o «doktorju» in vzkipela bo. Je že take narave. Kako se je hudovala, da Julija ni marala tega človeka. «Kje je imela dušo», je jezno vzkliknila, «da ni vzela moža, ki zna zlagati tako lepe pesmice, da ti takoj osvoje srce! Če bi bil Prešeren danes živ, čeprav tudi star, ne bi dolgo premišljala, takoj bi ga vzela, če bi bila njegova dobra volja. Da je bil Kranjec! Moj Bog» je rekla «tudi Kranjci so ljudje in vsak gode, kakor mu je gospod Bog ustvaril gosli. To ni nobena sramota. In prosim vas, draga tetka, kaj so te naše ljubljanske gospodične? Ko prično nemško čebljati in popevati, se jim takoj pozna, da jim ta «francoščina» ni zrasla na jeziku. Slišala sem jih in, čeprav nemško ne razumem, mi je kljub temu to čudno klopotalo. No, tetka, naj jih voda odnese, jaz ne pojdem nikdar v njihovo družbo, niti nočem biti kdaj ljubljanska gospodična in, ako mi dobri Bog da moža, me ne popelje drugače pred oltar kakor pod veliko zlato avbo, ki mi jo je zapustila rajna babica.» Tako se vam je razjezila Neža nad ljubljanskimi gospodičnami zaradi doktorja Prešerna, ki mu tudi sedaj krasi grob z lepim cvetjem. Recite ji, naj vas popelje na njegov grob; gotovo boste slišali cele litanije. Alberta je že tako dvakrat ali trikrat pošteno ošvrknila.»

Preprosta zgodba gospodinje o pokojnem pesniku me je čudovito ganila. Zdaj sem razumel te vroče in otožne izlive njegove užaloščene duše, tisto mračno senco, ki pada na vrste njegovih bleščečih stihov. To ni bilo nobeno megleno «svetoboljen», ki nam prikazuje ves svet samo s temne strani, nobeno hlinjeno tarnanje; v te pesmi je izlil Prešeren vsa svoja čustva s preprosto, vendar pa čudovito besedo. To je pelin, ki je vzkli! na gorenjskih tleh, toda tisti gospodje razlagalci, ki primerjajo Prešerna s Schillerjem, se kruto motijo. To sta dva popolnoma različna človeka, in če France uporablja prav živo Petrarcove mere in če svoje bleščeče misli kuje tudi v verige arabskih gazel, je vendar trd Kranjec, Slovan od glave do peta. Razlaga gorenjske gostilničarke mi je bila v resnici stokrat ljubša kakor bog ve kako duhovito razglabljanje učenih razlagalcev. In ta knjiga je bila njegova, prav njegova. Ko sem jo držal v rokah, sem čutil, kot da me prešinja električni tok po žilah, kot da držim neke svete relikvije.

Pohitel sem k Albertu, povedal sem mu vso zgodbo in čeprav se ga je držala neka skrivnostna nevolja, je vendar spet pričel poslušati bolj pazljivo in, ko sem mu orisal nesrečno romantično ljubezen mnogo bolj živo kakor dobra gospodinja, se naenkrat razvname in se tudi on z vso dušo posveti Prešernu. Omenil sem že, da je bil Albert jako plemenita duša. Zalost neuslišanega nesrečnega pesnika se je lotila tudi njegovega srca; morda v veliki meri zato, ker je bil mladenič prepričan tudi o sebi, da ga je sramotno izdal njegov zagrebški ideal. Toda ni ga ganila samo ta namišljena podobnost. Zakaj je bil Prešeren nesrečen do groba, zakaj ga je deklica trdosrčno odbila? Ker je bil Kranjec, ker je bil Slovenec, sin teptanega naroda, na katerega so gledali prezirljivo tuji velikani, kateremu so se domači odpadniki posmehovali; ker ni hotel opustiti materinega mleka, ker je ogrnil svoje krasne misli v besede zastavnih Samovih vnukov. Ali ni to vredno greha in smeha? Po kranjsko peti! Ali ni to prostaško in bedasto? Večkrat sem govoril Albertu, da on ni Nemec, kakor tudi jaz nisem, spet da ne bi smela biti naša poglavitna skrb poveličevanje tujega, čeprav velikega naroda, in da imajo tudi manjši narodi pravico stopiti v svetovni krog. Vselej se mi je Albert bridko nasmehnil, vselej mi je odvrnil: «Da, to je plemenito, ali kaj hočeš, tu ni zdravila. Sodba zgodovine je kruta, ona nas je obsodila. Kaj neki bi koristila takale termopilska bitka? Uklonimo se usodi, grejmo se ob slavi Schillerja in Goetheja, če nimamo lastnih sonc.» — No, zdaj ni več tako govoril. Zavržen, zaničevan in nesrečen, ker je Kranjec, ker je Slovan! To ga je presunilo, prerodilo. Mladenič je vzkipel v živem ognju. — «Kaj», pravi in jezno stisne pest. «Komu je dal Bog pravico, da me tepta, da me zaničuje, ker sem Kranjec? Kdo ima pravico zahtevati od mene, da moram biti nesrečen samo zato, da je lahko on srečen? Ali so narodi divja zverjad, ki se žre med sabo? Zakaj lahko postanem vzvišen samo s pogojem, da se odrečem svoji krvi, svojemu materinemu mleku, svoji naravi, svojemu imenu?» — Zamisli se, a znova naglo vzkipi: «Da, pobratim, prav si govoril, čast in slava vsaki ideji, vsakemu vrlemu narodu, toda ta veličina in slava ne smeta zahtevati od mene, da postanem izdajalec, da se pregrešim proti naravi, nikdar! Kranjce zaničujejo; tudi jaz sem Kranjec, slovenska kri, in prav zato, ker Kranjce zaničujejo, hočem biti trd in pravi Kranjec, kakor je bil Prešeren. Vi Hrvati ste srečnejši. Vam niso požgali kronik preteklosti kot nam, vi niste privezani samo k plugu in brani. Toda tudi vi ste zaničevani, barbari pred svetom. Mi tuji garači, vi tuji pandurji, mi in vi pa slovanska kri.»

(Nadaljevanje sledi)

GRLJAN nekdaj božja pot ribičev

(Nadaljevanje s 3. strani)

blestečo postavo Matere božje, ki milostno gleda svoje varovance. Vse stene cerkvice so bile polne teh slik.

Pa ne le za ribiče, tudi za druge ljudi, posebno za tržaške meščane je bila v Grljanu božja pot. Na dan Marijinega oznanenja, dne 25. marca, je šla procesija vsako leto po kamniti obmorski poti celo v Grljan. Procesija vernikov, udanih grljanski Materi božji, udanih morda še bolj drugim, bolj posvetnim zadovoljstvom, na pr. dobri grljanski kapljici, razposajena mladina pa drugemu semenjskemu veselju, se je nato dobre volje vračala s čolni po morju v Trst.

Prosvetljeni avstrijski cesar Jožef II., ki je bil odpravil tisoče samostanov, cerkva, kapel, cerkvenih redov, ki niso mogli pokazati, da se bavijo z bolniško oskrbo ali šolanjem, je ukinil leta 1784. tudi grljanski samostan.

Samostan in njegovo posest je kupil na javni dražbi grof Jakob de' Prandi za 6000 goldinarjev in ga priredil za svojo uporabo.

Dva kipa s stranskih oltarjev, sv. Hijeronima in sv. Bonaventure, sta bila prenešena v cerkev na Kontovel glavni oltar s kipom Matere božje, ribiške zavetnice, pa je bil prenešen v novo župno cerkev na Katinaro. Zapuščena cerkvica pa je polagoma propadla. Kakih petdeset let kasneje, približno okrog 1830. leta pa so jo porušili do tal.

Se dolgo let za tem so hodili stari verni ribiči po bregu gori na Katinaro, izkazovat zaščitnici svojo hvaležnost, dokler pač ni izumrl rod starih «morskih volkov». Mlajši, ki božje poti niso več poznali, niso več vedeli tudi za «čudežno» Mater božjo grljansko.

V Grljanu, prav sredi svetovljanskih shajališč, hotelov, letovišč, kopališč, tik nad kopališči, sredi brega med zalivom in avtomobilsko cesto, je še danes skrivnostna vila Prandi, nekdanji grljanski samostan (na cesti ima menda napis Villa Adria, sedaj rekvirirana za ameriško vojsko, oz. za višjega častnika). Visok zid ob cesti, ki sega doli skoro do morja, varuje dostop v park s stoletnimi bori v strmem bregu in v vilo opekaste barve z dvema reliefnima okraskoma v obliki konjske glave na pročelju. Za glavno zgradbo se je še ohranilo značilno samostansko stebrišče, s starim mogočnim drevesom na sredi dvorišča.

◆

Marsikdo se bo začuden vpraševal, čemu so grljansko Mater božjo prenesli ravno na Katinaro. In res nam ve povedati ljudsko izročilo še sedaj o nekaki borbi med Katinaro in Barkovljami zanjo. Barkovljani so upravičeno trdili, da ima njih obmorska župnija več pravice do ribiške madone, in so Katinarce dolžili, da so jim mamko božjo ukradli.

Katinarci pa so jih po svoji strani zavračali češ kamor sta šla «far in oltar», naj gre še mamka božja.

In v resnici, takoj po odpravi grljanskega samostana in božje poti, je bila ustanovljena župnija na Katinari, leta 1785. In zadnji gvardijan grljanskega samostana Konstantin Hraster je postal prvi katinarski župnik oz. kurat. Za «doto» novi župniji je prinesel s seboj veliki oltar s kipom Matere božje.

In Katinarci bodo pač imeli prav v smislu Jožefove cerkvene preureditve. Jožef je poslal menihe «ven duše past» in s tem skrbet za vero in ljudsko prosveto na vasi. Z isto reformo je šel na pr. Valentin Vodnik, prvi slovenski pesnik, iz samostana župnikovat v Bohinjske hribe, in če ni morda ravno zaradi tega postal pesnik, je pa gotovo njegov jezik ogromno pridobil na klenosti in njegova muza novih, ljudskih pesniških snovi.

Katinarci in Lonjerci pa so dobili ob tej priliki župnijo, ki jim je bila takrat pač zelo koristna. Če pomislimo, da takrat ni bilo župnije niti pri Sv. Ivanu, in so zato morali Svetoivančani k maši k sv. Antonu Novemu, potem razumemo, koliko potov je bilo s tem prihranjenih temu delu slovenske tržaške okolice, in koliko duhovnega življenja je ta pridobila v dobi, ko se je vršil okrog cerkve velik del takratnega kulturnega življenja.

Upravičeni duhovni dedič starega grljanskega samostana in cerkve je bila torej katinarsko-lonjerska župnija, ki se je tega dobro zavedala. In je to svojo pravico tudi vedno trdovratno branila v vseh dobah proti komur koli, bodisi proti barkovljanski ali kontovelski župniji, ki bi imeli kot sosednji še največ pravice, da niti ne govorimo o drugih.

O kipu samem so domneve, da je bil prinešen v Grljan v davnih časih iz kake oglejske cerkve ali pa, da je bil narejen prav za Grljan že spočetka. Naj bo temu kakor koli, — že prvi površni pogled nam pove, da je precej dobro rezbarsko delo — kip je iz lesa — kiparja ali dobrega umetnega obrtnika, nikakor pa ne kakega ljudskega umetnika. Soha je dober meter visoka, nedvomno precej stara, saj je bila izvršena nedvomno pod vplivom gotske duhovne in umetnostne sredine (vsekakor so struje prihajale na deželo v precej kasnejših dobah iz večjih umetnostnih središč). Seveda, če sodimo le po kipu in po oblikah in ne po barvi. Kip je bil namreč gotovo večkrat prebarvan in zadnjič ne v preveč davnem času. Vsekakor mnogo kasneje, kot je bil narejen, in ne preveč posrečeno v skladu z njegovim slogom. Vsekakor bi mogel strokovno-kritični pregled, s potrebnimi tehničnimi sredstvi odkriti marsikaj zanimivega o postanku in «življenju» tega pomembnega kipa.

Zanimivo je, da ima grljanska zaščitnica slovenskih ribičev svojo naslednico. Kulturno razgledani in tudi za krajevne tradicije razumevajoči graditelji Miramara (v ostrem nasprotju z upravo gradu, ki je takoj v začetku italijanske okupacije, z znano nestrpnostjo, odslovila od tu celo zadnjega slovenskega domačina, ki je grad zidal, in bil v njem zaposlen, ter ga nadomestila z importiranimi), so postavili na stolp nov kip grljanske Matere božje v nišo tik pod uro na zapadni strani stolpa. Obrnjena proti Grljanskemu zalivu z razprostrtimi rokami pomirja viharje in ščiti ribiče s kretnjami, ki jih sodobni svet več ne razume. Saj so redki, ki prisluhnejo nemi govorici kamnov, zgradb, ruševin, — in še manj je onih, ki jo razumejo.

Z. JELINČIC

Starši, vplivajte na svoje otroke, da čitajo poučno slovensko knjigo.

PRAZEN PRISTAN

Boris Pahor

(Nadaljevanje s 3. strani)

nekje na saharskem pesku zopet pokajo ustnice od žeje.

Zato ni bil videl ladje, včeraj.

Zdaj pa jo išče z očmi, a nje ni.

Tedaj je prišel od nekod težak in sédel na klop.

Ferdo se je obrnil k njemu:

«Sinoči je bila tam ladja,» je rekel vojak Ferdo težaku skoraj jezno, ko da ga kliče na odgovor.

«Je bila je, a je odplula,» reče mož.

«Odplula,» neverno ponovi Ferdo.

«Se pred svitom so dvignili sidro,» malomarno reče težak.

«Ni mogoče.»

Mož pa zaspano pokima: «Je mogoče je.»

Potem vzklikne skoraj razdraženo, kakor da zagovarja mornarje: «Saj so cel teden čakali povelje za odhod!»

«Dà, cel teden,» je zamrmral Ferdo.

In se mu je zdelo, kakor da je samo v prividu izrekel prav te besede sinoči Marko.

Dolgo je strmel v morje; nato se je obrnil in se zagledal v mesto: Tripolis je pred njim tuj in nesmiseln kraj. Domislil se je Arabca, ki snaži čevlje pod stebrom, pa se je sam sebi grenko posmehnil, ker ga je bil prej pozdravil tako, ko da jemlje za zmeraj slovo od njega.

Vojak Ferdo Trampuž opeharjen, je stal na pomolu, na meji med sovražnim peskom in sovražnim morjem; in ni mogel tja, kamor je bilo že odšlo srce, in si ni hotel priznati, da se bo vrnil nazaj tja, kamor se mora vrniti.

Zato se je spet obrnil k morju. A pristan je bil neizprosno in sovražno prazen. Divji je bil pristan in divje je bilo morje, pa nabreklo, ko da ga neprenehoma burkajo podmornice, ki se kot krdelo morskih somov premetavajo v njegovih globinah.

Vojak Ferdo je trudno sklanjal glavo in opazoval vodo, ki se je kot mogočen polip gnetla ob pomolu; tedaj se je njegov pogled ustavil tudi na dokolenkah ki si jih je davi tako prešerno in veselo loščil. Toda tudi dokolenke so se svetlikale mrzlo v jeklenem odsevu, ki je prihajal iz divjega praznega pristana.

(Odlomek iz afriških listov)

Peta številka RAZGLEDOV

(Nadaljevanje s 3. strani)

nil tudi njegov nastop v obrambo slovenske primorske zemlje.

O prvi knjigi Svete zemlje, s katero je začel Janko Moder romanificirano kroniko slovenskega rodu, je M.R. zapisal nekaj prav primernih pripomb.

Uredništvo je za to številko poskrbelo nekaj posnetkov Hlavatyjevih akvarelov, med katerimi je nekaj prav uspelih, tako Na Savi, Plavži in Pozimi.

1

Dušan Jurlan: Milanče

3.

Zdajci se je spominjal, kako je o tem pripovedoval tudi njegov oče, ko so ga kak večer obiskali v njihovem stanovanju njegovi tovariši, ki so bili rudarji kakor on. Večkrat je kateri teh rudarjev naenkrat treščil s pestjo po mizi, da je zarožljalo, mama pa ga je tiho prosila, da nikar, ker bi utegnil kdo posumiti ter prisluškovati. Da, tako je bilo, se govori. Danes pa... eh, ko bi že bil enkrat velik, da bi postal tudi on komunist... Komandant Rasto in komisar Živoje sta brez dvoma najboljša komunista v brigadi. Kajpak, prav gotovo sta. Kdo bi bil drugi!...

Zdajci se mu je zazdelo, da že kar precej časa čaka. Postal je nestrpen tudi zato, ker je vedel, da se še ni naučil prav dobro recitacije, ki bi jo moral jutri znati. To se je pravkar spomnil in zdaj bi bil najbolj zadovoljen, ko bi že mogel oditi. Moral se jo bom naučiti to noč, je pomislil. Toda, vraga, zaspan sem... Zadnje dni je bilo precej posla. Pogledal je v komandanta. Daj no, končaj enkrat, je zaželel, ko je videl, da še hiti s peresom po beli poli. Popadla ga je radovednost. Začel je ugibati, kaj neki stoji zapisano na tem papirju. Je to važno povelje? Je to kaj v zvezi z jutrišnjim praznikom ali kaj drugega?... Ah, kaj mi mar, bo že kar bo... Jaz sem kurir... Ej, stoje bom zaspal. Skoraj bi se bil zasmejal, ko je opazil, kako mu lezejo veke skupaj. No, vendar že enkrat...

Komandant je odložil pero. Z eno roko si je šel v lase, z drugo je na mizi poiskal pivnik. Posušil je pismo. Potem ga je preganil, vtaknil v omot, oslinil in zalepil.

Vstal je. Stopil je krog mize h kurirju. Postavil mu je roko na rame, v drugi je pridržal pismo, ki mu ga je imel izročiti.

«To izročiš komandantu ali komisarju,» je rekel. «Čimprej! Si razumel? Konja ne štedi... Če si lačen stopi v kuhinjo, morda še kaj dobiš.» Potrepljal ga je po rami. Vsedel se je za mizo. Trenutek je še pomislil, potem je rekel: «Zdaj pojdi, zdravo!»

«Zdravo, tovariš komandant.» Dečak si je poravnal suknjič, ki je vanj spravil pismo. Po vojaško se je obrnil. Stopil je k vratom. Ko je položil roko na kljuko, ga je komandant zaustavil.

«Čuj, kako pa kaj za jutri? Ste se v bataljonu kaj pripravili?»

«Smo, tovariš komandant,» je odvrnil dečak. «Jutri dostojno proslavimo Prvi maj.»

«Tako, tako. Dobro.» Komandant je s prsti zamišljeno zabobnal po mizi. Rekel je: «No, Milanče, glej da se jutri izkažeš.»

«Gotovo, tovariš komandant,» je odvrnil dečak. Pa ni prav razumel, kako je komandant to mislil.

Komandant je privlekel iz žepa cigareto in si jo prižgal. Krepko je potegnil in spustil proti stropu debel oblak dima. Na zidu je zasikala karbidovka.

«No, prav. Lahko greš, zdravo.»

«Zdravo.» Tiho je zaprl vrata za sabo. Stopil je skozi črno čumnato mimo spečih stražarjev na dvorišče. Miško ga je pozdravil z veselim hrzanjem. Iz teme se je izvil komandir straže. Ko si je dečak dajal opravka z vajeti, je vprašal: «Je kaj novega?»

«Kako naj vem,» je odvrnil dečak. Skočil je na konja. «Morda bo jutri kaka parada, ker je Prvi maj... Daj poravnaj mi malo plahto pod sedlom.» Počohal je konja med ušesi in mu govoril: «Takale umazana plahta žuli, kaj?»

Komandir mu je ustregel. Na pol zase je razlagal: «Hm... kajpak, tudi kaka parada zna biti, pa drugačna kot jo imaš ti v mislih. Tukaj je ostal samo komandant, vsi drugi so po bataljonih. Ne verjamem, da zaradi parade.» Potrepljal je konja po stegnu.

«Tako?» je zategnil dečak. Potem je rekel tja v en dan: «Da, da, kdor bo živel, bo videl.» Pognal je konja v tek. Topot njegovih kopit se je naglo oddaljeval. Potihnil je še pred koncem vasi.

2.

Redke zvezde so se še zmeraj lesketale na nebu. Zrak je bil čist in oster. Noč se je prevalila proti jutru, vendar še ni izgubila na svoji moči.

Vonj, ki je valovil iz sadovnjakov se je mešal z vlažno trpkimi duhovi zemlje in poganjajočih trav. V grmovju so gostoleli slavci. Z lipe na sredi vasi se je oglašal čuk. Iz noči je strujil v ljudi neki oster, nedoločen občutek tesnobe.

Nedaleč zunaj vasi, kakih petdeset korakov od zadnjih hiš, so bile na majhnem travniku, ob poti, ki gre v dolino, postrojene vse štiri čete prvega bataljona. Od leve proti desni: prva, druga, tretja, četrta četa. Na skrajnem desnem krilu pratež. Sklenjena vrsta črnih postav se je zdela s poti kakor dolga živa meja, ki je delila travnik v dve polovici. Vsakdo pa je moral takoj vedeti, da to ni navadna živa meja, ker je bilo v njej življenje, ki ga je bilo sicer bolj čutiti kakor opaziti.

Culo se je žvenketanje železja, hropot živali, nerazločen šumot pomenkujočih se ljudi. In ti ljudje so že bili nestrpni, prestopali so se na mestu ter kadili. Cigarete so se v temi svetile kakor oranžasti železniški signali. Dajali so si opravka z orožjem in opremo. Nanovo so si zavezovali čevlje, si prevezovali z motvozom opanke, poravnavali ovojke. Pri pratežu je nekdo nenadno posvetil z žepno svetilko. Preklinjajoč je poiskal nekaj nabojev, ki so mu izpadli iz nabojnjače. Potem je svetilka ugasnila.

Neki glas je vprašal: «Kaj čakamo?»

Neki drugi se je obregnil: «Ne vprašuj.»

«Ne vprašuj, ne vprašuj!... Naprej bi šli, kaj bomo tu zmrzovali», se je spet oglasil glas.

Globok bas je mirno in preudarno spregovoril: «Kam bi rad, Stevo? Zmeraj si ti, ki začenjaš sitnariti. Hudiča, odvadi se že enkrat tega.»

Nekdo je zbodel: «Aj, aj, Bradonja, kaj pa ti veš! Srce ga boli, zato sitnari.» Polglasno je zapel: «Sedamdeset i dva dana, na mom srcu leži rana...»

«He he he he», se je nekaj njih prizanesljivo zasmejalo.

(Nadaljevanje sledi)

ELEKTROTEHNIČNA DELAVNICA
ŠUARA
TRST - Ul. Giulia št. 28.
Tel. 96-7-42

Obveščamo, da smo odprli v Skednju št. 311 (zraven lekarne)
Novo trgovino pohištva
otroških igrač, okraskov itd. Sprejemamo tudi vsa mizarska dela, nova in popravila, po ugodnih cenah.
PRIPOROČAMO SE!
DAVORIN IN ROSANDA PRAČEK

Mizarji podjetniki kmetovalci!
Deske smrekove, macesnove in trdih lesov in trame, nudi najugodneje
CALEA IRST viale Sonnino 24 Tel. 90441

MIZARSKA DELAVNICA
ŠKERLAVAJ in ŠAJNA
TRST - OPČINE
NARODNA ULICA ŠT. 156

Dr. D. MARTELANC
ZDRAVNIK
ordinira v Ul. S. Cilino 107.

Dr. Sonja Mašera
ne sprejema
od 24. junija do 20. julija

KOLESA, ŠIVALNE STROJE, RADIOAPARATE IN DRUGO
dobite v veliki izbiri tudi na obroke v
TRGOVINI
KNEZ WALTER
NABREŽINA, tel. 22523

ETAŽNA STANOVANJA
(CONDOMINIO) 3 DO 4 SOBE,
kopalnica, dvigalo in druge pritikline, se bodo gradila v Ul. R. Sanzio (plačilne olajšave ALDISIO)
Informacije pri admin. MICHELUZZI, UL. ROSSETTI 59. Tel. 93050 od 17. do 18. ure.

TRGOVINA Trevisani
Trst, Ul. G. Vasari 10
OGLEJTE SI NAŠE IZLOŽBE!

Potovalni in turistični urad
„ADRIA-EXPRESS"
Trst Ul. Fabio Severo št. 5

Švicarske ure EBART
SVISS MADE
30 mm, 17 rubinov, antimagnetična
L. 7.500.-
ZASTOPNIK VENUS - EMARTEN
URARNA-ZLATARNA Malalan
OPČINE - ALPINSKA 81 - TRST

Slovenski poročevalec
Ljudska pravica
Ljubljanski dnevnik
Borba
in drugi jugoslovanski časopisi in revije so v prodaji v glavnih prodajalnah časopisov v Trstu

Baučer in Bogatec
krojačnica za dame in gospode
TRST, Drevored XX. septembra 22 - Tel. 96796

KMETOVALCI IN VRTNARJI, OBIŠČITE NAS!
MARINAC KADOLAV
TRGOVINA SEMEN IN KMETIJSKIH POTREBŠČIN
TRST
STRADA VECCHIA PER ISTRIA
TELEFON ST. 41-77
Umetna gnojila - Krma za živino - Prvovrstna semena lastnega pridelka in inozemska - Trte, sadna drevesa, razne cvetlične sadike, vrtnice i.t.d. - Poljedelski stroji in druge kmetijske potrebščine

Elettroradio
RADIJSKI APARATI, ELEKTRIČNI MATERIAL, LESTENCI - RADIJSKE IN ELEKTRIČNE NAPELJAVE, SANITETNE POTREBŠČINE
Prodaja na obroke
NA TRGU V NABREŽINI

KUHALNIKI NA TEKOČI PLIN "Butangas"

„Barvarnica Rico" Turitto Nicola
sprejema vsako barvarsko delo. Čiščenje na suho. Pranje z vodo. Posebno čiščenje na suho krzna, zaves, preprog, itd. Opozarja vas, da boste dobro ohranili svojo garderobo po primernih cenah ako telefonirate na štev. 21-147.
PODRUŽNICE: TRST, Ul. F. Severo 99, telefon 31-249. — OPCINE, Ul. Nazionale 32.
CENTRALA: Tvornica v BANAH 70 (Trst), telefon 21-147.
MILJE, Korzo Puccini, telefon 22-659. — TRZIC, Drevored Friuli 55.

„PAPYROS" IMPORT EXPORT
ZALOGA:
UL. F. SEVERO 10
TEL. 64-53
Nudi vsakovrstni papir in lepenko, vse vrste ovojnega papirja, pergament in pergamentni nadomestek, celofan, papir za tehnične svrhe

PRIMORSKI DNEVNIK

VREME

Vremenska napoved za danes: Lepo, jasno z redko oblačnostjo v večernih urah. — Temperatura neizpremenjena. — Včerajšnja najvišja temperatura v Trstu je dosegla 34; najnižja 24,8 stopinj.

RADIO

Opozarjamo vas za sledeče oddaje: **Jug. cone Trsta:** 14.30: Domači zvoki. 17.00: Z mikrofonom med našim ljudstvom. — **Trst II.:** 16.00: Koncert pevskega zbora «Igo Gruden» iz Nabrežine. 16.20: Smetana: Iz čeških logov in gajev. 18.05: Produkcija osnovne šole s Katinare. **Trst I.:** 21.15: Beethoven: «Lunin sij», sonata. — **Slovenija:** 19.40: Verdi: Simon Boccanegra, op. v 3 d.

ŠPORTNI DNEVNIK

PRVI DAN POČITKA DIRKE «TOUR DE FRANCE»

Nabiranje novih moči po 2089 prevoženih km

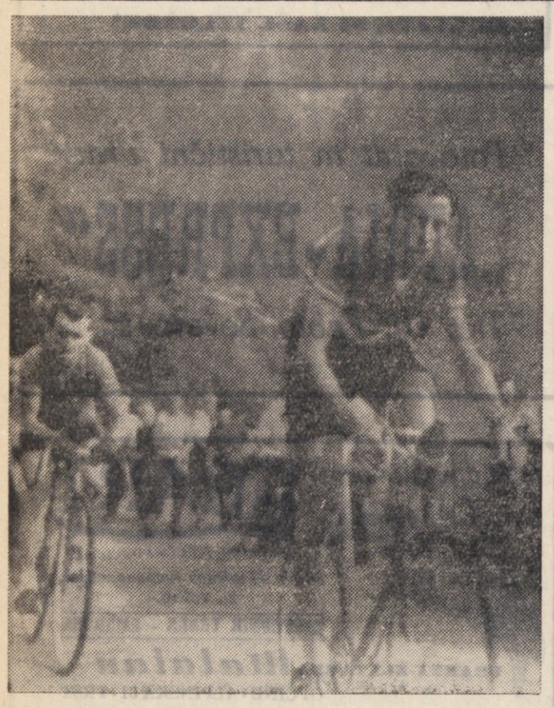

Coppi in Robic štiri kilometre pred Alpe d'Huez. Kmalu nato je Coppi zapustil nasprotnika in sam prispel na cilj z znatnim naskokom. (Telefoto)

(Naše poročilo)

ALPE D'HUEZ, 5. — *Po 2089 km in desetih etapah je karavana «Tour de France» danes počivala v Alpe d'Huez. 88 preostalih tekmovalcev si je nabralo novih moči za preostalih 2718 km do Pariza.*

Sonce je bilo že visoko, ko so se iz hotelov pojavili prvi dirkači. Spali so zelo dolgo. Začetek letošnjega tekmovanja je bil naporen, morda celo prenaporen. Mnogi izmed kolesarjev so dali iz sebe že vse energije in ne vemo, kako bo z njimi v prihodnjih dneh.

Lahko rečemo, da so razen italijanskega vsa druga moštva v razpadanju. Edini resni konkurenti so Francozi, katerih forma pa je zelo spremenljiva. Danes je dober Robic, včeraj Lauredi, jutri Geminiani itd.. Nimajo pa človeka, ki bi lahko vseh trinajst preostalih etap bil dorasel Coppiju. To jemlje zanimivost.

Fausto Coppi je včeraj ponovno bil najboljši in razen v primeru krize ne vidimo, kdo bi ga lahko izrinil s prvega mesta. Ob svoji strani bo imel kot doslej zvestega Carreo — veliko odkritje Toura in požrtvovalnega Magnija. Ta trojica je dosegla to, kar je hotela in bo poslej najbrž samo branila dobljeni položaj, kar je najpametnejša taktika, kateri lahko sledi izkušeni tehnični komisar Binda. Bartali pa naj na svojo roko napada in skuša priti do prve trojice.

Ugodno priliko bo imel za tak podvig že jutri, ko bo etapa peljala tekmovalce na italijansko zemljo. In kot vemo, se doma vsakdo rad postavi, posebno še Bartali, ki mora braniti svoj visoki renome. Start bo zgodaj zjutraj v Bourg d'Oisans. V 183 km bodo tekmovalci med drugim vozili preko Croix de Fer (2087 m). Galibier (2556 m) — oba prva kategorija, ter nato še čez Montgenevre (1854 m) do Sestriera (2033 m). Cilj je na strmini. Selekcija bo trda in vsakdo, kdor bo hotel privoziti na cilj v maksimalno dovoljenem času, bo moral trdo delati. Z zanimanjem bomo sledili zlasti dirki Coppija, Bartalija, Carree, Geminianija in Robica.

JACQUES COPAIN

PLAVALNE TEKME V OKVIRU TRŽAŠKEGA VELESEJMA

Povprečni rezultati

Ugodno so presenetila dekleta iz Muenchena, ki so predvajala vodni balet.

TRST, 5. — Danes zvečer je bila v kopališču «Ausonia» plavalna prireditev v okviru tržaškega velesejma. V vsaki disciplini je nastopil po en tekmovalec iz osmih italijanskih pokrajin. Rezultati so bili podpovprečni, razen na progi 200 m prsno za ženske. V odmorih so nastopile mlade pavlake iz Muenchena, ki so predvajale lep vodni balet, kar smo doslej videli le v filmu. Žal te lepe panoge, ki zahteva poleg športnih sposobnosti tudi estetiko, pri nas ne gojijo, kljub temu, da je tu doma bogata športna tradicija.

Tribune so bile danes polprazne in nehote smo se ob tem spomnili prireditev, ko so pred drugo svetovno vojno nastopili v Trstu v okviru Jadranske lige ljubljanski plavalci. Gledalcev ne boš privabil z izobešanjem trobojnic in s plavalci iz Sardinije, temveč le s kvalitetnimi mednarodnimi dvoboji.

Tehnični rezultati: 400 m prosto ženske: 1. Sabatini 6:11.2; 2. Parodi 6:27.5. — 400 m prosto moški: 1. Petronio 5:32.5; 2. Vernetti 5:37.5. — 100 m hrbtno ženske: 1. Manzoni 1:31.5; 2. Androsoni 1:34.4. — 100 m hrbtno moški: 1. Ferri 1:8.1; 2. Fanfani 1:19.2. — 200 m prsno ženske: 1. Franceletti 3:12.4; 2. Chierici 3:32.3. — 200 m prsno moški: 1. Samer 3:05.5; 2. Cupoiolo 3:06.8. — 100 m prosto ženske: 1. Dainelli 1:16.7; 2. Perti 1:20.0. — 100 m prosto moški: 1. Babieri 1:05.0; 2. Trugaoli 1:05.3.

Radio Trst I nas je prosil za objavo: Ponovno bo tržaški radio prenašal s stadiona v Bergamu drugi polčas in morebitna podaljšanja kvalifikacijske nogometne tekme med Triestino in Lucchese. Radijski prenos se bo začel ob 16.30.

KINO

V TRSTU

Rossetti. 16.30: «Ognjena sled», M. Rooney.

Excelsior. 16.30: «Dva tedna ljubezni», J. Powell.

Nazionale. 16.30: «Beg ljubezni», C. Webb.

Fenice. 16.30: «Jekleni morski volkovi», W. Holden, N. Olson.

Filodrammatico. 15.00 «Ljudje odpuščajo», R Roman.

Arcobaleno. 14.30: «Hočemo shujšati», B. Hope.

Astra Rojan. 16.00: «Bobneči som», P. Neal.

Alabarda. 15.00: «Rdeči mesec», M. Fran, R. Baldini.

Aurora. 15.30: «Leteči vragi», J. Wayne.

Ariston. 16.00: «Zmagali smo», W. Chiari.

Garibaldi. 15.00: «Zorrove sanje», W. Chiari.

Ideale 14.30: «Upor apašev», S. Mac Nelly.

Impero. 16.00: «Marakatumba, toda ni rumba», R. Rascel

Italia. 15.00: «Kora Terry», M. Rökk.

Kino ob morju. 16.30: «Kronika neke ljubezni», L. Bose.

Moderno. 15.00: «Indianopolis», C. Gable.

Savona. Zaprto zaradi počitnic.

Viale. 15.00: «Belci in črnci».

Vittorio Veneto. 15.30: «Zadeva Paradine», G. Peck A. Valli.

Azzurro. 14.30: «Hong Kong», J. Chandler.

Belvedere. 16.00: «Otok siren», B. Grable.

Marconi. 14.30: «Zadnji gusar», P. Henreid.

Massimo. 15.00: «Mongolski upornik», V. Bruce.

Novo cine. 16.30: «Gospa v hermelinu», B. Grable.

Odeon. 14.00: «Luči varieteja», C. Del Poggio.

Radio. 16.00: «Milijonarski Napoli», E. in T. De Filippo.

Venezia. 16.00: «Dogodivščine Cisca Kida», W. Baxter.

Poletni kino Rojan. 20.45: «Saga o Forsytih».

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

254,6 m ali 1178 kc

NEDELJA, 6. julija 1952

8.00 Poročila. 8.15 Jutranja glasba. 9.00 Pravljica: Slavec in roža. 9.45 Vesele in poskočne. 13.00 Kdo poje lepše. 13.30 Poročila. 13.45 Glasba po željah. 14.30 Domači zvoki. 17.00 Z mikrofonom med našim ljudstvom. 19.15 Poročila. 23.10 Glasba za lahko noč. 23.30 Zadnja poročila.

TRST II.

306,1 m ali 980 kc-sek

8.00 Jutranja glasba. 8.15 Poročila. 8.30 Lahke melodije. 9.00 Kmetijska oddaja. 9.30 Prenos maše iz cerkve sv. Justa. 11.15 Komorna glasba. 12.00 Vesela glasba. 12.15 Od melodije do melodije. 12.45 Poročila. 13.00 Glasba po željah. 14.30 Lahki orkestri. 15.00 Popoldanski koncert. 16.00 Koncert pevskega zbora «Igo Gruden» iz Nabrežine. 16.20 Smetana: Iz čeških logov in gajev — simfonična pesnitev. 16.33 Moderni plesi. 17.00 Malo za šalo — malo za res. 18.05 Produkcija osnovne šole s Katinare. 19.45 Poročila. 20.00 Lepe domače pesmi. 20.30 Sportna kronika. 20.35 Pestra operetna glasba. 21.00 Izbrana Berliozjeva dela. 21.45 Priljubljene melodije. 22.00 Izbrana lirika. 22.10 Beethoven: Fidelio — opera v 2 dej (1. dej.). 23.15 Poročila. 23.30 Polnočna glasba.

TRST I.

8.00 Jutranja glasba. 8.15 Poročila. 8.45 Veseli zvoki. 15.00 Slušna igra «Zdravnik in blaznica». 17.30 Simfonična glasba. 19.15 Poročilo s krožne koles. dirke po Franciji. 20.00 Poročila. 20.30 Zabaven večer. 21.15 Beethoven: «Lunin sij», sonata. 22.30 Sportni komentar. 23.30 Plesna glasba.

SLOVENIJA

327,1 m 202,1 m 212,4 m

10.00 Popularen dopoldanski koncert del jugoslovanskih avtorjev. 11.40 Lahka glasba (plošče). 12.00 Oddaja za beneške Slovence. 12.15 Slovenske narodne pesmi. 12.30 Poročila. 12.40 Zabavna glasba. 13.10 Želeli ste — poslušajte! 15.10 Zabavna glasba. 16.00 Josip Jurčič: Hči mestnega sodnika, slušna igra. 17.15 Promenadni koncert. 18.15 Delovne in borbene pesmi (plošče). 18.30 Igra godba na pihala ljubljanske garnizije. 19.00 Poročila. 19.10 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana. 19.40 Giuseppe Verdi: Simon Boccanegra, opera v 3 dej. 22.00 Poročila.

PONEDELJEK, 7. julija 1952

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

254,6 m ali 1178 kc

7.00 Poročila. 7.15 Slovenske narodne. 13.30 Poročila. 13.45 Od včeraj do danes. 13.50 Domači zvoki. 14.20 Ob Soči in Zili. 18.15 Veseli ritmi na harmoniki. 18.30 Pojo solisti ljubljanske Opere. 19.15 Poročila. 21.00 Carlo Goldoni: «Lažnjivec». 22.00 Nočni koncert. 23.10 Glasba za lahko noč. 23.30 Poročila.

TRST II.

254,6 m ali 1178 kc

7.15 Poročila. 7.30 Jutranja glasba. 11.30 Lahki orkestri. 12.45 Poročila. 13.00 Popoldanski koncert. 13.30 Kulturni obzornik. 14.00 Poročila. 17.30 Plesna glasba. 18.15 Bartok: Koncert za violino. 18.51 Lisztove rapsodije. 19.00 Mamica pripoveduje. 19.15 Haendel: Umetni ognji — suita. 19.30 Klavirski jazz. 19.45 Poročila. 20.00 Slovenski motivi. 20.40 Priljubljene melodije. 21.00 Književnost in umetnost. 22.00 Beethoven: Fidelio — op. v 2 dej. (2. dej.). 23.00 Večerni ples. 23.15 Poročila. 23.30 Nočni motivi.

TRST I.

11.00 Komorna glasba. 13.00 Poročila. 17.00 Lahka glasba. 18.00 Plesna glasba. 18.25 Poročilo s krožne kolesarske dirke po Franciji. 19.25 Komorna glasba. 21.00 Operna glasba. 23.15 Poročila.

SLOVENIJA

327,1 m, 202,1 m, 212,4 m

12.00 Poje komorni zbor Radia Ljubljana. 12.30 Poročila. 13.00 Slavni pevci pojo operne arije. 14.10 Od melodije do melodije. 18.30 Umetne in narodne pesmi poje moški zbor «France Prešeren» iz Kranja. 19.30 Poročila. 19.40 Zabavna glasba. 20.20 Simfonični koncert Radia Ljubljana. 22.00 Poročila. 22.20 Igra Studentski plesni sekstet.

MESIMPORT

družba z o. j.

UVOZ - IZVOZ - ŽIVINE

TRST - UL. VALDIRIVO ŠT. 35/II - TEL. 31-942

KINO NA OPČINAH

predvaja samo še **danes v nedeljo 6. t. m.** z začetkom ob 16. uri in **v ponedeljek dne 7. t. m.** z začetkom ob 19. uri dolgo pričakovano mojstrsko delo družbe Metro Goldwyn Mayer, to je barvni velefilm

"MALE ŽENE"

Film vam očarujoče in z omamljivo nežnostjo in lepoto pokaže nedavno pretekli, za vedno minuli svet in njegovo življenje, kakor ga je opisal v znanem romanu Arkop.

V torek in sredo 8. in 9. t. m. velezanimivi napeti film

"Divja strast"

V četrtek 10. in petek 11. t. m. nekaj veselo nežnega v filmu

"Hočem biti tvoja"

Za prihodnjo soboto in nedeljo pa smo prihranili za vse dve uri smeha v filmu

"Generalni inšpektor"

Ob 20.30 se predstave nadaljujejo na prostem v svežem hladu akacij in lip. — Za žejo skrbi bar, ki vam postreže s točnostjo in hitrostjo.

RADIO APARATE

Telefunken
Minerva
Geloso
Philips
Adler
Phonola
Magnadine

HLADILNIKI
PRALNI STROJI
LIKALNIKI

od 3.000 lir navzgor dobite

RADIO TRST

UL. XX SEPTEMBRA ŠT. 15.

Ena največjih nemških industrij vam je ustvarila

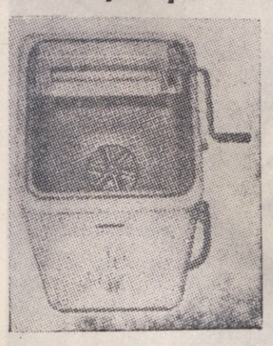

ELEKTRIČNO PRALNICO

AEG

L 85.000

POOBLAŠČENA ZA PRODAJO:

UNIVERSALTECNICA

ISTRSKA ULICA 13 - TEL. 94465 - KORZO GARIBALDI 4 - TEL. 21243

Na velesejmu v Trstu - Stojnica 560-19 bis

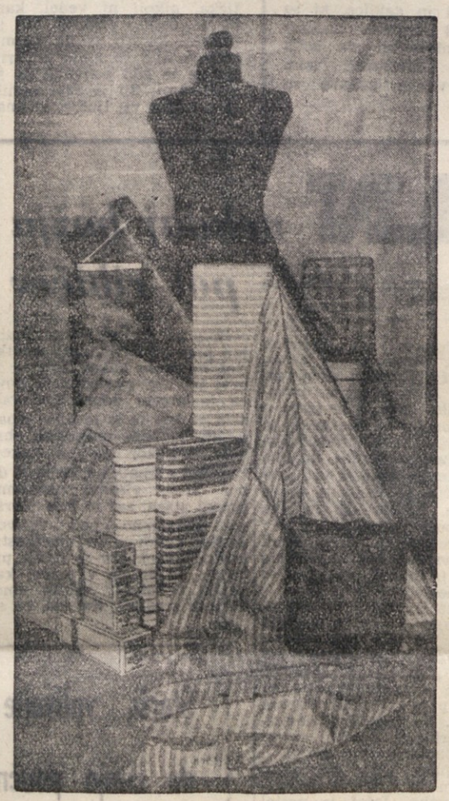

O priliki IV. MEDNARODNEGA VZORČNEGA VELESEJMA 1952

OD 29. JUNIJA DO 12. JULIJA

tvrdka

A. PERTOT

TRST - UL. GINNASTICA 22 - TEL. 95-998

prodaja

popolno podlogo (10 odrezkov) za moške obleke

po izjemni ceni

990 in 1.200 lir

Obiščite na velesejmu razstavni paviljon 629

PRIMORSKI DNEVNIK *te stalno in hitro obvešča o vseh dogodkih v svetu. Ali si se mu oddolžil s tem, da si poravnal naročnino?*

BUFET pri JOŽKOTU

TRST
Ul. Ghega št. 3

Točijo se pristna domača, istrska in briška vina in kraški teran

Kopališče

SV. NIKOLAJ

Prijetna obala, bufet, izvrstna kuhinja, izborna vina, weekends, penzioni, različne igre in zabave, ob sobotah in nedeljah koncert.

URNIK PARNIKOV:

Ob delavnikih:

iz Trsta 9.50, 11.00, 12.30, 14.00
iz Sv. Nikolaja 12.15, 17.30

Ob nedeljah in praznikih:

iz Trsta ... 8., 9., 10., 11., 13., 14.20
iz Sv. Nikolaja 17.20, 18.30, 20.00, 21.45

Cena za odrasle: obojestranska vožnja in kopanje 200 lir. — *Cena za otroke:* obojestranska vožnja in kopanje 100 lir. — Konsumacijski bon 300 lir.

Obiščite naš bar

SLOVENIJA VINO

na tržaškem velesejmu

Postrežemo vam s **teranom, primorskimi** in **najboljšimi** štajerskimi vini, z **„Union"** pivom, s pristnimi kranjskimi klobasami, z likerji **tovarne „Ajdovščina"**

Charles Dickens

PICKWICKOVCI

25.

Prevedel prof. dr. Fr. Bradač

«Zdaj je bila mrzla vnemarnost sina, ki se je celo bahal z njo, postavljena pred hudo preizkušnjo. En dan je minul — mati ni prišla; drugi dan je pretekel — nje ni bilo, in bil je že tretji večer, a ni je videl. In v štirindvajsetih urah bo — morda za večno — odtrgan od nje! O, s kakšno silo so vstajali v njem davno pozabljeni spomini na prejšnje dni, ko je z naglimi koraki hodil po malem jetniškem dvorišču gori in doli, kakor bi hotel s to naglico pospešiti poročila, po katerih je zdaj tako hrepenel. Kako bridka mu je bila misel na zapuščenost brez vsake pomoči, ko je slišal resnico! Njegova mati, edina med vsemi ljudmi, ki ga je resnično ljubila, je ležala bolna — morda na smrtni postelji — samo nekoliko his oddaljena od njega, tako da bi bil v malo minutah lahko pri njej, ko bi bil svoboden in brez okovov. Planil je k vratom ječe, zgrabil železne droge, jih tresel z vso silo obupa, da so doneli, in se zaletaval proti debelemu zidovju, kakor da si je hotel napraviti pot skozi kamen; toda trdno zidovje se je smejalo njegovemu naporu; sklenil je roke in bridko jokal.»

«Mati me je prosila, naj povem sinu, da mu je odpustila, in naj mu ponesem njen blagoslov; in sporočil sem ji, da se je skesal in jo prosi za odpuščanje. S sočutjem in usmiljenjem sem poslušal skesanega sina, ko je razvijal tisoč načrtov, kako jo bo podpiral in ji sladil poslednje dni življenja, ako se vrne; jaz pa sem vedel, da bo njegova mati že davno zapustila ta svet, preden bo on dosegel kraj, kamor je namenjen.»

Obsojenca so ponoči odpeljali, in malo tednov nato je odšla uboga žena, kakor trdno upam in verujem, v večno blaženost in večni mir. Bral sem zadušnico zanjo. Počiva na našem malem pokopališču. Noben kamen ne pove, kje je njen grob. Njeno trpljenje so poznali ljudje, njene vrline Bog.»

«Preden so nesrečnega mladeniča odpeljali, sva se dogovorila, da bo pisal svoji materi, kakor hitro bo smel, in da bo pismo naslovil name. Ko so sina zaprli, se je oče namreč odločno branil, da bi ga videl, in bilo mu je docela vseeno, ali sin živi ali je umrl. Minulo je mnogo let, ne da bi bil jaz prejel kako vest o njem; in ko je že pretekla polovica let njegove kazni in ni dospelo še nobeno pismo, sem mislil, da je mrtev; da, upal sem in skoraj želel, da bi bilo tako.»

«Toda ko je Edmunds dospel v Novo Holandijo, kamor je bil deportiran, so ga odpeljali še daleč v notranjost dežele in zato ni prišlo nobeno pismo, ki jih je več odposlal, v moje roke. Celih štirinajst let je ostal na istem kraju. Ko je potekla doba kazni, se je vrnil, kakor je bil sklenil in obljubil svoji materi, po nešetih zaprekah v Anglijo ter se peš napotil v svoj rojstni kraj.»

«Proti večeru lepe nedelje v mesecu avgustu je dospel John Edmunds v vas, ki jo je pred sedemnajstimi leti, osramočen in izvržen, zapustil. Njegova najbližja pot ga je vodila čez pokopališče. Srce mu je močno tolklo, ko je stopil na pokopališki prag. Prastari bresti, ki so skozi njihovo vejevje prodirali žarki zahajajočega sonca in osvetljevali senčno pot, so mu vzbujali v duši tisoč spominov iz njegove mladosti. Žalostno je mislil na dneve, ko je hodil s svojo materjo tiho in pobožno v cerkev, spominjal se je, kako jo je gledal, videl je njen bledi obraz... videl, kako so se njene oči, kadar mu je pogledala v obraz, napolnile s solzami, ki so mu, kadar se je mati sklonila, da bi ga poljubila na lice, vroče padle na čelo in tudi njemu zvabile solze, čeprav takrat ni slutil, kako bridke bolesti so pomenile materine solze. Kolikokrat je veselo tekel s svojimi tovariši po cesti, se tisočkrat ozrl, da bi videl materin smehljaj ali slišal njen mili glas. In potem se mu je vrinil spomin na njeno s hudim poplačano nežnost, na pozabljene opomine in svoje prelomljene obljube, da se bo poboljšal; uničujoča zavest njegovih zločinov ga je tisočala k tlom.»

«Stopil je v cerkev; pravkar je bila večerna pobožnost končana in ljudstvo se je že razkropilo, cerkev je bila še zmerom odprta. Njegove stopinje so votlo odmevale pod nizkim obokom; prevzel ga je mučen občutek, da je sam; tako tiho in pusto je bilo. Gledal je okrog sebe. Vse je bilo kakor prej. Cerkev se mu je zdela manjša ko nekoč; toda starodavni nagrobni spomeniki, ki jih je tolikokrat opazoval z otroškim spoštovanjem, so gledali mrko raz stene kakor sicer; tu je bila mala prižnica z obledelo blazino — tam oltar, pred katerim je kot otrok tolikokrat v pobožni veri molil božje zapovedi, ki so mu bile otroku svete, a jih je kot mož pozabil. Stopil je v staro klop; pusta je bila in mrzla. Nič več ni bilo blazine, tudi pesmarica ni bila več na klopi. Morda je mati zamenjala ta prostor z drugim ali pa ni mogla več hoditi v cerkev? A na to, česar se je bal, se niti misliti ni upal. Grozljivo ga je zamrazilo in ves se je tresel, ko se je obrnil.»

«Prav ko je hotel zapustiti cerkev, mu je stopil nasproti starček. Edmunds je osupnil in skočil nazaj; zakaj poznal ga je, često ga je opazoval, kadar je na pokopališču kopal grob. Stari mož ga je pogledal v oči, mu voščil dober večer in šel počasi dalje. Ni ga več poznal.»

«Edmunds je šel po gričku navzdol in skozi vas. Toplo je bilo in ljudje so sedeli pred vrati ali hodili po malih vrtovih, vesele se večernega počitka po dnevnem delu in vročini. Marsikdo je pogledal za njim in Edmunds se je zdaj pa zdaj skrivaj ozrl nanje, da bi videl, ali ga je kdo spoznal in ali se mu izogibljejo. Skoraj pred vsako hišo je videl tuje obraze; v nekaterih je spoznal dorasle, nekdanje sošolce in tovariše — takrat so bili še fantje, ko je zapustil vas, zdaj pa jih je obdajala kopica veselih otrok; v drugih je spoznal čvrste može v cvetu let — sedaj so bili izdelani starci; in vsi so ga bili pozabili, in šel je nepoznan mimo njih.»

Poslednji nežni žarki zapadajočega sonca so padali na zemljo in zlatili rumeno žitno polje ter podaljševali sence sadnih dreves, ko se je ustavil pred staro hišico, — pred domom svojega detinstva, po katerem je tako hrepenel vso dolgo vrsto let svojega izgnanstva in svoje bede! Plot pred hišo je bil nizek, dasi se mu je dečku tedaj zdel kakor visoka stena. Zdaj je žezenj gledal na stari vrt. Več rastlin je bilo na njem in lepše cvetlice kakor prej, toda drevje je bilo isto... nelzpremenjeno je bilo drevo, pod katerim je tisočkrat ležal v senci, ko se je naveličal igranja na soncu, in pod katerim ga je tako prijetno presenetilo nedolžno spanje mladosti.

Iz hiše je slišal glasove. Prisluškoval je — pa so mu bili tuji, ni jih poznal. Bili so veseli glasovi, on pa je vedel, da njegova mati ne more biti vesela, ko je bil daleč. Vrata so se odprla in krdelce hrupnih otrok je skočilo iz hiše in šlo za očetom, ki se je prikazal na pragu z najmlajšim otrokom v naročju. Deportiranec je mislil na to, kolikokrat je s strahom in trepetom videl na istem mestu stati svojega očeta — in zopet, kolikokrat je trepetaje skrival glavo pod odejo in slišal surove besede, težke udarce in jok svoje matere. Sel je dalje in ihtel od neizrečne bolesti; krčevito je stiskal roke in zobe od blazne, neizmerne dušne muke.

(Nadaljevanje sledi)

Glavni urednik BRANKO BABIC. — Odg. urednik STANISLAV RENKO. — UREDNIŠTVO: ULICA MONTECCHI št. 6, III nad. — Telefon štev. 93-808 in 94-638. — Poštni predal 502. — UPRAVA: ULICA SV. FRANČISKA št. 20. — Telefonska št. 73-38 — OGLASI: od 8.30 - 12 in od 15 - 18 — Tel. 73-38 — Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca: trgovski 60, finančno-upravni 100, osmrtnice 90 lir. — Za FLRJ: za vsak mm širine 1 stolpca za vse vrste oglasov po 10 din — Tiska Tiskarski zavod ZTT. — Podruž.: Gorica, Ul. S. Pellico 1-II., Tel 11-32. — Rokopisi se ne vračajo.

NAROČNINA: Cona A: mesečna 350, četrtletna 900 polletna 1700, celoletna 3200 lir. Fed. ljud. repub. Jugoslavija: izvod 10, mesečno 210 din. — Poštni tekoči račun za STO - ZVU: Založništvo tržaškega tiska, Trst 11.5374. — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska Ljubljana Tyrševa 34 - tel. 2009 tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 6-1-90332-7 — Izdaja Založništvo tržaškega tiska D.Z.O.Z. - TRST.